ANUL V. No. 29 10 Ianuarie 1959

Carpaţii

Depósito legal: M-8.137-1958.

Director: Aron Cotrus REVISTA CULTURALA Redactor: Traian Popescu

1859-1959
CENTENARUL UNIRII PRINCIPATELOR ROMANE
HORA UNIRII

de Vasile Alecsandri

Hai să dăm mână cu mână
Cei cu inima română,
Să'nvârtim hora frăţiei
Pe pământul Românieì!

Iarba rea din holde piară,
Piară duşmănia'n ţară,
Şi'ntre noi să nu mai fie
Decât flori şi omenie!

Măi Muntene, măi vecine,
Vino să te prinzi cu mine
Şi la viaţă cu unire
Şi la moarte cu'nfrăţire.

Unde-i unul, nu-i putere
La nevoi şi la durere;
Unde-s doi puterea creşte
Şi duşmanul nu sporeşte.

Amândoi suntem de-o mamă
De-o făptură şi de-o samă,
Ca doi brazi într'o tulpină,
Ca doi ochi într'o lumină.

Amândoi avem un nume
Amândoi o soartă'n lume,
Eu ţi-s frate, tu mi-eşti frate,
In noi doi un suflet bate!

Vin' la Milcov cu grăbire
Să-l secăm dintr'o sorbire,
Ca să treacă [illegible]
Peste-a noastre vechi hotare,

Şi să vadă sfântul soare
Intr'o zi de sărbătoare,
Hora noastră cea frăţească,
Pe câmpia românească!

UNIREA NATIONALA, IDEE FORTA A ROMANIEI MODERNE

de Pamfil Seicaru

DIN revoluţia franceză începe să se cunoască principiul naţionalităţilor; liberalismul şi principiul naţionalităţilor au mers împreună multă vreme, până în 1870 când separarea lor s'a produs sub influenţa marei personalităţi a lui Bismarck. Liberalismul şi sentimentul naţional s'au desvoltat împeună, în cursul secolului al XIX-a, influenţându-se reciproc; toate revendicările naţionale s'au făcut sub flamura libertăţii, de aceea naţiunea ca şi individul sunt creaţii ale libertăţii. Legitimările principiului naţionalităţii le găsim în "Declaraţiile dreptului omului".

Toate mişcările populare din epoca Renaşterii în: Spania, Polonia, Italia, Grecia, Franţa, cum spune Henri Hauser în "Le principe des nationalités": originile lor istorice "se caracterizează printr'un amestesc de idei democratice şi idei naţionale".

In trecut, popoarele făceau parte din patrimoniul familiilor domnitoare; după Revoluţia franceză, ele au început să fie considerate ca subiecte de drepturi, ca individualităţi demne de a fi recunoscute şi respectate.

In instrucţiile redactate de Lazare Carnot în numele Comitelului de Salvare publică, în 1792, s'a precizat asimilarea personalităţilor naţionale cu personalitatea indivizilor: "Naţiunile sunt între ele în ordinea politică, ceace indivizii sunt în ordinea socială: ele au ca şi ei, drepturile lor respective. Ori, legea naturală vrea ca să fie respectate aceste drepturi".

"Noi avem ca principiu, indiferent de puţinătatea ţării pe care o locueşte orice popor, că este absolut stăpân la el, că este egal în drept cu cel mai mare şi nimeni, în mod legitim, nu poate atenta la independenţa lui". O nouă doctrină a principiului naţionalităţilor îşi făcea apariţia în dreptul ginţilor.

Toate principiile care la început au fost formulate pentru indivizi, au fost aplicate, prin analogie, şi natiunilor, fiind privite ca o incarnare mai complexă, mai cuprinzătoare a personalităţii umane, deoarece naţiunea totaliza trecutul şi prezentul, proectând, în acelaş timp, viitorul. Iată de ce, pentru studierea personalităţilor colective—naţiunile—a luat o mare desvoltare studiul trecutului, a procesului de formaţie, adică istoria. Toate partidele liberale au susţinut revendicările naţionale ale micilor popoare ca un drept la o viaţă proprie, ca un act legitim de protest contra oricărei cotropiri teritoriale săvârşite de o naţiune mai puternică. Dacă în secolul al XVIII-a delimitările de frontieră se făceau conform criteriilor raţiunii de Stat, indiferent dacă teritoriile înglobate unui Stat aparţineau altor nationalităţi, în secolul al XIX-a, însă, principiul nationalităţilor începu să prevaleze, culminând în conferinţa de pace dela Versailles. In cursul acestui secol am asistat şi la formarea unei etici în politica internaţională. Un exemplu tipic al manifestării acestei etici a fost protestul liberalului englez Gladston, din 1876, făcut în Camera Comunelor împotriva masacrelor turceşti săvârşite asupra populaţiei bulgare din imperiul otoman. Anglia era aliata şi proteguitoarea Turciei contra Rusiei, dar convingerile liberale au fost mai, puternice, la Gladston, decât raţiunea de Stat.

Putem rezuma astfel înlănţuirea evenimentelor care în succesiunea lor cauzală au transformat gândirea europeană. In secolul al XVIII-a a avut loc Revoluţia franceză care, prin excesele ei, a produs pe Napoleon—Robespierre a cheval, cum îl spunea H. Taine—şi imperialismul

(Urmează pagina 2.)

O SUTA DE ANI DELA UNIREA PRINCIPATELOR

de N. S. Govora

S'AU împlinit o sută de ani dela Unirea Principatelor! Dacă vom considera data de 24 Ianuarie 1859 ca punct de plecare al Istoriei moderne a României, constatăm cu amărîciune că dela acea dată care marca punctul zero, într'o sută de ani, Neamul nostru a atins înălţimi de necrezut, pentruca astăzi să ne vedem situaţi într'un punct de cădere sub zero; într'o situaţie mult mai gravă decât aceia dela începutul secolului al XIX-lea.

Timp de sute de ani poporul român a fost sentinela Apusului, zăgazul de care se sfărâmaseră sau se diluaseră valurile islamice, pentruca apoi alte sute de ani, datorită neînţelegerii popoarelor cărora le fusese scut să cadă în cel mai profund întuneric.

In secolul al XIX-lea se preciza un alt pericol pentru Europa; un popor care utilizând toate mijloacele brutale şi, în special viclenia asiatică, atinsese dimensiuni colosale, ameninţând prin proporţiile lui vechile aşezări europene.

In coasta noastră, după ce ne răpise Basarabia în 1812 şi ne invadase de câteva ori, Rusia era pentru noi un pericol mult mai mare decât fusese cel islamic; Islamul se mulţumise cu haraciul, Rusia ne voia pământul şi sufletul.

In 1853 Europa a înţeles pentru prima dată cât de grav este pentru ea noul pericol şi viclenia asiatică nu a mai reuşit; de data aceasta Europa s'a prezentat unită şi Rusia a fost învinsă. Apoi, în 1856, 1858 şi 1859 Europa-nu atât de unită ca în 1853-a înţeles care este valoarea poporului român, şi-a dat seama că acest popor, dacă este ajutat, poate constitui pentru ea acelaş stăvilar contra noului pericol, după cum fusese cu secole înainte, contra celui islamic.

(Urmează pagina 7.)

UNIREA NATIONALA

francez. Răsboaiele lui Napoleon au provocat: în marele colectivităţi naţionale, Germania, Austria, Rusia, rezistenţele populare, iar la micile naţiuni, Românii, Grecii, Sârbii, şi chiar la o mare colectivitate naţională, Italienii, speranţe de a'şi recâştiga independenţa, de a'şi manifesta individualitatea lor naţională, deci de a beneficia de principiile libertăţii, proclamate de Revoluţia franceză. "Declaraţia drepturilor omului" recunoştea drepturile "naturale şi imprescriptible" omului din toate ţările şi de toate rassele.

"Revoluţia franceză a isbutit să deştepte sentimentele naţionale ale celorlalte popoare contra Franţei. A fost consecinţa răsboaielor revoluţiei şi ale imperiului. Când desvoltarea ambiţiilor revoluţionare şi napoleoniene a ajuns la limită, naţiunile europene s'au revoltat. Aceasta a fost cauza succesului coaliţiilor, 1813-1814" (Ch. Dupuis).

Naţionalismul german a fost determinat de expansiunea militară a Franţei. Prima lui expresie literară a dat-o Fichte în acele lecţii rostite la Universitatea din Berlin, după bătălia de la Iena şi pacea dela Tilsit. Aceste lecţii "Discursuri către naţiunea germană", Fichte le adresa naţiunii germane în totalitatea ei, "neţinând seama şi respingând cu totul deosebirile dizolvante pe care, dealungul secolilor, evenimente nenorocite le-au stabilit în această naţiune". Fichte lua ca punct de plecare unitatea culturală a poporului german. Bine înţeles ideia naţiunii cultural unitară determina concepţia unei realizări complecte, armonice a unităţii în naţiunea politică, în Statul naţional. Idealismul lui Fichte suferise o transformare în urma dezastrului dela Iena: "Nu este spiritul de iubire al cetăţeanului paşnic pentru Constituţie şi legi, ci flacara mistuitoare al unui patriotism cât mai înalt, care constitue vălul cu care se îmbracă o naţiune şi pentru care omul, cu un suflet nobil, se sacrifică cu toată inima".

"Discursurile către naţiunea germană" au fost considerate ca Biblia patrioţilor germani. In 1919 ,social-democratul Ebert, primul preşedinte al republicii germane, după ce şi-a expus programul politic, s'a simţit obligat să închee: "Noi vom realiza astfel misiunea pe care Fichte a designat-o naţiunii germane". In 1807-1808, când Fichte rostea acele cuvântări, el era în linia ideilor liberale. De altfel, paradoxal, forţele reacţionare ale Europei au fost prezidate de Alexandru I, ţarul Rusiei, mobilizând ideile liberale contra lui Napoleon. După Iena s'a decretat în Prusia emanciparea progresivă a iobagilor; în 1815-16, după bătălia dela Waterlo, când nu s'a mai simţit nevoia de entuziasmul masselor, această măsură a fost restrânsă numai la ţăranii cari aveau boi de lucru şi o bucată de pământ; legea a rămas în vigoare până în 1850.

"Oamenii de Stat ai Europei în 1815 nu au înţeles forţa pasiunii naţionale odată ce ea a fost deşteptată" (Ramsay Muir "Nationalisme et Internationalisme").

Sub influenţa lui Metternich, atât constituţionalismul liberalilor cât şi naţionalismul au fost socotite idei provocătoare de dezordine şi în consecinţă "Discursurile către naţiunea germană" ale lui Fichte au fost declarate subversive. Congresul dela Viena a arătat cât de puţin pot influenţa dorinţele popoarelor în repartizarea teritoriilor între învingători; ideia naţională, produs al Revoluţiei franceze, a fost prescrisă. Principiul care a dominat la conferinţa dela Viena a fost echilibrul european: nici o putere nu trebuia să aibă o forţă prea mare şi nici o putere nu trebuia să crească fără ca o expansiune teritorială să nu fie acordată celorlalte puteri. Regula avută în vedere era aceeaş folosită în cele trei împărţiri ale Poloniei. Se împărţeau "sufletele" conform naţionalităţii. Ceva din spiritul acela reacţionar, antiliberal îl vom regăsi şi la împărţirea sferelor de influenţa dela conferinţele din Teheran, Yalta, Moscova. Atunci când d1 Churcill scria pe o bucată de hârtie, cu un creion albastru, proporţia influenţelor ruso-engleze în Ungaria, România, Bulgaria, Grecia, el era în cel mai mai pur spirit al congresului dela Viena, iar Metternich l'ar fi aprobat din plin.

Una dintre figurile cele mai patetice ale luptei pentru afirmarea principiului naţionalităţilor a fost Mazzini. "Mazzini a fost un om de geniu, dar prea influenţat de două idei abstracte: Dumnezeu şi principiul naţionalităţii", scria reverendul Benjamin Jowett, pentru care aceste două "idei abstracte erau fără importanţă" subliniază cu ironie Bertrand Russell. Intr'adevăr, Mazzini considera aceste două idei intim legate. Pentru noi Românii, cunoaşterea lui Mazzini are o deosebită importanţă, deoarece vom găsi ecoul nationalismului acestei mari figuri al Renaşterei italiene la Nicolae Bălcescu.

"Naţionalitatea este sfântă pentru mine—scria Mazzini—deoarece eu văd în ea influenţa muncii pentru binele şi progresul tuturor oamenilor." "Omenirea este o mare armată, mergând spre cucerirea pământurilor necunoscute, contra inamicilor puternici şi vicleni." "Dumnezeu a imprimat o linie din gândirea sa în leagănul fiecărui popor; interese speciale, atitudini speciale, şi mai ales funcţiuni speciale, o misiune specială de îndeplinit, o muncă specială de făcut pentru progresul umanităţii îmi par caracteristicile adevărate şi fără greş ale naţionalităţilor." "Viaţa unei naţiuni nu'i aparţine; ea este o forţă şi o funcţiune în scopul universal al Providenţii." "Guvernele rele au desfigurat semnul divin. Nu mai puţin, se poate găsi urmele, măcar în ceace priveşte Europa, prin cursul marilor râuri, orientarea munţilor înalţi şi altor condiţii geografice." Mazzini este opusul lui Carlyle (Vezi "Eroii") care nu acorda o valoare vieţii colective; el nu vede într'o naţiune o simplă adunare de indivizi, ci o unitate mistică cu sufletul ei propriu. Lui Mazzini i se datoreşte caracterul politic şi naţional al democraţiei italiene.

Atât la Fichte cât şi la Mazzini, naţiunea are un caracter spiritual, constituie, mai mult sau mai puţin, o entitate mistică; istoria îi dă continutul ideii de naţionalitate. "O naţiune—contrar unei classe—nu poate fi definită economic", observă cu dreptate Bertrand Russell. In măsura în care un popor ia cunostinţă mai profund de trecutul lui istoric, sentimentul naţional se desvoltă, dând existenţă unei naţiuni.

Romantism şi istoricism.

ROMANTISMUL este liberalismul în literatura" declara Victor Hugo în 1830. Era ceva mai complex acest curent care se revărsa peste limitele literaturii propriu zis, imaginatia recâştiga drepturile ei, sfărâmând tiparile clasice, pasiunea sfida raţiunea sentimentul precedând ideia. Curentul romantic renova studiile istorice; dragostea de vechile legende, preţuirea tradiţiilor, transfigurarea poetică a trecutului dau un alt sens istoriei. Este o reacţiune violentă împotriva secolului al XVIII-a, raţionalist şi sceptic, al cărui tip reprezentativ a fost Voltaire. Secolul al XVIII-a preţuia logica şi ratiunea, romantismul, cum foarte bine a spus Vitet în "Le Globe" (1825) însemna "protestantismul în litere şi arte", extins la istorie, la Drept, la politică.

Romanele istorice ale lui Walter Scott ilustrează forma sensibilităţii istorice la romantici. Pasiunea pentru trecut a inspirat naţionalismul lui Leopardi din poezia "Către Italia". Acelaş romantism îl găsim în epopeea istorică "Conrad Wallenrod" a lui Mickiewiscz, ca şi în "Wilhelm Tell" a lui Schiller. Această dragoste de trecut, asupra căruia se revărsa somptuoasa lor imaginaţie, a dat romantismului bogatele isvoare de împrospătare lirică ale poeziei populare. Unul dintre marii premergători şi iniţiator, în acelaş timp, al romantismului istoric a fost Herder.

Enciclopediştii, convinşi că umanitatea este supusă legii progresului—Condorcet în "Esquisse d'un tableau historique des progrès de l'esprit humain" reda această filosofie a istoriei umanităţii—nu se interesau decât de prezent în funcţie de organizarea ratională a viitorului şi aveau un total dispreţ pentru trecut. Este adevărat că secolul al XVIII-a a avut pe Giambatista Vico care în "Principii ale unei ştiinţi noui privitoare la natura comună a naţiunilor" a dat prima schiţă a unei filozofii a istoriei, dar prin faptul că el îndepărta raţionalismul din istorie, în mod fatal, a fost ignorat de enciclopedişti; abia mai târziu a fost pus în adevărata lui valoare de Herder. Fără să împărtăşim părerea lui Ernest Cassirer care găsea în Kant echivalentul lui Herder ("Dacă Kant vroia să ajungă a fi "Copernicul filozofiei" putem numi pe Herder "Copernicul istoriei").

Goethe, ca orice spirit clasic, era un pasionat al studiului naturii şi cu totul îndepărtat de studiile istorice —în contrast cu prietenul lui Schiller—dar citind operile lui Herder şi-a dat seama de revoluţia pe care acesta o producea în forma de gândire şi în scris a istoriei: "o lume nouă de sentimente care se deschide", "o grămadă de gunoi (trecutul istoric) plin de viaţă", afirma Goethe după ce a cunoscut lucrările lui Herder. Acesta a ştiut să transforme istoria dintr'o colecţie de intâmplări într'o dramă intimă a umanităţii, să determine o simpatie pentru valorile istorice; a deşteptat interesul şi plăcerea pentru diversitatea manifestaţiilor istorice, precum şi receptivitatea a tot ce a format în trecut viaţa. Herder a fost primul istoric care a înţeles importanţa poeziei populare şi a fiecărei etape a istoriei. Poezia populară este marea descoperire a romantismului, fiind, în acelaş timp, forţa animatoare a naţionalismului. Un exemplu este poetul grec Solomos din Zante (1798-1857). Tânărul conte Dennys Solomos s'a dus, ca toţi [illegible] Bolonia şi Pavia. [illegible] a fost un strălucit student, mânuia, însă, cu o sigu[illegible] eleganţă versul în italieneşte; la 17 ani şi-a dat seama că academismul era o desăvârşită formă moartă, fără nici un continut de emoţie, rezumându-se la o simplă rafinată acrobaţie a technicei poetice. Totuş, el nu a fost sedus de excesele romantismului care, pe la 1815 era reprezentat de Byron. Unui prieten, tânărul elegant, cu mare succes în concursurile de poezie italiană, făcu această marturisire: "Trebue mai întâi ca spiritul să conceapă cu putere şi apoi inima să simtă cu căldură ceace spiritul a conceput". Solomos simţea predominarea elementului artificial în poezia de salon. Dacă tatăl lui apartinuse aristocraţiei greceşti ioniene, italianizată, mama lui era fată din popor şi graţie ei a învăţat limba greacă populară cu toate frumuseţile ei.

In insula Zante se găseau foarte multi refugiaţi greci. Prin cârciumi, cântăreţii creiau o atmosferă de tristeţă, nostalgică. Intr'o seară, trecând prin faţa unei cârciumi, Solomos auzi pe un rapsod popular cântând balada incendierii Ierusalimului. Cântăreţul era bătrân şi orb; era suficient ca imaginaţia poetului să facă un salt peste milenii şi să'şi amintească de rapsodul Homer, pe care legenda îl arată bătrân şi orb. Stimulat de vinul pe care l-a oferit Solomos, bătrânul rapsod a dat la iveală tezaurele liricei populare, strânse de memoria lui aşa cum albina îşi strânge mierea într'un fagure. La noi, a fost tot un cântăreţ cel care a făcut să se cunoască frumuseţea poeziei populare româneşti, "Imnul libertăţii" scris de Solomos în timpul răsboiului de independentă al Greciei, a avut un mare răsunet în toată Europa. Poema "Cei liberi asediaţi" a fost scrisă sub apăsătoarea impresie al asediului orasului Misolonghi. Cum insula Zante este aproape de ţărm, poetul auzea ziua şi noaptea bubuitul tunului. Acest imn al libertăţii ca şi poemul scris la moartea lui Byron se resimt de influenţa poeziei populare, iar versurile lui Solomos par ciorchini de struguri culeşi în via poeziei populare greceşti; simţirea, imaginile populare sunt filtrate prin clasicismul culturii.

Fenomenul acesta al contactului intelectualilor cu poezia populară, sub impulsia innoitoare a romantismului, o vom găsi şi la Finlandezi; poetul Loennrot—adevărat apostol al liteaturii populare—ani de zile a străbătut Finlanda, luând contact cu barzii populari ale căror cântece le nota spre a pregăti vasta epopee finlandeză "Kalevala", publicată în 1830.

La Serbi, Vuk Stefanovici Karadsici publică în 1814 "Mica culegere de cântece în limba vulgară a poporului slavo-sârbă". Cu ocazia unei conferinte ţinute la Sorbonna de N. Iorga (conferinţa a fost publicată sub titlul "Idées et formes littéraires françaises dans le Sud-Est de l'Europe") acesta amintea de succesul european al culegerilor de balade sârbeşti; "două ediţii s'au publicat în Germania până la jumătatea secolului al XIX-a şi Germanii au fost cuceriţi de frumuseţea acestor cântece epice. S'au făcut imediat traduceri şi imitaţii. Marele filozof slav, Kopitar, care trăia în Austria, a voit să cunoască personal pe introducătorul bătrânilor aezi; o bucată a fost refăcută, după o traducere, de Goethe, aceea în care se vorbeşte de Hassan-Aga". "Literatura sârbă, în tot timpul secolului al XIX-a, a împrumutat subiectele şi a avut tonul cântecilor publicate în 1814 de Vuk Karadsici."

Şi farmecul incomparabil al poeziei lui Puşkin vine din contactul acestuia cu poezia populară. Norocul literar al lui Puşkin, ori cât s'ar părea de paradoxal, a fost că ţarul Nicolae I l-a exilat în Sudul Rusiei unde el a luat contact direct cu poezia, cu legendele, cu autentica limbă rusească. Incepând cu "Rusland şi Ludmila" toată creaţia literară a lui Puşkin a fost influenţată de isvoarele vii ale poeziei populare. Intr'o scrisoare, el făcea această preţioasă mărturisire literară: "Aş vrea să las limbii ruseşti un fel de rusticitate biblică. Nu'mi place să vad introducându-se în vechea noastră limbă graţiile europene şi delicatele expresii franceze. Asprimea şi simplicitatea se potrivesc mai bine limbei ruse". Din cunoasterea literaturii populare Puşkin a realizat o limbă literară simplă si emoţionantă, care a servit de model generaţiilor următoare.

Asa de mare era entuziasmul romanticilor pentru trecut, încât uneori recurgeau la adevărate falsuri literare. In 1817, în Boemia, poetul Hanka deslănţui un adevărat delir de entuziasm literar şi patriotic publicând o colecţie de poezii cehe din Evul-mediu, descoperite întâmplător, afirma el. Timp de 70 de ani, Cehii au crezut în autenticitatea descoperirii şi numai prin 1887, Mazaryk demonstră falsul patriotic al lui Hanka.

O neaşteptată influenţă a romantismului a fost asupra Dreptului. Otto Gierke, marele profesor al Universităţii din Berlin, spunea că Herder nu a inspirat numai istoriei sufletul ulterioarei ei desvoltări, dar a aşezat Dreptul în lanţul acestei noui concepţii, alături de religie şi limbă, anunţând astfel, doctrina fundamentală a lui Savigny, formulată între 1814 şi 1815. Amintim de Savigny şi de ideia Dreptului istoric, deoarece Mihail Kogălniceanu a fost student la Berlin şi a audiat cursurile lui Savigny.

In ce consta noua teorie? Ce idee revoluţionară aducea? Ideea că Dreptul este un produs istoric al vieţii omeneşti în comunitate; naşterea şi modificările Dreptului nu sunt decât o parte din procesul general al culturii. "Dreptul în sine, în realitate nu există; este mai degrabă viaţa însăşi a omului privită dintr'un punct de vedere special", afirma Savigny, luând astfel poziţie contra Dreptului natural care admite un Drept valabil pentru toate timpurile şi în toate locurile. Savigny se întreba: "Este cu putinţă să concepem prezentul unui organism oarecare în altfel decât în legătură cu trecutul său, adică fără o metodă genetică?" Deci, înţelegerea ştiinţifică a Dreptului nu este posibilă decât plecând dela istoria Dreptului unei naţiuni, Dreptul fiind o deviare a conştiintii naţionale. Recunoscând excelenta arhitectură a Dreptului roman, prototip al unei mari creaţii juridice, Savigny adăuga: "Dreptul german este lipsit de o asemenea calitate, dar el ne oferă alta a cărei importanţă nu este mai mică. El este în legătură cu noi imediat şi naţional; nu trebue să ne pierdem cumpătul că a dispărut cea mai mare parte din formele lui primitive. Fundamentul naţional al acelor forme, direcţia din care purced, supravieţuiesc chiar formelor însăşi, fără să putem spune de mai'nainte cât va trebui să restaurăm din anticele instituţii germanice, atât în Dreptul public cât şi în cel privat. In realitate, nu cu litera ci cu spiritul. Otto Gierke precisă că noua direcţie în concepţia Dreptului "a luat naştere în entuziasmul pentru răsboiul independenţii". Auditorul cursurilor lui Savigny şi-a însuşit spiritul şi metoda Dreptului istoric, ceace se observă în toată activitatea lui Mihail Kogălniceanu, cea mai covârşitoare personalitate politică românească între 1830 şi 1885. In acest cadru intelectual european—romantism-historicism—a luat naştere şi a evoluat ideia unirii.

Situaţia Moldovei şi a Valahiei în preajma revoluţiei franceze

NU există lectură mai dureroasă pentru noi Românii decât cele patru volume din "Istoria Românilor prin călători" de N. Iorga şi "Colecţia Eudoxiu Hurmuzaki" publicată de Academia Română. Langeron, Raicevici, Wilkinson, Contele d'Huterive, Laureçon, Carra, Recordon şi alţii cari au trecut prin Valahia şi prin Moldova descriu înspăimântătoarea situaţie a Românilor. Contele de Langeron în "Ziarul campaniilor făcute în serviciul Rusiei în 1790" sedus de frumuseţea munţilor, dealurilor, ale câmpiilor smălţate cu flori, de rodnicia pământului, de întreg peisajul românesc aşa de pitoresc, a găsit o expresie fericită: "Principatele sunt favorizate de natură şi persecutate de soartă". Bordeiele ţăranilor păreau locuinţe de troglodiţi, iar înlăuntru mizeria era înspăimântătoare. Omul îndobitocit de mizerie era supus celei mai nesăţioase exploatări, care devenea şi mai cumplită în măsura scurtimei domniilor. Fiecare nou domnitor îşi căpăta tronul sporind tributul şi multiplicând plocoanele la paşale şi chiar la favoritele din haremul Sultanilor. Era o arendare pe o durată de trei ani, care, de multe ori, era mai scurtă; de aceea domnii, nesiguri, zoreau să'şi scoată banii cheltuiţi pentru dobândirea tronului. Ar fi nedrept să se creadă că exploatarea nemiloasă a ţării a început cu domniile fanariote; aceşti domnitori străini, fără nici o legătură cu neamul românesc, n'au făcut decât să accentueze stoarcerea banului românesc şi-au adus oamenii lor de credinţă destinaţi să le asigure culegerea impozitelor. Ce mijloace se foloseau în această operaţie Nicolae Filimon în romanul "Ciocoii vechi şi noui" redă într'un toblou înfiorător perceperea impozitelor.

Constintin Golescu, ducându-şi copiii în Elveţia pentru studii, i-a instalat la un scriitor Rudolf Toepfer; străbătând atâtea ţări a avut ideia să'şi noteze impresiile şi, observator inteligent, a încercat o mare amărăciune constatând marea diferenţă dintre condiţiile de viaţă ale ţărilor apusene şi nenorocita lui Valahie. Despre soarta ţăranilor, Constantin Golescu aduce o dureroasă contribuţie, studiată cu o aleasă pricepere de Nicolae Bălcescu. Impozitele erau numeroase, dovedind o ticăloasă ingenozitate pentru ridicarea întregului produs al muncii ţăranului: impozit pe oi (gostina), impozit pe coşurile casei (fumărit), pe stupi (dezatina), văcărit, gărdărit, cântărit şi alte impozite cu nume care nouă nu ne mai spun nimic: spendonia, soponorit, etc. Impotriva acestor apocaliptice ventuze fanariote ţăranul încerca să se

(Urmează pagina 3.)

apere, dar oamenii stăpânirii fanariote nu se dădeau bătuţi până nu smulgeau ultima para a nenorociţilor de ţărani. Gama de schingiuiri dă o viziune halucinantă a technicei folosite pentru perceperea impozitelor: ouă răscopate sub subţiori, ţepi de trestie sub unghii, spânzurare cu capul în jos, fierul înroşit pe piept şi dacă ţăranul rezista, era legat cobză, întins cu ochii la soare, uns cu miere ca toate muştele, viespele, ţânţarii să-l întepe; pe piept, ca să stee nemişcat, era legat de o grindă. De mulţi se milostivea moartea şi le închidea ochii pentru vecii vecilor, ca să nu mai simtă durerea. Dar în afară de administraţie, se mai adăugau şi obligaţiile de muncă către boeri şi călugării greci cari stăpâneau moşii întinse; corvezile se înmulţeau după necesităţile boerilor şi ale mânăstirilor, adevărate cuiburi de tâlhari. Ne mai putând îndura, ţăranii din Moldova s'au pus în grevă în 1766, refuzând să achite impozitele şi să facă corvezile. (Imi lipseşte "La question économique des Principautés danubiennes" pe care N. Bălcescu a publicat-o la Paris în 1850.)

Grigore Ghica şi-a dat seama că ţăranilor le-a ajuns cuţitul la os şi a avut curajul să reducă la jumatate zilele de corvadă. A fost, însă, o uşurare de scurtă durată; mitropolitul Moldovei şi şapte boeri au cerut imperios, ameninţând cu plângere la Sultan (aşa se manifesta patriotismul bisericii şi al boerilor) dacă nu se anulează decretul domnesc (chrysobul) din 1766. In "Magazinul istoric" s'a publicat această cerere a mitropolitului şi a marilor boieri ai ţării. Ţăranii nu cereau decât să nu muncească din zece zile una pentru boieri şi călugari. Dar nici atât nu li s'a satisfăcut; sub Alexandru Moruzi, sub pretext că "ţăranii se găseau într'o situaţie prosperă şi înfloritoare" ceace pentru mironosiţii călugări constituia o adevarată provocare, au obţinut înlocuirea zilelor de lucru prin îndeplinirea unor obligaţii determinate. (Este interesant de subliniat că "sfânt" în greceşte se spune agios, astfel că toţi călugării greci erau aghios; ţăranii, între alte nume date dracului a fost şi acela de aghiuţă.) Totul era bine calculat ca lucrarea moşiilor să se facă fără plată. Bineînţeles, nesaţiul acestui binom al exploatării,, boerii şi călugării, nu cunoştea limite. Deşi rânduiala lui Moruzi—cunoscută sub numele "Urbarium"—publicată în "Magazinul istoric", părea un maximum de exploatare, boierii şi călugării isbutesc sub Caragea—1814—să obţină o nouă rânduială agrară care cuprindea 19 articole, dintre care numai două prevăd obligaţii pentru proprietari. In prima parte, din cele 17 articole, se prevăd obligaţiile ţăranilor şi în a doua parte ceace li se interzice ţăranilor; o lege de condamnare a ţăranilor. Vechilii şi arendaşii greci întrebuinţau aceleaşi mijloace de schingiuire ca şi administraţia domnitorului fanariot.

In "Lettres sur la Valachie" de F. Recordon, găsim date interesante privitoare la exploatarea ţăranilor. La jaful domnesc, la nesaţiul boerilor şi al călugărilor se abătea asupra poporului român şi pacostea situaţiei lui geografice, făcând din Moldova şi Muntenia teatru de răsboiu. In timp de pace, după pierderea Crimeii, 1783, Turcia şi-a compensat pierderea suferită, adăugând tributului în bani şi un tribut în natură. Exploatarea de azi a României de către Rusia sovietică se face pe baza aceloraşi norme practicate de Turcia. In locul domniilor fanariote avem domniile marxisto-leniniste, iar firmanele în loc să vină de la Sublima Poartă vin dela Kremlin. De două ori pe an, agenţi împuterniciţi cu un firman, veneau să cumpere provizii pentru armata Sultanului. Numai că preţurile erau fixate de Sublima Poartă; cei însărcinaţi să facă aceste cumpărături, fatal, erau Grecii din Constantinopol cari cunoşteau ţara, mulţi din ei aveau rude printre funcţionarii din principate. Raicevici, fost consul al Austriei în Moldova, explică în "Voyage en Valachie et en Moldavie" tradusă din italieneşte şi publicată la Paris în 1822, felul cum se făceau aceste cumpărături, care de fapt era un alt tribut în natură. In fiecare an un milion cinci sute de mii de baniţe de grâu erau încărcate de ienicerii Turci la Galaţi şi Brăila, cu destinaţia Constantinopol. In afară de aceste cantităţi de grâu, sute de mii de batali (berbeci bătuţi) şi zeci de mii de cai luau drumul spre Bosfor. Xenopol, în "Istoria Românilor" (vol. V) arată cheltuielile făcute de Moldova în afară de tributul anual. "Dacă Turcia ca putere suverană, avea nevoe de hambare la Bender, sau să repare o fortăreaţă, Moldova şi Valahia acopereau cheltuielile, şi în plus, trimeteau mii de lucrători. Avea Turcia nevoe de o corabie, care adesea costa tot atât cât tributul, cele două principate acopereau cheltuielile". Bine înţeles, în ultimă analiză, acest plus se abătea tot pe spinarea ţăranilor. Raicevici mai adaugă şi năvălirile prădalnice ale paşalelor cari luau cu hapca vite, grâu, tot ce mai rămăsese populaţiei după ce jăcmănise administratia ţării. Nici nu ştia, bietul Român, încotro să'şi întoarcă privirile ca să nu vadă un căpcăun. La jaful organizat al Fanarioţilor, la exploatarea sângeroasă a boierilor şi călugărilor (stăpâneau o treime din ţară), la raitele de briganzi ale paşalelor se adăugau, ca un sinistru supliment; invaziile ruseşti. Memoriile generalului Langeron aduc o irefutabilă mărturie asupra armatei ruseşti care distrugea totul în calea ei, chinuind pe bieţii locuitori. Când se anunţa invazia acestei armate creştine, pravoslavnice, populaţia, ca în vremea năvălirilor barbare, căuta refugiu în munţi, prin desişul pădurilor. Langeron povesteşte că un ofiţer rus, după o înfrângere făcuse popas într'un sat din Moldova. O nenorocită de vacă a mugit turburând somnul ofiţerului; acesta a ordonat să se taie imediat capul vacii. Un copil, în vecinătate, bolnav probabil, plângea; mânios, ofiţerul a rostit: "mâine nu are să mă mai turbure nimic" şi a doua zi a dat foc satului, isgonind pe ţărani cu femeile şi copiii, în plină iarnă, ca să piară de frig şi de foame.

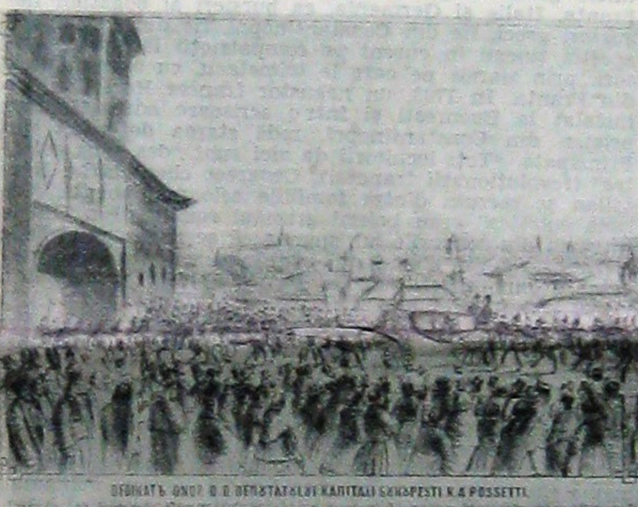
Contele Langeron era general în amata rusă, deci în măsură să cunoască excesele subalternilor. Tot el ne informează că pravoslavnicii ofiţeri rusi strângeau vitele şi le trimeteau în Rusia. La jafurile fanarioţilor, ale Ruşilor, venea şi ciuma de peste Dunăre din Turcia şi holera de peste Nistru ca să complecteze fericirea patriarhală a poporului român.

Când ţăranul nu putea face faţă birurilor, dotorită fie secetei, fie inundaţiilor, el se împrumuta, deoarece stăpânirea nu-l păsuia, dela cămătarul grec sau de la cârciumarul evreu. Iar dacă nu plătea la soroc, atunci—cum spune Constantin Golescu—ţăranul era vândut pe un an sau doi unui boier sau unui arendaş. Vânduţi pe termen ca şi sclavii. Administraţia era împănată de Greci. Ispravnicii erau Români, dar din necesitatea de a'şi plasa

UNIREA NATIONALA

rudele, prietenii, toată clientela care întovărăşea pe noul Domn fanariot, atribuţiile ispravnicului fuseseră împărţite în două: administraţia propriu zis a ţinutului era încredinţată Românilor şi Justiţia, colectarea impozitelor Grecilor. Erau posturi lucrative, iar aceşti ispravnici proaspeţi pripăşiti pe meleagurile molvo-valahe erau şi flămânzi şi tare grăbiţi să se procopsească. Imaginea lăcustelor care coboară pe un lan şi pustiesc tot ce este viaţă vegetală. Grecii din Fanar obicinuiau să numească cele două Principate: "Peru"-ul Grecilor. Această exploatare inumană, jăfuirea poporului român, ni s'ar părea, poate născociri dacă dela 23 August 1944 ocupaţia rusească cu binevoitorul concurs al regimurilor instalate nu ne-ar arăta cât e în stare să îndure un popor. Probabil că fanarioţii—unii dintre ei erau oameni de aleasă cultură—ar fi fost mai îngăduitori, dacă ar fi fost siguri de o durată mai lungă pe tron.

Dela 1749 până la 1821, adică în timpul a 72 de ani au fost 25 de schimbări de domni în Valahia şi 23 în Moldova, o medie mai mică de trei ani.. Unele domnii au durat un an, altele mai puţin, şi domnia lui Scarlat Calimaki (1810) în Moldova nu a fost decât de două zile. Nesiguranţa, instabilitatea; Domnul trăia într'o teamă permanentă că ar putea să nemulţumească pe Sultan, pe Vizir, pe un paşă oarecare; în afară de ce jăcmăneau pentru ei, pentru liota grecească venită odată cu domnitorul ţării, acesta trebuia să cheltuiască sume enorme în plocoane la toţi cari exercitau o influenţă la Sublima Poartă. In succesiunea de domni, unul mai rău decât altul, —de aici proverbul românesc: schimbarea Domnilor, bucuria nebunilor—cel mai ticălos a fost Ion Caragea care a dus sistemul exploatării fanariote până la ultima perfecţie, aşa cum reese din dureroasa cronică a lui Zilot Românul. Stabilise o regulă: funcţiile nu erau acordate decât pe un an; la începutul fiecărui an se scoteau la licitaţie şi nu erau date decât pe bani peşin, credit nu făcea. O altă sursă de venituri era acordarea de titluri de boerie; în timpul celor şase ani de domnie Ion Caragea a căftănit mai mult de patru mii de boieri. Sub

Intrarea Domnitorului Cuza la Mitropolie pentru deschiderea Camerei (29 Febr. 1860).

presiunea Rusiei, care căuta să'şi asigure simpatii în Principate, Turcia a renunţat la tributul plătit de Moldova şi Valahia, pe doi ani. Ion Caragea, însă, a continuat să incaseze impozitele pentru tribut, însuşindu-şi-le fără nici o teamă. Când a simţit că adversarii lui sunt pe cale să convingă pe Sultan să-i taie capul, a fugit în Italia; bine înţeles om precaut, a luat cu el toţi banii visteriei. In şase ani de domnie (1812-1818) Ion Caragea a stors o avere de o sută de miloane de piaştri, sumă fabuloasă în acea vreme. Multă vreme se spunea în Muntenia: "se fură ca în vremea lui Caragea". Alexandru Moruzzi (1799-1801) a procedat cu mai multă abilitate. Turcii erau coruptibili, nesăţioşi de plocoane, dar în fond naivi. Exasperaţi de jafurile lui Hangherliu, care numai într'un an de domnie băgase spaima în biata populaţie românească, l-au mazilit şi i-au tăiat capul. Ca să convingă pe Români de dreptatea pedepsii, au decis să'i păsuiască de impozit. Măsura nu putea fi în profitul Muntenilor atunci când administraţia era coruptă; funcţionarii, deci, au încasat impozitele pentru buzunarele lor. Domnitorul Alexandru Moruzzi, mâniat peste fire, i-a destituit, i-a închis şi i-a pus la mari torturi până ce au mărturisit unde aveau ascunse sumele încasate. Dar profitorul a fost numai domnitorul.

S'ar părea că Alexandru Moruzzi avea multă imaginaţie în jefuirea metodică a populaţiei. Profitând de o prostă recoltă, a cumpărat cu forţa tot grâul şi porumbul pe un preţ fixat de el de şapte lei kila; mai târziu l-a vândut ţăranilor cu 40 lei kila; Poate fi considerat ca un ilustru predecesor al fanarioţilor marxisto-leninişti cari jefuesc, azi ţara românească. Dionisie Eclisiarcul povesteşte că Moruzzi, pretextând o mare îngrijorare pentru un an de foamete, a făcut un fel de pantahuză, luând produsele din toate părţile, fără să cruţe mânstirile şi nici pe cele închinate muntelui Athos sau Patriarhiei dela Constantinopol. Se înţelege de la sine că daniile au potolit, în primul rând, foametea lui Alexandru Moruzzi.

Cum reactiona ţara? Boerii ticăloşiţi şi bicisnici rodeau fiecare osul pe care îl căpătase; milă de ţară nu aveau nici atunci când nu erau Greci şi descindeau din strămoşi cari muriseră pe Valea Albă, sau, sub Vlad Ţepeş, în luptă contra Turcilor. O clasă mijlocie nu exista, iar preoţii, cari ar fi trebuit să apere pe ţărani, erau o ruşine; se făceau preoţi fără vocaţie. Unii dintre ei ştiau literile cirilice, dar cea mai mare nu ştiau să citească. Biserica—adică Mitropolitul şi Episcopii puteau preoţi pe cine vroiau. Raicevici în "Voyage en Valachie et en "Moldavie" ne informează că însuşi marele Mitropolit Dosoftei a preoţit câteva mii pentru patru ducaţi de fiecare preot. Se preoţiau spre a nu plăti impozite, să nu fie supuşi la caznă şi să trăiască mai omeneşte, fără să fie obligaţi să muncească. Ignoranţa preoţilor a indignat pe Constantin Mavrocordat, care a ordonat să se caute preoţii analfabeţi şi drept pedeapsă să fie impuşi la plata impozitelor. Chiar cei cari învăţaseră să silabisească, uitau literile. Cunoştinţi de dogmă, de morală creştină, exegetică, ferit-a sfântul; nu a fost călător străin care să nu fi notat calitatea dezonorantă a preoţilor.

Mai era o categorie de ţărani cari nu plăteau impozite: haiducii. Reprezentând o formă protestatară socială şi naţională, haiducii alimentau cu isprăvile lor imaginaţia obidiţilor ţarani, cari îi preamăriau în acele minunate cântece. In copilărie citeam poveştile cu haiduci de N. D. Popescu: Jianu, Groza, Andrei Popa, Tunsu, Bujor, Codreanu, Busuioc, Bolboceanu, Voicu, iar mai târziu, în colecţia "Poezii populare române" de G. Dem. Teodorescu, am regăsit pe eroii cari îmi aprinseseră imaginaţia de copil. Acei rapsozi ai satelor slăviau în cântecele lor valorile morale după care tânjia sufletul amărât al neamului românesc: curajul în faţa primejdiei, setea de dreptate, apărarea celui slab împotriva celui puternic şi hapsân, ura împotriva veneticilor. Haiducii, în imaginaţia ţărănimii româneşti, erau interpreţii sentimentelor ce tălăzuiau în sufletele lor chinuite. Este suficient ca cineva să citească cu atenţie cântecele haiduceşti ca să'şi dee seama de starea sufletească a ţăranilor români în secolul al XVIII şi începutul secolului al XIX-a. Haiducia a fost o introducere la revoluţia lui Tudor Vladimirescu.

In afară de ţăranii de rând, la sate exista o categorie de ţărani numiţi moşneni în Muntenia şi răzeşi în Moldova. Erau supravieţuitorii vechei clase boereşti autohtone, refuzând colaborarea cu domniile fanariote. Moşiile lor erau jinduite de boierii de la Curte, erau hărtănite printr'o sistematică încălcare a hotarelor. Se apărau prin procese care nu aveau sfârşit; unii istorici au văzut în această pasiune de procese o trăsătură tipic romană. Dar nu aveau alt mijloc ca să'şi apere restul din moşia străbună. In cele 24 de volume ale lui Th. Codrescu, "Uricarul" se găsesc o seamă de documente interesante. Intr'unul din aceste volume se specifică ce rânduieli speciale erau rezervate acestor moşneni şi răzeşi: erau obligaţi să îndeplinească o serie de sarcini umilitoare, între care şi aceea de a păzi turmele negustorilor străini. Era revanşa pe care o lua pleava Fanarului contra celor cari căutau să păstreze, cu dârjenie, independenţa faţă de Curtea domnească. Graţie acestor moşneni, acestor răzeşi, s'a cunoscut prin tradiţie orală trecutul de mărire al neamului. Ei au păstrat limba, spiritul naţional, refuzând să înveţe limba grească. Boierii dela Curte, fie automtoni, fie Greci erau leneşi, ignoranţi şi lipsiţi de demnitate. Călătorii străini erau uluiţi de câtă artă puneau ca să'şi piardă timpul inutil, să'şi închee viaţa fără să facă literalmente nimic. Intinşi pe sofale, stăteau ore întregi fumând şi bând cafele, fără să rostească un cuvânt, ca şi cum ar fi ascultat tăcerea. Dormeau mult, osteniţi de atâta lene. Nici în casă nu mergeau pe jos; erau purtaţi, susţinuţi de subţiori, ca paraliticii, de servitori. G. Ionescu-Gion în "Portrete istorice" evocă aceste hoituri morale, a căror lene depăşea chiar pe aceea a faimosului "Oblomov" de Gontcharov. Iubire de ţară, demnitate, inteligenţă politică, un cât de mic sentiment naţional? Pentru interesele lor personale, neîntrecuţi născocitori de intrigi, vicleni, slugarnici până la abjecţie. Interesele ţării? Un exemplu: prin 1770, comandanţii armatelor de ocupaţie rusească, probabil în urma instrucţiilor primite de la San-Petersburg, au convins pe boeri că ţarina va libera Moldova, că ei vor fi îmbrăcaţi în hainele nobililor ruşi cu cari vor fi asimilaţi, şi că li se vor încredinţa toate funcţiile publice. Bine înţeles asemenea favoruri nu le puteau obţine chiar pe gratis: trebuiau să semneze o petiţie către Ecaterina a 11-a, obligându-se să primească legile ruseşti, să plătească impozite şi să întreţină, pe socoteala lor, o armată rusească de 12.000 de soldaţi. Şi au semnat. Este actul de imbecilitate totală. Ecaterina cea Mare prepara pe Potiemkin—căruia îi dăruise o moşie pe malul stâng al Nistrului—ca viitor rege al Daciei.

Acesta era aspectul social şi politic al Moldovei şi Valahiei înainte de Revoluţia franceză.

Ecourile revoluţiei franceze in principate.

MAI toţi Domnitorii fanarioţi, înainte de a obţine tronul Moldovei sau al Valahiei, deţinuseră posturi de mare încredere în ministerul de Externe al imperiului otoman, posturi care se numeau de dragomani. Un Alexandru Mavrocordat a negociat pacea dela Karlowitz (1699), iar ulterior a fost numit ambasador la Viena. Om de întinsă şi temeinică cultură; făcuse studii la Padova şi Bolonia. Nu ştim cât credit se poate acorda lui Rizo Nerulos, care într'o "Istorie a revoluţiei greceşti" (Paris 1829) afirma că Alexandru Mavrocordat a prezentat, pentru prima oară în Italia, teoriile lui Harvey asupra circulaţiei sângelui. Ori, acest mare dragoman al imperiului otoman, convinsese pe Sultan să încredinţeze tronurile celor două Principate unor oameni devotaţi Sultanului şi cari ar fi putut să-l informeze asupra situaţiei din Austria şi Rusia, cele două imperii vrăjmaşe Turciei. Aşa se explică de ce primul domn fanariot a fost fiul lui Alexandru, Nicolae Mavrocordat. De aleasă educaţie, vorbia, în afară de limbile turcă şi greacă, latina, franceza, italiana, araba, persana. Iniţiat în filozofie, în literatura clasică elină şi latină, Nicolae Mavrocordat era orientat în toate problemele politice ale Europei. Contrastul între cultura europeană a primului domnitor fanariot în Moldova şi totala ignoranţă a boierimii era isbitor. Este bine să subliniem că Fanarioţii au înlocuit în treburile imperiului otoman pe Veneţieni, fiind apreciaţi de Sultan superiori în cunoaşterea limbilor şi cu mai multă fineţe a spiritului. Prin chiar misiunea ce li se încredinţase—ochii Sublimei Porţi—domnii fanarioţi erau obligaţi să citească ziarele străine, din care culegeau informaţii utile sultanului.

Din spirit de imitaţie, boerii moldo-valahi au început să'şi instruiască copiii şi alături de dascălul grec şi-a făcut apariţia profesorul de limba franceză. Iată cum redă N. Iorga primele ecouri ale Revoluţiei franceze în Principate.

"Deci, e sigur că nici la Bucureşti, nici la Iaşi şi încă mai puţin la Constantinopol primele momente din isto-

(Urmează pagina 4.)

UNIREA NATIONALA

ria Revoluţiei franceze n'au provocat o prea mare emoţie. Dar, în cele două ţări danubiene se citeau în mod curent jurnalele occidentale, care ajungeau pe o cale ce nu se putea împiedica: aceea a consulilor Austriei care aveau corespondenţa poştală. Nu se deschideau niciodată scrisorile care soseau pe această cale, şi cu scrisori veneau şi cărţi, jurnale. Există lista întreagă a foilor care pătrundeau prin această cale în capitalele româneşti şi erau citite în familiile boerilor, negustorilor, cari adesea erau supuşi austriaci, ceace însemna că erau feriţi de anumite acte arbitrare, şi în acelaş timp, se bucurau de o situaţie fiscală mult mai bună faţă de simplii cetăţeni ai Domnitorului.

"Se citea "Jurnalul din Francfurt", "Notizie del Mondo", "Il redattore italiano", care sosiau din Italia, "le Spectateur du Nord", produs al cenzurei ruseşti, "le Journal littéraire" şi "l'Almanach des Dames" care sosiau direct din Paris, "le Mercure de France" şi lângă acesta gazeta, cea mai ortodoxă pentru Agenţie, aceea care reprezenta bunele principii neschimbătoare, având ca titlu "Die vereinigte Pest und Ofener Zeitung", precum şi "la Gazette de Vienne" care se publica de asemenea în franceză.

"Aceasta creia anumite dispoziţii şi se întâmpla câteodată în cafenelele din Bucureşti, mult mai numeroase decât cele din Iaşi, mai ales între străini, Ionieni cetăţeni occidentali sau alţii, să se discute într'un mod neplăcut. Exista, deasemenea, în lumea mare a boierilor, sau în serviciul acestora, tineri cari făcuseră studii în străinătate. Astfel, în 1807, un anume Constantin Nicolopulo din Smirna, profesorul copiilor lui Demetrie Ghica, ajuns student în medicină la Paris, apoi în 1802, doi adolescenţi cari s'au dus la Paris pentru "afaceri", în 1804 Iancu Văcărescu, nepotul poetului, mai târziu şi el poet, care făcu acelaş voiaj în tovărăşia unui alt nobil, C. Fălcoianu, şi a lui Zacharie, didascal.

"Tinerii aceştia puteau fi împinşi să vorbească despre lucruri compromiţătoare. Un oarecare Nicolas Marutzi, Grec din Muntenia, socotit "republican", fredona discret cântecele care se auziau pe străzile Parisului şi în ţară, şi dacă nu se pomeneşte de "Marseillaise", se vorbeşte de "la Carmagnole", de refrenul "Vive le son du canon" (Trăiască bubuitul tunului), devenind în româneşte porecla unui tânăr cu o ţinută uşuratecă, un "filfizon", un ţafandache.

"Aceşti amatori de jurnale franţuzeşti, de cântece franţuzeşti, aceşti partizani ai ideilor franceze aparţineau, uneori, marilor familii, şi deaceea Domnitorul Valahiei adresa, ceva mai târziu, o dojană aspră unuia al cărui nume nu-l spune, arătând primejdia pentru ţară a unor idei, mai ales dacă persoane aparţinând lumei boierilor s'ar lăsa influenţate de schimbările politice din Occident.

"Nu erau numai publicul din cafenele, cei câţiva boieri cari, din cauza lecturilor, a studiilor făcute, a voiajurilor erau gata să răspândească ideile Revoluţiei; mai era încă ceva: erau Francezii stabiliţi în ţară în calitate de secretari, de profesori de limbi străine, în calitate de industriaşi."

Au început să sosească emigranţi francezi, ca şi aventurieri, toţi găsind locuri de educatori în familiile boereşti. Intre aceşti exilaţi, cel mai interesant a fost contele d'Hauterive, care a lăsat un document preţios asupra stărilor sociale din Moldova, din 1787. Fusese desemnat ca secretar al Domnitorului Moldovei de către Choiseul-Gouffier, ambasadorul Franţei la Constantinopol. Cum Franţa nu avea un agent consular în Moldova, Ludovic al XVI-a a trimis pe contele d'Hauterive, cu consimţământul Porţii. Timp de doui ani, acest secretar domnesc a făcut toată corespondenţa politică a lui Alexandru Mavrocordat. Francezul s'a ataşat de poporul român şi, cu un rar spirit de pătrundere, a studiat starea socială şi administrativă a Moldovei. Observaţiile lui le găsim în "Mémoire du comte d'Hauterive sur l'état de la Moldovie, en 1787" (Memoriul contelui d'Hauterive asupra stărei Moldovei, în 1787) pe care l-a prezentat, cu mult curaj, lui Ipsilanti. Manuscrisul acestui memoriu a fost dăruit regelui Carol I de către un descendent al contelui, iar regele, într'o sedinţă solemnă, l-a încredinţat Academiei române. Nu vom ajunge să înţelegem cum a fost cu putinţă ca o naţiune supusă celei mai mârşave exploatări, umilită, zotănită de venetici, să se poată ridica într'o jumătate de secol, dacă nu cunoaştem observaţiile acestui francez ajuns la Curtea Domnitorului Moldovei.

Analiza sufletească a caracterului ţăranului este făcută cu multă sinceritate şi cu pătrundere. Ii recunoaşte o necontestată superioritate asupra ţăranului din ţările vecine: "A stiut, spune el, să păstreze calităţi morale pe care zadarnic le-am căuta la vecinii lui... Moldovenii n'au pierdut nimic din acel caracter strămoşesc care se revoltă împotriva oricărei opresiuni... Orice cerere nedreaptă îl face să se răscoale... Ţăranul are purtarea plină de expresie şi fizionomia plină de interes. Mărturisesc că această tradiţie a vechei libertăţi romane este unul din lucrurile care mi-a plăcut să găsesc la 400 de leghe depărtare de Roma şi la 18 secole de Ciceron".

Autorul apără pe ţăranul român contra acuzaţiilor răuvoitoare ale Grecilor. Laudă puterea lui de răbdare, forţa de rezistenţă, curajul şi tot ce a îndurat: "La această hărnicie care se împacă cu toate împrejurările, el aduce o răbdare fără margini în marile dureri de neînlăturat, o veselie care nu se desminte în sărăcie şi virtuţile domestice care fac această sărăcie mai uşoară. Nici un popor nu este mai ospitalier. Ei sunt îndatoritori, şi este intesesant de văzut câtă politeţă observă între ei, politeţă pusă în formele vorbirii şi, care, prin urmare, va dura totdeauna".

Vigoarea fizică şi morală a natiei a făcut ca să reziste nesaţiului fanariot şi ticăloşiei unei boierimi. Formarea unor elemente conducătoare, care să intre în contact cu ideile Revoluţiei franceze, era o condiţie indispensabilă spre a se revalorifica virtuţile poporului român, rămase intacte, în pofida celei mai vitregi administraţii. Observaţiile făcute de contele d'Hauterive asupra ţărănimii moldovene sunt valabile şi pentru ţărănimea din Muntenia, ceace ne înlesneşte să înţelegem revoluţia lui Tudor Vladimirescu.

Dacă Revoluţia franceză s'ar fi desvoltat strict în limitele hotarelor Franţei, ideile nu s'ar fi răspândit aşa de repede şi procesul de transformare al lumii nu ar fi avut un ritm accelerat. Revoluţia a încetat să fie un eveniment francez, devenind un eveniment european din momentul în care armatele revoluţionare s'au revărsat asupra Europei. Principiile Revoluţiei franceze puteau fi pricepute de oameni cu oarecare cultură, şi nu de masse care au nevoe de o prezentare plastică, de incarnarea principiilor, ideilor într'o persoană. Ori, Napoleon Bonaparte, graţie victoriilor lui fulgerătoare, mâturând regii cum mătură vântul frunzele uscate, era de natură să aprindă imaginaţia masselor. Aceste două versuri simple rezumă aşteptările unei naţii oprimate:

Bonaparte nu'i departe,
Vine să ne dea dreptate.

Ca şi ecoul tânguirilor după prăbuşirea acestei speranţe:

Să nu-l duceţi prea departe
Pe'mpăratul Bonaparte.

cântec care circula în Transilvania după Waterloo.

Stările de spirit provocate de evenimentele dramatice din Franţa, informaţiile pe care puteau să le culeagă din publicaţiile care ajungeau şi în Principate, confuzia ideilor, interpretarea naivă a întâmplărilor, au fost redate de G. Ionescu-Gion într'o lucrare "Bucureştii în momentul Revoluţiei franceze". O documentare se poate găsi în "Cronica lui Zilot Românul", ca şi în aceea a lui Dionisie Eclisiarcul.

Boierii dădeau o interpretare politică Revoluţiei franceze şi nici decum socială; ajustau ideile revoluţionare intereselor lor: să scape de dominaţia turcească, păstrând intactă rânduiala socială. Cei mai pregătiţi să înţeleagă sensul Revoluţiei franceze erau Grecii, cu legături la Viena, Veneţia, Leipzig, şi mai iniţiaţi în problemele internaţionale. Ori, tot ce era inteligenţă greacă, ca şi putere economică se găsea în Principate; era logic ca la Bucureşti şi la Iaşi să fie cele două centre unde ideile Revoluţiei franceze să frământe pe Greci. Din momentul în care la Paris au început desbaterile Adunării Naţionale, Grecii au înteles importanţa acestui eveniment pentru toate popoarele Europei. Cum zeci de tineri greci se găseau la studii în Universităţile din Franţa, Italia şi Germania, ca bursieri ai bogaţilor negustori greci, fie din Constantinopol, fie din Principate, aceştia ţineau în curent pe compatrioţii lor, prin scrisori, prin ziarele pe care le trimeteau, cu evenimentele din Franţa. In 1793, un negustor francez Hortollan, s'a instalat la Bucureşti şi într'o scrisoare adresată unui prieten din Constantinopol, redă starea de spirit din Principate. "Toţi locuitorii de aici sunt "des sans culottes" (revoluţionarii francezi). Deoarece clientela lui Hortollan se recruta dintre familiile cele mai bogate, "les sans culottes" erau boierii greci şi români. Ion Ghica, într'una din scrisorile lui, spunea că se auzea pe străzile şi în casele din Bucureşti, cântându-se cu accent grecesc "Allons, enfants de la Patrie", sau "Carmagnole", "Vive le son, vive le son du canon".

Pentru Greci, Napoleon era cel destinat de providenţă
să libereze Grecia.
pentru Napoleon că un negustor grec a cumpărat în tar-
gul din Leipzig trei sute de gravuri cu portretul rãfăţa-
tului victoriei şi l-a trimis în oraşul Larissa, mica lui
patrie. Gravurile reprezentând pe Napoleon erau pentru
Greci icoane, la care femeile ţineau aprinsă o candelă.
Şi chiar o legendă se creiase: Napoleon era Grec, născut
în Corsica, dintr'o familie de origină din Maîna (Pelopo-
nez). Cu imaginaţia lor meridională, Grecii mângâiau
visul de a reconstitui imperiul bizantin cu ajutorul Fran-
ţei şi, mai ales, al lui Napoleon, începând prin a stăpâni
Principatele şi întreaga peninsulă balcanică. Aceste as-
piraţii şi-au găsit interpretul în poetul Rhigas din Ve-
lestin, Thesalia. Profesorul Th. Capidan, la Universitatea
din Bucureşti, într'un studiu asupra Macedo-Românilor,
publicat în 1944, face această precizare: prima procla-
maţie revoluţionară pentru independenţa Greciei s'a
publicat la Viena în tipografia fraţilor Marchide Puliu,
negustori macedo-români, originari din Sacista (Pind),
şi era redactată de "poetul aromân Riga din comuna
Valestin".

Deci, după Th. Capidan, poetul revoluţiei greceşti era
macedo-român. Primise o educaţie aleasă, fiind crescut
de Alexandru Ipsilanti în aceleşi condiţii ca şi propriii lui
fii. La 1786—avea numai 23 de ani—a părăsit Constan-
tinopol şi a venit la Bucureşti, în acea vreme fiind pen-
tru toată lumea greacă, capitala Helenismului. A intrat
ca secretar la marele boier Brâncoveanu. Rigas cucerea
simpatii datorită inteligenţii şi culturii lui; se explică
legătura de strânsă prietenie cu una dintre marele per-
sonalităţi din Bucureşti, jurisconsultul grec Demetrie
Catargi. Probabil că mulţumită recomandaţiei lui Ca-
targi, domnitorul Nicolae Mavrogheni l-a luat ca secre-
tar, apoi l-a numit guvernator al Olteniei, rămânând la
Craiova, în această calitate până la venirea Austriacilor.

Rigas, considerând Revoluţia franceză ca forţa isto-
rică menită să aducă libertatea Greciei, a creiat "Eteria"
care a preparat revoluţia din 1821. Pentru Rigas, Gre-
cia nu se limita numai la vechea Grecie, ci îngloba toa-
te ţările în care trăiau Greci şi se vorbia greceşte. "Ete-
ria" a fost, la început, o simplă societate literară şi po-
lititică, dublată de o societate secretă, probabil de
factură francmasonică, având filiale în toate părţile unde
se găseau comunităţi greceşti. Centrul "Eteriei" era la
Bucureşti, dar organizaţii similare se găseau la Viena,
în Alexandria, la Triest ca şi la Iaşi. In această societa-
te intraseră, în afară de Greci, Bulgari, Sârbi, Albanezi
şi evident Români. G. Ionescu-Gion în "Bucureştii în
timpul Revoluţiei franceze" ne informează că făceau par-
te din "Eterie" boieri români de mare prestigiu ca Brân-
coveanu, Dudescu, Sturdza, Câmpineanu. Pare cu totul
stranie participarea unor boieri autohtoni într'o asocia-
ţie secretă ale cărei scopuri erau bine precizate: libera-
rea Greciei şi constituirea unui fel de federaţie a po-
poarelor creştine din Principate şi Balcani sub condu-
cerea Grecilor. Poate că fuseseră seduşi de cuvântul "li-
bertate", pe care boierii o înţelegeau altfel decât Grecii.

Temperament de agitator, capabil să mobilizeze entu-
ziasme pentru o cauză, Rigas deveni propagandistul idei-
lor Revuluţiei franceze. Poet, el a scris "Cântece" şi "Im-
nuri" tipărite clandestin la Iaşi în 1814. In 1797, Sublima
Poartă consimţise să fie numiţi doi consului francezi:
unul, Flury, la Bucureşti, şi altul, Parrant, la Iaşi. In rapoartele trimise de Parrant ministerului de Externe din Paris, găsim unele observaţii, interesante ca spirit critic, şi pătrundere cu privire la starea de spirit din Moldova şi la ecourile Revoluţiei franceze. "Nu există nici un spirit public în Moldova, nu există o idee de guvernare, nici un sentiment asupra libertăţii; oamenii sunt sclavii pe negândite şi dacă Turcii sunt urâţi, şi mai mult încă temuţi, este mai degrabă dintr'o greşală, dintr'o prejudecată decât din raţionament. Ruşii au pus stăpânire în această ţară pe toate spiritile, lucru ce nu e de mirare; religia, acest mijloc totdeauna hotărâtor faţă de ignoranţă, a deschis inimile.

"Ori cum ar fi, dragostea aceasta pentru Ruşi nu e chiar generală; ei au nemulţumit pe unii... Trebue să observăm că Revoluţia franceză, pentru o mică parte dintre boierii cari ştiu să gândească, nu e lipsită de farmec; le place să asculte vorbindu-se de ea; nu pot să se reţină să o aprobe în parte, să'i admire cel puţin progresele; şi cu timpul, asupra tinerilor în special, continuând studiile pe care au început să le facă, fără îndoială că principiile franceze vor exercita, aici ca şi în alte părţi, influenţa lor plăcută şi binefăcătoare; Vice-consulul Republicii se bucură deja, în această calitate, de toată stima şi toată consideraţia posibile; este primit în toate casele cu prietenie şi cinste".

Mulţumită acestor consuli, boierii luând contact cu ideile Revoluţiei franceze, au format ceace s'a numit "Partida natională", în care vom găsi pe Scarlat Câmpineanu, Ştirbei, Dudescu, Văcărescu în Valahia; pe Sturdza, Beldiman în Moldova. "Partida natională" urmărea independenţa Principatelor. După victoria dela Marengo, ea şi-a îndreptat privirile spre Napoleon Bonaparte. In iarna anului 1800, boierii valahi şi moldoveni, cari făceau parte din "Partida naţională" au trimis pe Nicolae Dudescu la Paris spre a prezenta primului-consul francez o expunere a situaţiei Principatelor şi a dorinţei populaţiei. Alegerea lui Dudescu era datorită faptului că dintre toţi boierii el ştia cel mai bine franceza, era foarte bogat şi cel mai entuziast susţinător al ideilor Partidei naţionale.

Ne putem imagina dezorientarea boierului valah intrând în viaţa Parisului dela 1801. Ceva din formele de viaţă europeană le cunoscuse prin ofiţerii rusi, prin câţiva emigranţi francezi, prin consulul francez Flury. Cu o cultură redusă, nepriceput în problemele politice, bietul Nicolae Dudescu aducea în apărarea ideii de libertate al neamului lui năpăstuit, numai voinţa neclintită şi averea lui. Conform concepţiei orientale, a căutat să se impună, să cucerească prietenii utile cauzei, prin fast, prin cadouri costisitoare. Bun şi naiv, poate lipsit de îndrăsneală, în loc să se adreseze direct lui Napoleon—se poate ca faima marelui general să-l fi intimidat—a căutat să ralieze cauzei moldo-valahe personalităţi cu mare trecere, cum era generalul Poniatowski; fiind Polonez, el era în măsură să cunoască situaţia celor două Principate râvnite de Rusia şi Austria, exploatate de Turcia. Şi-a câştigat prietenia doamnelor de Recamier şi de Staël prietenele Josefinei Bonaparte; a dat mese bogate, la care nu lipseau cele două personalităţi femenine, iar atenţiile lui Dudescu marcau generozitatea valahă: sub servete punea câte o bijuterie de preţ. In judecata interesul Franţei, de a determina pe conducătorul Republicii să'şi îndrepte privirile spre Principate, era să-i convingă de bogăţia acestor ţări. Şi într'o bună zi, în plină vară, a acoperit cu zahăr-pudră o bună parte din Champs Elysées, invitând nobleţa franceză să se plimbe cu sania, ca aceasta să'şi facă o ideie de peisajul românesc în timp de iarnă. Fastuoasa fantezie a acestui boier valah naiv şi entuziast a stârnit oarecare curiozitate prin pitorescul purtărilor lui; şi-a risipit imensa lui avere ca să ajungă la o vagă primisiune din partea generalului Poniatowski că-l va determina pe Napoleon să treacă prin Principate, dacă va porni războiul contra Rusiei. Neprimind veşti dela Dudescu, boierii din partida naţională au trimis la Paris pe tânărul boier Golescu; şi astfel s'a aflat la Bucureşti de năzdrăvăniile lui Dudescu.

Ambasadorul Franţei la Constantinopol s'a lăsat con-
vins de utilitatea consolidării influenţii franceze în Prin-
cipate, obţinând pentru Alexandru Sutzo, pe lângă tronul
Moldovei şi pe al Valahiei. Era un progres: acelaş dom-
nitor în cele două Principate, la 1802, sub ocrotirea
Franţei. Numai că intervenţia fusese făcută din iniţia-
tiva ambasodorului, fără consimţământul lui Napoleon
Bonaparte. In 1802, Primul-consul francez nu avea încă
o idee precisă asupra destinaţiei pe care urma să o
dee Moldovei şi Valahiei. Nu vroia, desigur, ca Rusia,
punând stăpânire pe Principate, să'şi întărească po-
zitia în Orient; oscila—era după tratatul dela Lune-
ville—între a le ajuta să devină independente sau a
le dărui Austriei spre o a învrăjbi şi cu Turcia şi cu
Rusia. A încredinţat spre studiere problema Princi-
patelor lui Felix Beaujour care, la 10 Iunie 1802, opina
să fie incorporate Austriei, făcând-o să înainteze până
la Dunăre şi să se interpună, astfel, între Rusia şi Tur-
cia. Intenţiile lui Napoleon asupra Moldovei şi Valahiei
au fost schimbătoare; la Tilsit, el le promitea ţarului
Alexandru, cu gândul ascuns să nu le cedeze. Talley-
rand, tot timpul, a rămas la soluţia preconizată de Félix
Beaujour.

Bucuria Românilor de a avea un singur domnitor în
cele două Principate, a fost de scurtă durată. "Partida
naţională" nu a înţeles de ce a fost părăsită de Franta,
lăsând să cadă domnitorul care reprezenta politica fran-
ceză în Moldova şi Valahia. Când au fost numiţi Cons-
tantin Ipsilanti în Valahia şi Alexandru Moruzzi în Mol-
dova (1802-1806), amândoi reprezentând politica ruseas-
că, boierii din "Partida naţională" s'au refugiat la Bra-
şov. Pentru prima oară boierii de baştină afirmau că nu
mai puteau suporta să fie conduşi de un domnitor grec.
Strânşi la Braşov, Brâncoveanu, Câmpineanu, Ghica,
Sturdza, Beldiman—Valahi şi Moldoveni—au cerut con-
telui de Champagny, ambasadorul Franţei la Viena, să
transmită lui Napoleon o suplică; din nefericire, redac-
tarea acestei jalbe fusese rău concepută, nu precizau ni-
mic, toată argumentarea era deslânată, aşa cum erau de-
prinşi în intervenţiile pe care le făceau la Sublima Poar-
tă. In loc să expună clar aspiraţiile Valahilor şi Moldo-
venilor, ei au cerut protecţia Primului-consul contra
jafurilor Turciei şi autorizaţia de a se constitui în repu-

(Urmează pagina 5.

blici. Pentru Napoleon, ostil vagului, cerând expuneri clare, precise, scurte, jalba boierilor era aşa de confuză încât n'a priceput ce vor. A răspuns lui Champagny: "Scrie acestor indivizi să'mi arate cu ce pot să le vin în ajutor". Se vede, deci, clar cât de scăzut era nivelul inteligenţii politice a boierilor moldo-valahi. Desprindem însă un fapt îmbucurător: "Partida naţională" întrezărise posibilitatea să intereseze, în ceace privia soarta Principatelor, o mare Putere care, nefiind vecină, putea să le proteguiască altfel decât Rusia sau Austria. Boierii din "Partida naţională" care nu se refugiaseră la Braşov, nutreau un gând năstruşnic: să'şi lichideze toate bunurile, case, moşii, iar cu banii obţinuţi să se stabilească în Franţa unde să aştepte să se sfârşească urgia, să se întoarcă atunci când Românii vor deveni liberi. Când generalul francez Brune, ambasador la Constantinopol a trecut, în 1803, prin Bucureşti, şeful acestui grup din "Partida naţională", Ghica, i-a încredinţat o scrisoare către Primulconsul, în care arată dorinţa lor.

Din anul 1803, deci, Napoleon începea să intereseze de Principate; ambasadorul Franţei la Constantinopul primea instrucţii de la Primulconsul asupra Principatelor care "prin situaţia lor geografică şi prin relaţiile cu Poarta şi cu Rusia, trebue să se bucure de atenţii deosebite şi de mai multe drepturi din partea guvernului". Saint-Luce—agentul consular—nu s'a lăsat amăgit de finul fanariot Constantin Ipsilanti, care ştia să'şi mascheze rolul de om al Rusiei. Repoartele trimise dela Bucureşti de Saint-Luce sunt necesare oricărui istoric al acelor vremuri turburi în care domnitorii fanarioţi se arătau neîntrecuţi echilibrişti între Rusia şi Turcia. Saint-Luce descoperea cu mare satisfacţie că "Partida naţională" nu emigrase în întregime. Din contactul cu boierii români, ajunsese la o concluzia: "Boierii îndură cu mare greutate să fie guvernaţi de un Grec".

Avem începuturile timide, puţin cam vagi ale ideii naţionale. Printre boieri, Faca s'a arătat cel mai plin de curaj. In 1804, trimetea Primului-Consul o scrisoare în care desvăluia toate tainicile operaţii ale Domnitorului ca să ajungă la stăpânirea complectă asupra Principatelor. Tot el informa pe Napoleon că Moldovenii şi Valahii nu sunt Slavi, ci de origină latină, şi că ei aşteaptă pe Napoleon cu braţele deschise. Era pentru prima oară când se folosea ca un argument decisiv în captarea simpatiei Franţei origina noastră latină. Nu se ştie dacă scrisoarea a ajuns în mâna Primului-Consul, dar se ştie că boierul a fost exilat la mânăstirea Sinaia.

Este demn de subliniat progresul făcut de ideile "Partidei naţionale" şi reacţia Mitropolitului Veniamin Costaki, partizan al pravoslavnicei Russii. A trimis la San-Petersburg o scrisoare prin care cerea sfaturi în cazul unei revoluţii a ţăranilor şi a boierilor de categoria a doua. Un boier, interpret al Mitropolitului, scria şi el: "Sperăm că sămânţa rea a revoluţiei franceze nu va prinde şi nu va avea foi şi rod în ţara noastră".

Proclamarea Imperiului francez, victoria dela Austerlitz asupra coalitiei, au avut un mare răsunet în Turcia. După Iena, Sultanul Selim al III-a trimetea daruri "Padişahului Francezilor". Ipsilanti şi Moruzzi erau oamenii Rusiei şi vrăjmaşi de moarte ai Franţei; cu fulgerătoarea lui putere de pătrundere, Napoleon a înţeles jocul perfid al fanarioţilor şi într'o scrisoare cu data de 20 Iunie 1806, adresată Sultanului, îşi preciza opinia: "Cât priveşte Moldova şi Valahia, dacă Inălţimea Voastră vrea ca aceste două provincii să nu-i scape, Ea trebue să folosească toate prilejurile favorabile ca să recheme vechile familii domnitoare; prinţii greci cari guvernează acum sunt agenţii Rusiei". Câteva luni mai târziu, în Noembrie 1806, Napoleon dădea aceste instrucţii generalului Sebastiani: "Ruşii sunt bătuţi şi isgoniţi... Polonezii sunt în revoltă... Trebue ca gospodarii aleşi de Poartă să fie repuşi, iar partizanii Ruşilor izgoniţi... Sunteţi autorizat să semnaţi un tratat secret ofensiv şi defensiv, prin care eu garantez Porţii integritatea provinciilor Moldova şi Valahia...".

In afară de aceste instrucţii, spre a înlesni acţiunea ambasadorului Sebastiani, scria Sultanului Selim în aceeaş zi—era după victoria dela Iena: "Prusia care s'a aliat cu Rusia o dispărut... Armatele mele sunt pe Vistula şi Varsovia este în stăpânirea mea. Izgoneste pe gospodarii rebeli pe cari cea mai nedreaptă violenţă te-a obligat să-i repui, în dispreţul firmanului tău care i-a declarat trădători... Repune pe vechii tăi servitori şi pe gospodarii aleşi de tine. Inaintează trupele spre Hotin, nu ai nimic de temut din partea Rusiei".

Cele două Principate nu erau o temă rezervată numai preocupărilor Rusiei, Austriei şi Turciei, chiar şi Franţa avea ochii asupra lor. Pacea dela Tilsit a însemnat o dureroasă înfrângere pentru "Partida naţională". Se spulberaseră speranţele puse de Moldo-Valahi în Franţa. Ocupaţiile ruseşti, ticăloşia domnitorilor fanarioţi ocrotiţi de Rusia reaprindeau în sufletele pustiite de speranţă totuş o luminiţă: numai Napoleon şi Franţa le va da libertatea naţională. Campania din Rusia a lui Napoleon incendia imaginaţia boierilor din "Partida naţională". Prăbuşirea lui Napoleon a risipit o iluzie, dar nu a exterminat ceace se formase confuz, rudimentar, dar nu may puţin viguros: instinctul de independenţă naţională.

In 1815 exista în rândurile boierilor o conştiinţă naţională, bine înţeles la o clasă îndărătnică în apărarea privilegiilor ei, conştiinţă naţională care se alimenta din două izvoare de ură: contra Grecilor şi contra Ruşilor. Trecând cu vederea peste lipsa de calităţi literare şi adesea ridicolul realizărei acelei lungi epopei de 4266 de versuri, "Jalnica tragedie, sau mai bine zis, trista întâmplare a Moldovei în 1821 din pricina răscoalei Grecilor" de "prea învăţatul boier Al. Beldiman", vom găsi multe elemente de cronică mulţumită cărora putem cunoaşte starea noului spirit care îşi face apariţia printre boierii de baştină. Al. Beldiman era un membru al Partidei Naţionale, traducător a lui Florian şi Oreste de Voltaire "pentru învăţătura şi propăşirea Poporului". Boierimea moldo-valahă făcea progrese. Pentru că prinţesa Ralu, fata lui Caragea, cu o cultură literară şi muzicală neobicinuită în Principate, admira pe Goethe, pe Schiller, pe Beethoven, Mozart şi asculta fericită, în greceste, "Zaïre", "Mohamet" de Voltaire, tinerii valahi au avut şi ei ambiţia să traducă în româneşte "Avarul" lui Molière, "Britanicus" de Racine (traducerea este a lui Văcărescu), "Hecuba" de Euripide.

Tinerii valahi lepădau nu numai costumele orientale, ci se scuturau şi de lenea spirituală; începeau să piardă gustul iatacelor şi arta de a pierde vremea, somnolând

UNIREA NATIONALA

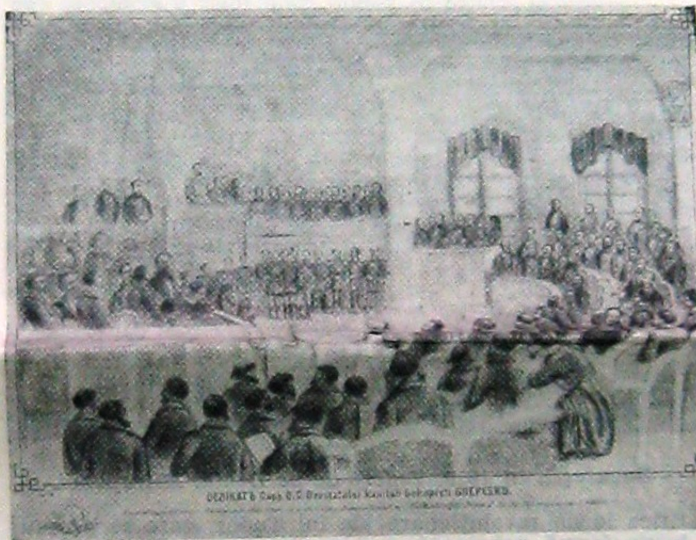
întinşi pe sofale. Mulţumită ecourilor Revoluţiei franceze ajunse până în Principate, ferestrele au fost larg deschise şi un aer nou a pătruns, şi odată cu noua viziune politică a rosturilor moldo-valahe s'a introdus şi gustul literar. Boerul român nu mai suferea, ca să întrebuinţăm un cuvânt acum la modă, acel complex de inferioritate faţă de Domnitorul fanariot şi de aristocraţia greacă. Cuvântul "Libertate" a fost însuşit de burghezia greacă din Grecia în sensul înlăturării stăpânirii turceşti; acelaş cuvânt a sugerat boierilor pământeni să se descotorosească de fanarioţi.

Evoluţia spiritului naţional se poate vedea dintr'un singur fapt. Când, în 1818, Caragea fugea, bine înţeles luând cu el tot ce găsise în visteria Statului, guvernul provizoriu format ca să gireze interesele ţării, se compunea în majoritatea lui, din boieri pământeni. In ce măsură conştiinţa naţională se desvoltase, se dovedeşte din faptul că una dintre primele măsuri luate a fost închiderea şcoalei naţionale greceşti din Bucureşti, şi acordarea întreg sprijinului şcoalei lui Lazăr. Intre 1810 şi 1820, boierii cu idei mai înaintate erau gata să isgonească de pe meleagurile moldo-valahe pe toţi Grecii şi să restaureze vechea rânduială dela 1600, adică cele două Principate să fie sub ocrotirea Turciei, Rusiei şi Austriei. Numai că aceşti boieri revoluţionari nu se gândiau şi la situatia ţăranilor. Ideile, ca să spunem asa, constituţionale, ale acestor boieri au fost sintetizate de Dimitrie Sturdza într'un proect de "Republică aristo-democraticească".

Ţărănimea, ignorată sistematic de boieri, îşi va anunţa prezenţa prin revoluţia lui Tudor Vladimirescu.

Tudor Vladimirescu: Revoluţia Naţională cu conţinut social

SOCIETATEA literară "Eteria" întemeiată de Rigas în 1810 la Bucureşti, a avut ca consecinţă înfiinţarea la Viena a unui ziar literar; apoi, în 1813 se forma la Atena o societate "Eteria" şi în 1815 o alta la Odesa. Marea mişcare de renaştere a Helenismului, iniţiată de Rigas, evolua. La început, ea se rezima pe burghezia

Deschiderea primei Camere la Bucureşti la 29 Febr. 1860.

greacă de pretutindeni, în a doua fază conducerea "Eteriei" a luat-o boierii aristocraţi din Fanar şi bine înţeles, s'au asociat la ea şi domnitorii fanarioţi din Bucureşti şi Iaşi.

Rigas, ca şi toată burghezia greacă, era un entuziast al Revoluţiei franceze; când conducerea ei a lua-o aristocraţia Fanarului, "Eteria"" a devenit filo-rusă în sensul utilizării Rusiei ca forţă desrobitoare de sub stăpânirea turcească. Aşa se explică de ce Ipsilanti şi Moruzzi erau agenţi ai Rusiei în Principate.

Ca să înţelegem evenimentele din 1821, este necesar să cunoaştem situaţia Europei după înfrângerea lui Napoleon.

Ţarul Alexandru I nu era numai şeful coaliţiei, ci şi elementul decisiv mulţumită puterei militare pe care o reprezenta. Alexandru I, în prima fază o domniei lui, a manifestat un amestec de liberalism şi misticism. Pentru politica internă avea pe Speranski, iar pentru politica externă, şi în special pentru toate problemele Orientului, pe Capo d'Istria. Tatăl lui Capo d'Istria era unul dintre fruntaşii greci din insula Corfu. Atunci când Francezii au ocupat insulele Ioniene, au svârlit în închisori pe fruntaşii cari îşi manifestaseră ostilitatea faţă de invadatori. Tânărul Ion Capo d'Istria, care făcuse serioase studii în medicină şi se bucura de un mare prestigiu în Corfu, a isbutit să evadeze din închisoare. După ce Francezii au fost constrânşi de o escadră anglo-turco-rusă să părăsească insulele Ioniene, "Republica celor şapte insule" a fost pusă sub protectoratul Rusiei şi a Marei Britanii; cei doi Capo d'Istria, tatăl şi fiul, deţinuseră roluri importante în administraţia acestei mici republici. Pacea dela Tilsit acorda Franţei stăpânirea Adriaticei, deci inclusiv a "Republicei celor şapte insule". Ion Capo d'Istria a tras imediat concluzia politică şi a plecat în Rusia. O domnişoară, Sturdza, în serviciul împărătesei, l-a recomandat călduros pe Capo d'Istria ţarului Alexandu, care l-a numit în diplomaţie. Este de subliniat că această domnişoară Sturdza, devenită prin căsătorie contesa Ebling, a fost una dintre confidentele mistice ale ţarului.

Capo d'Istria era foarte inteligent, idealist şi colaboratorii lui i-au elogiat nobleţa lui sufletească, fineţa spiritului. Prinţul Gortchacov, care lucrase sub conducerea lui Capo d'Istria, mărturisea: "Ii datorez cea mai mare parte din cea ce este mai bun în mine". Nesselrod—ministrul de Externe al lui Nicolae I—, sublinia sentimentele lui "pe cât de nobile pe atât de dezinteresate". Una dintre ideile lui Capo d'Istria era să propună Turciei un nou tratat prin care să se fi constituit Moldova, Valahia

şi Serbia în trei principate confederate, guvernate de trei familii princiare germane sub suzeranitatea Turciei şi garantate de Marele Puteri. Capo d'Istria proceda prin etape, de aceea nu pomenea nimic de Grecia, cu toate că gândurile lui toate spre patrie se îndreptau. Odată primită această confederaţie, uşor ar fi putut să pună în desbatere problema Greciei.

Idealismul revoluţionar al lui Capo d'Istria s'a isbit de realismul reacţionar al cancelarului Metternich care găsise în Castlreagh—reprezentantul Angliei—un inamic neînduplecat al ideilor Revoluţiei franceze în aşa măsură încât liberalii englezi îl detestau. Reprezentantul Angliei aderase la concepţia lui Metternich şi anume sa restabilească echilibrul în Europa; "restabilirea raporturilor internaţionale pe bază de reciprocitate, sub garanţia recunoaşterei drepturilor câştigate, este de esenţă politică". "Lumea—spunea Metternich contelui Appony—vrea să fie condusă prin fapte, conform Justiţiei, şi nu cu fraze şi teorii". Intreg sistemul lui Metternich era pus în serviciul restaurării şi al lichidării consecinţelor Revoluţiei franceze. "Am ajuns la jumătatea carierii mele şi soarta îmi impune datoria să împiedic, în măsura forţelor mele, ca generaţia al cărui rol începe, să lunece pe panta care conduce sigur la ruina ei." (3 Sept. 1819).

Atitudinea lui Metternich faţă de ideia naţională şi corolarul ei, Statul naţional, o găsim formulată într'o scrisoare către Prokasch: "Nimic nu dovedeşte că Statul naţional ar fi superior prin esenţa lui, Statului întemeiat pe tradiţie şi pe Drept". Ostilitatea lui faţă de ideia naţională este enunţată lapidar în aceste cuvinte: "Italia este o noţiune geografică". Iar faţă de naţionalismul german, atitudinea lui era aceeas. "Fraza mea—Italia este un nume geografic—care a exasperat atâta pe Palmerston, a fost încetăţenită; dar se poate spune acelaş lucru despre Germania" (într'o scrisoare către prietenul lui Prokesch, la 19 Sept. 1849, deci în plină explozie a ideii naţionale).

Concepţia de Stat a lui Metternich era concepţia pur clasică; elementul sub-conştient, iraţional, complexul emotiv din care se alimentează ideia naţională, lui îi erau complect străine; am putea spune că îi lipsea sensul istoric. El era ferm convins că popoarele au nevoie de "autoritate" nu de "majoritate" (în sensul adeziunii electorale). Acela care fusese numit "mentorul Europei" ignora mişcarea ideilor care schimbaseră, între 1785 şi 1815, climatul spiritual al Europei; Libertatea presei, această primă cucerire a Revoluţiei, o considera ca un fel de ciumă a spiritului public. "Nu cunosc nici în Anglia şi nici în Franţa un om de Stat care să nu vadă în libertatea presei, această libertate care prin natura ei nu poate fi decât destrăbălare pur şi simplu, un rău ale cărui extinderi şi consecinţi sunt incalculabile" (dintr'o scrisoare a lui Metternich către von Kanitz 16 Aprilie 1846).

In logica unei atitudini şi al unui temperament, era firesc ca "mentorul Europei" să nu poată suferi pe Chateaubriand; "prefer iacobinismul demagogic, iacobinismului regalist" a exclamat Metternich în timpul lui Ludovic al XVIII-a. Era natural ca între concepţia antiromantică a cancelarului Austriei şi romantismul renaşterei naţionale a Greciei, apărată de Capo d'Istria, să existe o ciocnire.

Şeful suprem al "Eteriei" era generalul Ipsilanti, aghiotantul ţarului Alaxandru I, care în urma insurecţiei contra Turcilor provocase represaliile acestora împotriva Grecilor, dând ocazia unui ultimatum redactat de Capo d'Istria. "Coexistenţa Turciei—spunea acel document diplomatic—era tolerată de "Puterile creştine numai cu condiţia ca această Putere să nu ameninţe religia sau siguranţa naţiunilor creştine supuse dominaţiei otomane. Ceace Rusia cere imperios, Europa toată cere; aceasta se întreabă decă poate admite existenţa unui Stat care constitue un pericol perpetu pentru pacea europeană, obţinută cu aşa de mari sacrificii". Turcii n'au răspuns, şi după o lună, ambasada Rusiei în cap cu Stroganov părăsea Constantinopol. Metternich considera insurecţia Grecilor ca "un atentat revoluţionar pe care nici cea mai tipică opresiune nu poate niciodată să-l justifice".

"Un spirit de inovaţie, sau mai exact de dezordine, ameninţă liniştea tuturor Statelor. Ar trebui să i se opună spiritul de conservare, să se caute a se fortifica şi a se consolida instituţiile existente, fie că vechi sau recente, nu interesează: numai să aibă o origină legitimă şi ele trebuesc menţinute", credea şi Polignac.

Cum a reuşit Metternich să determine schimbarea radicală a ţarului Alexandru I care a sacrificat pe Capo d'Istria, pe Ipsilanti şi evident pe Greci? Revolta regimentului de gardă, Semenovski, a aflat-o Metternich înaintea sosirii curierului special trimis dela San-Petersburg ţarului Alexandru, aflat la conferinţa dela Tropau. Iscusitul cancelar a ştiut să prezinte "afacerea Semenovski" ca începutul unor evenimente analoage celor din Spania şi regatul Neapolului. In fond, Metternich avea dreptate, revolta Decembriştilor din 1825 a ratificat pe "mentorul Europei".

Un aliat firesc al lui Metternich era Castlereagh care scria la 21 Iunie reprezentantului Angliei la San Petersburg aceste rânduri, cu menţiunea să fie arătate ţarului: "Grecii nu sunt decât o emanaţie al acestui spirit revoluţionar organizat, pe care îl vedem răspândindu-se în Europa; determinând pretutindeni o explozie acolo unde autoritatea Puterii supreme slăbeşte dintr'un motiv sau altul". Firea schimbătoare, influenţabilă a ţarului l-a făcut să ia atitudine contra revoluţiei greceşti. Bine înţeles, aceste modificări se petreceau în sferele înalte unde boierii moldo-valahi nu puteau ajunge ca să fie informaţi. Iată de ce au primit pe Ipsilanti, la sosirea lui la Iaşi, ca pe un rege; era aghiotantul ţarului, Grecii se lăudau cu sprijinul Rusiei şi cu promisiunea ţarului de a libera pe Greci de sub jugul turcesc, incorporând Principatele patriei lor liberate. Cel puţin aşa se desprinde din Proclamaţia lui Ipsilanti. Boierii moldoveni căutau să'şi asigure simpatia omului trimis de ţar, numai ca avantgardă, pentru a prepara terenul armatelor ruseşti liberatoare. Mitropolitul ţării i-a încins sabia; donaţiile pentru "Eterie" curgeau.

Dar abia pornit din Iaşi, îndreptându-se spre Bucureşti cu trupele lui, Ipsilanti primea ukasul ţarului Alexandru prin care dezaproba "Eteria" şi se anunta că fusese şters din cadrele armatei ruseşti. Un firman al

(Urmează pagina 6.)

UNIREA NATIONALA

Sultanului detrona pe domnitorul Mihail Șutu ca trădător, amenințându-l cu decapitarea. Mitropolitul și boieierii văzându-se păcăliți și furioși că se ploconiseră, dăduseră bani lui Ipsilanti, s'au dus la palatul domnesc ca să-l îndemne pe Șuțu să o șteargă cât mai repede. Se găseau, pe alt plan bine înțeles, în plină comedie a lui Gogol "Revizorul".

Ca boierii să fie desolidarizați de acțiunea "Eteriei" și a lui Ipsilanti au fost excesivi în sens contrariu. O delegație a coborât în lungul Prutului până la Brăila, unde s'au prezentat pașei cerându-i ajutoare contra "acestei bande de briganzi cari pârjolesc țara". Abandonarea lui Ipsilanti și a Grecilor de țarul Rusiei, poziția lor de rebeli față de Sultan, a încurajat pe boierii pământeni să'și exprime doleanțele lor: au cerut, așa dar, ca bunurile mânăstirilor administrate de călugării greci să fie redate țării, iar reprezentarea și guvernarea țării să fie încredințate, de aici înainte, boierilor pământeni. Cum se svonise că Turcii erau pe cale să intre în Moldova, spre a pedepsi pe răsvrătiți, un paharnic, un spătar, un caminar au străbătut orașele, isgonind pe toți funcționarii "eteriști" și înlocuindu-i cu Moldoveni. Nici satele n'au fost uitate; țăranii erau îndemnați să se ridice contra Grecilor, să libereze țara înarmați cu tot ce vor găsi la îndemână: coase, furci, topoare. Dar țăranii moldoveni nu prea puteau să deosebească cari erau opresorii autohtoni și cari Greci, de aceea au rămas în expectativă.

Pornirea boierilor contra lui Ipsilanti era justificată nu numai prin ura refulată contra Grecilor, ci și prin furia pe care le-o provocase programul șeful Eteriei, anume, introducerea reformelor marei revoluții trebuia să înceapă cu suprimarea privilegiilor boierești. Să nu ne lăsăm amăgiți de unele afirmații; Ipsilanti nu avea nimic din flacăra unui revolutionar. Era gata să suprime privilegiile boierilor dar nu se gândia nici un moment să lepede năravurile fanariote. Necesitos și fără scrupule, după ce a golit, și încă repede, pungile boierilor pământeni, și-a extins activitatea revoluționară și la Greci. A arestat un bancher Paulos Andreas, acuzat de a fi deținut o sumă de bani aparținând "Eteriei". Bancherul a dovedit că învinuirea era neîntemeiată, dar Alexandru Ipsilanti, ca un adevărat revoluționar idealist, nu l'a pus în libertate decât după ce Andreas i-a dăruit o mare sumă de bani pentru "Eterie". Simțea o adevărată voluptate să umilească, mai mult decât se umileau ei, pe boierii pământeni, făcându-i să aștepte ore întregi înainte de a-i primi. Ifosele fanariote se manifestau și altfel: pentru frații lui și prinții de sânge era rezervată o scară specială, de onoare. Al. Ipsilanti, prin procedeele lui, provoca la maximum pe boierii pământeni și grăbia procesul de lichidare al regimului fanariot. Prefectul districtului Neamț, spătarul Sturdza, a dat o proclamație de o violență fără precedent contra Grecilor, ceace explică starea de spirit a boierilor pământeni.

In Valahia, Ipsilanti a dat piept cu un adversar de altă calitate, cu un autentic revoluționar care nu reprezenta boierimea, reprezenta și apăra țărănimea. Cu Tudor Vladimirescu ideia națională capătă un conținut social; odată cu el țărănimea își face apariția în viața politică românească—evident o scurtă apariție—dar totuș, cu ample consecinți. Revoluția lui Tudor Vladimirescu a inițiat o mișcare care a durat un secol: abia în Martie 1919, prin decretul-lege de expropiere și împroprietărirea țăranilor, complectat cu decretul-lege privitor la introducerea votului universal, premele obiective politice și economice au fost atinse .

Alexandru Ipsilanti,, fiul lui Constantin Ipsilanti care domnise în Valahia între 1802 și 1806, primise o aleasă instrucție, având ca profesor pe marchizul de Saint-Aulaire; fusese aghiotantul țarului Alexandru I și Seful suprem al "Eteriei". In fața acestui om important se ridica un boernas obscur, sulger, țăran din Vladimir, ținutul Gorjului. Puțin comunicativ, o trăsătură cu totul rară la Gorjeni cari sunt plini de căldură sufletească, spirite sprintene, zeflemiști, Tudor Vladimirescu era tăcut, încruntat, neînduplecat, aspru la gând și la faptă. Am fost la Cloșani, la meterezele lui Tudor; pietrele sure ale munților, platoul fără nici un arbore, muțenia locului, totul în acel peisaj evoca sufletul sumbru al lui Tudor. Un autentic revoluționar în gândire și în faptă; din primele lui proclamații și din scrisorile lui din cursul lunei Ianuarie 1821, cum de altfel reese din lucrarea lui C. Aricescu "Acte justificative privitoare la Revoluția din 1821" și din "Documente relative la anii 1820 și 1821" de V. A. Ureche, publicate în "Analele Academiei române", Tudor definea caracterul revoluției: contra boerimii pământene sau grecești, el declarându-se organul poporului oprimat contra opresorilor de orice neam ar fi. Revoluția "Eteriei" era un act politic îndreptat contra Turciei; Tudor, însă, prin, mijlocirea Beiului din Vidin —Dereviș—pașa— a trimis la Poartă o cerere în care, după ce se declară supus credincios al Sultanului, roagă să fie trimis un delegat "care să nu fie de religia noastra", adică să nu fie creștin, ca să informeze Sublima Poartă de starea de plâns a Valahiei din vina "boierilor țării în înțelegere cu Domnitorul". Revoluția națională a lui Tudor Vladimirescu a avut, la început, un puternic accent social. In scrisoarea către vornicul Văcărescu găsim acest strigăt a cărei autenticitate revoluționară este de o rară elocvență: "Ce, pretindeți că noi ne-am răzvrătit contra Patriei și ne faceți din aceasta o crimă? Dar Patria este poporul, nu hoarda de jefuitori; Ce am întreprins eu împotriva poporului?"

Este o atitudine nouă în istoria politică a poporului român. Patria primește o definiție nouă: poporul în care se perpetuiază și trăește viu națiunea. Ori, această definiție constitue prin chiar formularea ei un act revoluționar. Prin temperament Tudor Vladimirescu era revoluționar; el a căpătat impulsie prin cunoașterea marei mișcări de idei provocată de Revoluția franceză. Călătorise deseori în Austria, făcuse parte din cadrele armatei resești în luptele contra Turcilor și ca urmare a marelui lui curaj, fusese înaintat la gradul de parucic —locotenent—decorat cu ordinul Sf. Vladimir. Datorită faptului că luase parte, cu o trupă de panduri, într'o luptă contra Turciei, fusese condamnat la moarte. Această condamnare l-a silit să pribegească în Transilvania și să rămână, câtva timp, la Viena, având astfel ocazia să cunoască spiritul cel nou determinat de revoluția franceză și de răsboaiele lui Napoleon. Convingerile lui au fost confirmate și întărite de episcopul de Argeș, Ilarion.

Interesantă și originală figură a bisericii era acest Ilarion, în contrast isbitor cu ceilalti prelați ortodoxi. Crescuse lângă mitropolitul Dosoftei, dela care învățase limba franceză. Inteligent; dornic să se instruiască, el a intrat în contact cu literatura franceza. Cititor al lui Jean-Jacques Rousseau, al lui Voltaire, al Enciclopediștilor, acest episcop sceptic, ironic, ura pe boieri și iubea pe țărani. Ideile lui liberale uimeau pe boieri, cari nu înțelegeau cum putea un episcop să aibă asemenea idei "smintite" și ca să se răsbune pentru felul cum își bătea joc de ei, îl porecliseră "voltairien-ul", "măscăriciul" Ilarion. Cu toate că era cel mai învățat prelat și cu o purtare exemplară, când scaunul mitropolitan a rămas liber, boierii nu l-au ales pe el. Ilarion socotea pe boieri —pământeni sau greci, pentru el era tot una—simpli hoți. Când intra în Divan nu uita să atragă atenția servitorului căruia îi lăsa șuba, să nu i-o fure "logotetul" eclezìastic. Odată, trecând prin fața casei unui mare boier—Ilarion spunea că un boier cu cât era mai mare cu atât era mai ticălos—strigă tare vizitiului ca să fie auzit: "gonește caii, aici este pădurea deasă a tâlharilor Vlăsiei". Se mai povestea că într'o Duminică, în biserica episcopală, episcopul Ilarion a cântat în locul cântecului liturgic o doină haiducească

Bate-i Doamne pe ciocoi
Cum ne bat și ei pe noi.

Acest episcop "voltairien" era un om de suflet; când a simțit suflul morței pe aproape a cerut să i se aducă o cutie în care ținea toate chitanțele debitorilor țărani și dela lume nevoiașă; le-a rupt, scutindu-i de plata unei sume de mai mult de două mii de ducați. Episcopul Ilarion a fost educatorul și mentorul politic al lui Tudor Vladimirescu. Când acesta venea la București, purtat de procese, era găzduit de episcopul Ilarion care îl iubea în special pentru dârjenia caracterului, pentru mândria lui și dragostea de țărani. Ilarion îi vorbea de marii oameni de Stat din alte țări, de necesitatea fondării de școli naționale, de luminarea poporului, de marele întâmplări ale Revoluției franceze, de ideile menite să schimbe rânduiala societății. Episcopul grec Ilarion clarifica ideile revoluționare ale lui Tudor, care se găseau într'o formă nebuloasă, mai mult expresia unui temperament decât ale unei gândiri politice. Principiile Revoluției i-au fost lămurite de Ilarion, acesta având comun cu Tudor ura contra nedreptății, contra opresiunii, contra boierilor și iubirea, marea lor iubire pentru țărani. Prin mijlocirea lui Ilarion, a intrat Tudor în corespondență cu Stroganoff, ambasadorul Rusiei la Constantinopol. In cele două luni cât a fost Tudor "domn", Ilarion i-a servit ca sfătuitor, știind să domolească impetuozitatea șefului revoluției national-socială.

București în 1859. Vedere de pe Dealul Mitropoliei.

Boierii pământeni cari n'au fugit la Brașov, în număr de 66, l-au recunoscut Domn al țării și s'au strâns în jurul lui Tudor. Nu este exagerat să spunem că Tudor Vladimirescu a fost, după domniile fanariote, primul Domnitor român. Poate fi interpretat ca un act oportunist al boierilor sau a fost o încercare semnificativă pentru evoluția spiritului public aceea de utiliza insurecția țărănească și mulțumită prezenței lor să o transforme într'o revoluție națională al cărei prim efecta era expulzarea Grecilor?

Și se mai poate pune o întrebare firească: rămăseseră boierii pământeni imuni față de ideile revoluționare? In Serbia revoluția lui Karagheorghevici a precedat cu câtiva ani revoluția lui Tudor Vladimirescu. N. Iorga în "Etudes Roumaines", aduce o prețioasă contribuție la reconstituirea climatului spiritual ale acelei epoci.

"Ori, boierii români, cari făceau voiajuri în Occident, citeau pe Voltaire, vedeau aproape de ei flacările revoluției sârbești. Și instincte gata de luptă țâșniră în sufletele lor. Un "tânăr" din acea epocă, care stătuse mai mulți ani la Constantinopol, pe lângă agentul moldovan, spunea cele ce urmează în unul din pamfletele anonime răspândite în manuscris, "Cuvintele unui țăran către boieri": "Nu vă amăgiți crezând că veți rămâne dacă noi pierim. Căci, atunci când temelia se slăbește, casa însăși dispare". Mai departe: "Gândiți-vă la vechii boieri, la viața lor simplă, la capacitatea lor de a da soldați, eroi țării. Voi, voi sunteți un deșert, o umbră și un fum. Iși petreceau toată viața, cei vechi, într'o lene care se poate critica? Se ocupau ei, înainte de ori ce, de toaletele femeilor? Se luau ei la întrecere în clădirea de case?"... "Voi ocupați locurile lor, dar ceace făceau ei, voi nu mai faceți. Voi aveți aceleași nume, dar ați luat alte căi... Aventurierii vă domină, și cu câtă umilință căutați să le câștigați bunăvoințele ca să obtineți un titlu van. Și cât de mult ei vă disprețuiesc și cât de mult suferim noi, sărmanii".

"Autorul descrie apoi felul de viață al nouilor boieri; vorbește de incapacitatea lor de a merge pe stradă, de a călări, de obiceiul luat ca să vorbească numai de îmbrăcăminte și de mâncăruri și urmează: "pasiunea pentru onoare nu mai există în inimile voastre... Nici numai știți ce este asta. Până și limba v'ați pierdut-o... Stați la pândă, ascuțindu-vă dinții, ca să luptați unul contra altuia. Ceace noi am avut am dat. Teribilii agenți ai fiscului vin să lege fedeleș pe femeile și pe copiii noștri, și ne înjură în toate felurile, ne frânge în bătăi, astfel că viața ne-a devenit o povară. Atâta vreme cât am avut ceva, am dat. Am sfârșit cu tot ce aveam, dar oamenii aceia nu ne cred pe cuvânt. Ei ne bat ca să dăm ceace nu mai avem. Ne îndreptăm rugămințele spre voi, dar nu ne ascultați. Nu numai că nu aveți grijă de noi, dar mai mult ne insultați în fel și chip, și punându-ne în rândul vitelor, spuneți: țărănoii n'au dreptate, nu suferă de nimic; ceace posedă, trebue să li se ia...

"Dacă este vorba așa, să știți că țăranoi și lipsiți cu totul de dreptate, cum pretindeți, ne vom apăra cu propriile noastre mijloace. Deoarece am putut să facem mai mult, dar n'am crezut că trebue să facem uz de puterea noastră. Destul. Nu mergeți mai departe! Răbdarea noastră nu mai poate îndura. Sau ni se face dreptate, sau ni-o facem noi. Căci, bătrânii noștri ne povesteau că pe vremuri, nu știu când, boierii pierduseră de-asemenea cumpătul, totul se făcea cum le poftia inima, părăsiseră vechile obiceiuri. Și bătrânii ne spuneau: "Până ce nu vom mânji securele noastre cu sângele lor, nu ne vom câștiga drepturile".

"Deci, ceace Sârbii făcuseră deja se recomanda Românilor din acea epocă. Se mai găsesc și alte corespondențe, de exemplu aceea între un Augustin și un ortodox din Iași. E vorba în această corespondență de proasta educație a tinerilor boieri cari se mulțumesc cu rangul lor și cu dominația curtezanilor străini. Nu citesc nimic bun, nu mai călătoresc; Grecii sunt stăpânii țării.

"Unul dintre pamflete este scris de un mare boier din Valahia, Iordachi Golescu, făcând parte din acea familie care a dat Franței, prin femei, pe bibliograful lui Voltaire, Georges Bengesco. In "Histoire des boïars pillards dc la Valachie" (Istoria boierilor jefuitori din Valahia) își bate joc de curtizani și în acelaș timp de "micii dascali (poeți), cu o carte veche în mână". Atunci când scria "Starea Valahiei în zilele Alteței sale Ion Caragea voivod, făcut cu cheltuiala săracilor, cu ceace le mai rămăsese", titlul explica conținutul. In această lucrare semnată "un prea-iubit al Altețeisale", el spunea: "Limba greacă este bogată, este frumoasă, și nu ca a noastră, sărăcuță de tot, deoarece cu bogăția limbei noastre s'au îmbogățit Grecii săraci, și cu această limbă a rămas sărăcuță de tot". In acest ultim pamflet există un cântec în maniera populară asupra mizeriei claselor rurale, cari strigă acest refren: "Să mâncăm ceapă și să bem apă, căci vinul e scump.

"Aceste poezii au pătruns în masele populare și în curând am văzut rezultatul".

Așa cum remarcă Iorga, chiar în rândurile boierilor, s'au găsit unii cari au adoptat ideile sociale ale Revoluției franceze. Sigur este că boierii, raliinduse revoluției lui Tudor Vladimirescu, au pus accentul pe național, svârlind în umbră năzuințele sociale ale țărănimii, aceasta într'un acces de disperare pornind împotriva opresorilor fără nici o alegere. Tendințele politice (contra Domnilor fanarioți, contra aristocrației grecești, contra mișcării Eteriste în general) au prevalat asupra celor sociale. Boierii pământeni, recunoscând pe Tudor, au anexat și au subordonat revoluția interesele lor care coincideau cu tendința unanimă a Românilor, adică de a izgoni pe Fanarioți; deci toți sprijineau renașterea natională. Dar boierii au schimbat direcția revoluției țărănești. Accentuarea ideii naționale care se manifesta prin ura contra Grecilor, logic era să provoace pe Ipsilanti, șeful suprem al Eteriei. In ceace privește relațiile dintre Tudor și Ipsilanti, datele pe care le avem sunt contradictorii; precis se știe că ei s'au întâlnit la Colentina.

Pouqueville consulul Franței la Ianina în timpul revoluției lui Tudor—în "Histoire de la régéneration de la Grèce" (Istoria reînviorării Greciei)—scriind despre întâlnirea dela Colentina, atribuia lui Tudor, în rezumat, această declarație: scopul lui este altul decât al lui Ipsilanti; el s'a înarmat numai să scape pe compatrioții lui de jugul apăsător care îi strivea, deci ei nu se puteau înțelege. "Astfel fiind, principe, ținta voastră este să se emancipeze Grecia, deci locul vostru nu este aici. Duceți-vă, treceti Dunărea, măsurați-vă cu Turcii; în ce mă privește, nu am pretenția să lupt împotriva lor. Grecia aparține Grecilor și România Românilor".

Cum se va fi desfășurat, în realitate, dialogul între Ipsilanti și Tudor, nu se poate ști; fapt este că Ipsilanti i-a purtat o ură de moarte și că a însărcinat pe Grecul Sava să pună mâna pe Tudor, prin trădare, și să-l omoare.

Asa cum spusese răspicat lui Ipsilanti, Tudor se ridicase să scape țara de jugul Fanarioților și dacă nu a isbutit să realizeze revoluția națională și socială, cel puțin a făcut să biruie ideia națională, punând capăt domniilor fanariote. Când Turcii au văzut că massele țărănești urmau pe Tudor, că boierii pământeni se aliau revoluției, au prins frică. Nu uitau vremurile când Moldo-Valahii erau două popoare foarte răsboinice, cari le dăduseră mult de lucru. Istoricii străini sunt unanimi în a recunoaște calitățile militare ale Moldo-Valahilor, nu numai în secolul al XV-a și al XVI, dar chiar la începutul secolului al XVIIa. Raicevici, vorbind la sfârșitul secolului al XVIII, de resturile dezorganizate ale vechilor dorobanți ai Valahiei, era de părere că aceștia, întrebuințați de Turci ca lucrători, în loc de soldați, ar putea forma trupe foarte bune. Moldo-Valahii luptaseră mai bine de două secole împotriva Turcilor și Imperiul otoman plătise scump biruința de a face din cele două Principate vasalele lui. Ori, dacă Românii au început să ceară, cu arma în mână, pentru țările lor restabilirea vechei rânduieli, recunoscând mai departe raporturile de vasalitate față de Sublima Poartă, Turcii au chibzuit că era mai bine să li se acorde restaurarea domniilor pământene și îndeplinirea celorlalte doleanțe.

Iată ce cereau boierii pământeni în petiția trimisă Sultanului:

1) Ca țările românești să fie despăgubite de pierderile suferite de pe urma revoluției grecești.

2) Ca Grecii și Albanezii să nu mai aibă dreptul de a cumpăra proprietăți în aceste țări.

3) Ca pământurile mânăstirilor să fie redate guvernelor țărilor românești, iar acestea, la rândul lor, se obligă să plătească mânăstirilor grecești o sumă anuală ca embatic (arendă pe termen lung).

4) Ca legile să fie promulgate în limba română.

(Urmează pagina 7.)

ANGLIA ŞI UNIREA DIN 1859

de V V Tilea

UN interes politic pentru ţările româneşti găsim prima dată la Londra sub domnia reginei Elisabeth I. El s'a manifestat din motive politice, comerciale şi religioase. Regina Angliei căuta, cum spune editorul documentelor de Stat venețiane, Horatio F. Brown, să obțină "cât mai multă influență în statele mai mici ca Polonia, Transilvania, Valahia şi Moldova" pentru a putea ține în şah pe împăratul Austriei, aliatul lui Philip al Spaniei, duşmanul ei. Influența trebuia câştigată prin ambasadorii ei pe lângă Poartă, şi emisarii lor speciali în Principate şi Polonia.

Ambasadorul William Harborne (1583-1588) reuşise să eclipseze influența Franței la Poartă, iar urmaşul său Edward Barton (1588-1597), care nu avea la începutul carierei sale decât 26 ani, a reuşit să consolideze influența Angliei şi a sa personală. I-a fost de mare ajutor faptul că vorbea fluent turceşte. Barton s'a amestecat chiar şi în numirea Voevozilor şi a sprijinit pe unii cu bani. Pe Mihai Viteazul l'a cunoscut şi l'a sprijinit ca şi pe Aron să fie numiți Voevozi ai Munteniei şi Moldovei. Dacă Barton a urmat mai mult o politică personală când se gândea la unirea statelor mici din estul Europei nu se ştie, dar putem presupune că Mihai Viteazul unind cele trei Principate a fost încurajat de această tendință a politicei britanice.

Poate Ahmed III a fost mânat din aceleaşi motive ca politica lui Elisabeth I când a propus lui Brâncoveanu în 1703 să ia el domnia pe viață şi a Moldovei. Dar Brâncoveanu ceruse boierilor să nu spună "nici da-nici ba, ci să mai aşteptăm". Motivul principal pentru această atitudine o explică Marele Voevod cu aceste cuvinte atât de confirmate de tragica noastră istorie: "Poate unele din fețele Dv. în băgare de seamă ați fi luat, cum toate marele puteri din preajma ținutului nostru caută a strânge îngrădirea din ce în ce mai mult a ne sugruma. Alții poate asemenea au băgat de seamă cum aceste mari puteri nu înlătură cu vederea o clipă a nu ne pândi, veghind zi şi noapte cu privirile țintuite a vedea numai o mică nechibzuită vrajbă între noi, ca ei să se repeadă ca tigrii asupra noastră spre a ne cotropi țărişoara. Oare dacă acest lucru se întâmplă acum când țara este atât de mică şi ei voesc a ne-o cotropi, dar când țara se va mări—pofta lor nu cum-va mai periculoasă va deveni".

Dacă analiza politică a lui Brâncoveanu era justă, istoria şi avenimentele internaționale din următorii 150 de ani dovedesc că concluzia sa era greşită. In orice caz dacă unirea Principatelor s'ar fi făcut în 1703 s'ar fi câştigat un secol şi jumătate şi precedentul poate ar fi evitat toate frământările dintre 1848-59 precum şi atitudinea mediocră a unor mari puteri cu privire la unire.

UNIREA Principatelor a fost realizată, spune W. G. East în lucrarea sa "The Union of Moldavia and Walachia": "grație abilității Principatelor însăşi şi preocupărilor Austriei, principatul oponent al aspirațiilor româneşti".

Această concluzie este prea suscintă şi incomplectă. "Abilitatea Principatelor" era nu numai activitatea intensă a unui mănuchiu de patrioți la Londra, şi mai ales la Paris şi în țările româneşti, dar şi iscusimea de a exploata zigzagurile apusene cu privire la ideea unirei, în folosul românesc.

Napoleon III era incontestabil campionul ideii naționalităților şi a unirei Principatelor sub un domnitor străin. Totuşi şi-i avusese la inimă mai mult unirea Italiei. Deaceea a propus împăratului Francisc Iosif prin Ducele Ernest de Saxe-Coburg, să abandoneze Lombardia în schimbul Principatelor şi a unei mâini libere în Serbia. Numai dupăce împăratul Austriei refuzase discuția şi-a pus toată greutatea pentru realizarea unirei Principatelor, căci ajunsese la convingerea că se poate realiza mai uşor fără răsboi, pe când unirea Italiei se vedea că nu se va putea obține fără o victorie a armelor, pentru care încă nu era pregătit.

In Mai 1856 ministrul de externe britanic, Lordul Clarendon era încă gata să sprijine cu bucurie unirea, dacă —ceeace se îndoia—ar produce un guvern mai tare decât exista, şi imun de amestecul Rusiei şi a Austriei. Această atitudine se vede şi din instrucțiunile date de ambasadorul Angliei dela Constantinopol, Lordul Stratford, secretarului său Charles Alison care a plecat în Principate. El spune într'o scrisoare particulară către Clarendon (6 Martie 1856) că era înclinat să considere, tentativ, "principiul barierei" în contra Rusiei prin unirea Principatelor, extinderea frontierei până la Nistru şi crearea "unei forțe militare respectabile".

Nu peste mult însă această atitudine favorabilă a Angliei s'a schimbat radical. In faza discuților premergatoare Clarendon, cu toate că a folosit toate argumentele posibile şi imposibile—zicând că unirea Principatelor sub un principe străin ar fi "o spoliere a Turciei"—totuşi nu s'a opus ca propunerea lui Napoleon să fie făcută oficial Congresului dela Paris. Numai dupăce Austria şi Turcia s'au opus violent la aşa o idee primul ministru Palmerston şi Clarendon au devenit tot mai recalcitranți în opunerea lor. Nici chiar părerea Reginei Victoria că "nimic nu va opune o barieră Rusiei şi intrigilor ei decât aranjamentul care va satisface popoarele însuşi" nu a putut sparge încăpățânarea lui Palmerston. Această atitudine schimbată a guvernului englez a fost susținută, chiar întrecută de politica personală a ambasadorului britanic la Constantinopol, Lordul Stratford, care a mers până la sabotarea unor instrucțiuni primite dela Londra. Din cauza lui legăturile între aliați—Franța şi Anglia—s'au deteriorat şi erau amenințate cu o ruptură.

Napoleon III nu putea şi nu vroia să meargă până la ruptură, deeacea a propus o vizită personală reginei Victoria care a avut loc la 6-10 August 1857 la Osborne. In discuțiile cu miniştrii britanici (7 şi 8 August) s'a ajuns le un compromis ('Memorandul din August 1857') care urma să fie ținut secret. Napoleon renunța la unirea complectă sub un principe străin sau local şi se mulțumea cu o unificare administrativă şi militară cu "guverne" separate. Ambasadorul de Thouvenel a primit ordin să nu părăsească postul (Constantinopol) şi Anglia a consimțit la noi alegeri în Moldova.

Compromisul a fost un eşec al Angliei, dar era considerat de Clarendon ca "un dar dela Dzeu" şi Palmerston era uşurat pentrucă atențiunea poporului englez era mai mult ațintită asupra revoltelor din Indii. Numai ambasadorul Stratford continua sabotarea la Constantinopol. Ura pe francezi, credea în refacerea Turciei prin reforme interne şi în importanța europeană de a avea o Turcie cum era pe atunci. El sabota chiar şi activitatea şi rapoartele obiective ale "observatorului" britanic în Principate, Bulwer, care scria lui Clarendon la 14 Septembrie 1857: "Adevărul pe care trebue să-l recunoaştem este că aproape fiecare om din Principate este sau pretinde a fi, pentru unirea Principatelor sub un print strain". Numai după o admonestare foarte severă din partea lui Clarendon a consimțit "regele" Stratford—cum îi spunea colegul Thouvenel—să anunțe Poarta că şi Anglia cere anularea alegerilor moldoveneşti. A doua zi Turcia le-a anulat.

Bulwer în rapoartele sale din Octombrie 1857 către ministrul de externe Clarendon face o descriere interesantă a noilor alegeri: nu este un partid minoritar, pentrucă toți văd că unirea, sprijinită de cele Patru Puteri va învinge; politicianii sprijinesc unirea pentru a câştiga popularitate; țăranii aleşi nu ştiu scrie şi ceti. Mai departe Bulwer admite că: "din punct de vedere al activității, inteligenții şi integrității" partidul unionist este cel mai tare şi că "în împrejurări normale ar fi înțelept să fie împăcat". Iregularități s'au comis şi la a dous alegere, "complectă dreptate şi regularitate" scrie Bulwer, "este imposibil", dar comportarea adunărilor, pentru țări neobişnuite cu instituții reprezentative, a fost în general prudentă şi moderată. Divanurile, continuă Bulwer, s'au dovedit a fi aproape în unanimitate unioniste şi au prezentat dezider別atele lor "observatorilor" marilor puteri în 4 puncte: Unire; un principe străin, dar nu din familia unei țări vecine; o adunare reprezentativă şi o garanție colectivă a puterilor.

Totuşi labirintul "pertractărilor" pentru unirea Principatelor nu se terminase încă. Situația s'a uşurat însă prin plecarea "în concediu" a lui Stratford—atunci de 71 ani—şi ulterior prin demisionarea lui. Stratford, care dela incidentul cu anularea alegerilor nu mai avusese corespondență personală cu Clarendon, voia—cum se afirma în cercurile diplomatice— să fie în acelaşi timp la Londra cu Bulwer, care îşi terminase misiunea în Principate şi cu care fusese în constant conflict de păreri asupra situației din şi a politicei față de Principate şi pe care l'a tratat "foarte rău", cum afirmă însuşi Clarendon.

La Conferința din Mai 1858 a celor şapte state semnatare al tratatului dela Paris, atât Napoleon cât şi Palmerston făcuseră un pas înapoi dela compromisul din Osborne. Impăratul Franței, care obținuse la întrevederea din Stuttgart (25 Sept. 1857) dela Țarul Rusiei şi Gorciakoff sprijinul pentru oricare proect francez, a stabilit în protocolul prim al Conferinței, de comun acord cu plenipotențiarul rus, dorința unirei sub un domnitor străin. Rusia în schimb a câştigat pentru moment prin faptul că lumea înclina să accepte teza ei, că un patronaj unic, al Rusiei, este de preferat unei garanții colective. Cowley, ambasadorul Angliei, căuta să medieze între Franța şi Austria care cerea revizuirea legilor existente şi organizarea Principatelor. Infine Walewski (descendentul lui Napoleon I şi pe atunci ministrul de externe al Franței) împreună cu contele Kisseleff au elaborat un proect "neoficial" prin care Principatele urmau să-şi rețină domnitorii separați şi sub suzeranitatea Sultanului, dar uniunea administrativă să meargă cât mai departe având un "organ central" cu puteri largi; Principatele să aibă un singur nume, o armată şi un steag comun în afară de vamă, poştă, telegraf, moneda şi o Curte Supremă comună.

Fuad, reprezentantul Turciei, era gata să accepte planul cu unele modificări. Hübner a fost instruit de guvernul său dela Viena să se opună la "organul central", nume şi steagul comun. La opunerea categorică a Franței care a mers până la amenințarea cu răsboi şi astfel a produs o panică la bursa din Viena, şi la propunerea lui Cowley, împăratul Austriei a dat mandat lui Hübner să discute planul Walewski, dar opunerea Vienei la cele trei puncte de mai sus a rămas.

Situația Angliei este mai bine caracterizată în raportul secret a lui Cowley din 4 Iunie 1858: "ne putem noi arăta mai puțin favorabili față de Principate decât Turcia ", şi mai târziu când conferința era să se rupă şi posibilitatea unui răsboi devenea mai amenințătoare, el a sfătuit ca Anglia să accepte planul francez, dacă este acceptat de majoritatea puterilor

Tot dintr'un raport a lui Cowley aflăm dece Austria considera chestiunea steagului comun vitală pentru ea: "pentrucă ar atrage pe supuşii români ai împăratului să se retragă de sub dominația lui".

Când situația la Conferință devenise tot mai încurcată şi periculoasă a fost iarăşi Cowley care prin tactul şi abilitatea sa a produs compromisul: o culoare comună —albastru—pe ambele steaguri. Şi aşa s'a ajuns la Convenția din 19 August 1858.

Cu alegerea lui Cuza ca domnitor al Moldovei şi pe urmă al Munteniei, problema Principatelor a adus Europa în trei ani, pentru a treia oară, în pragul unui răsboiu. Juriştii guvernului englez opiniau "că nu era în spiritul Convenției să se aleagă aceiaşi persoană". Franța cerea recunoaşterea alegerei. Turcia se opunea violent, Austria a rupt relațiile consulare cu Principatele, Rusia amenința că în cazul unei intervenții militare turceşti sau austriece nu se va mulțumi numai cu "proteste verbale", şi Anglia? Guvernul nou conservator, a dat la 21 Feruarie 1859 instrucțiuni noului ambasador Bulwer (cel care a fost în Principate) să convingă Poarta ca ea să propună Puterilor să accepte alegerea lui Cuza drept singur domnitor, asta ca "un caz excepțional". Şi la 30 Aprilie, ministrul de externe, Malmesbury, scrie alarmat lui Bulwer: "Ştii de unde şi cum va veni pericolul pentru Poartă dacă va fi aşa de nebună să refuze acceptarea lui Cuza. Austria nu le poate ajuta. Insistă să cedeze. Austriecii au intrat în Piedmont ieri".

La 31 Mai 1859 Poarta a acceptat alegerea dublă a lui Cuza, şi aşa s'a realizat a doua unire, facilitată de discordia şi gelozia marilor puteri şi înfăptuită de patriotismul bărbaților politici români.

IN concluzie se cuvine să ne punem câteva întrebări: Dece *autocratul* Napoleon III, cu înclinări mistice, sprijinea democrația în contra dominației turceşti, pe când aliații săi, guvernul *liberal* englez, suportau pe

(*Urmează pagina* 8.)

UNIREA NATIONALA

5) Ca Domnitorii să fie aleşi de boierii români.

6) Ca reprezentanții țării pe lângă Sublima Poartă să fie designați dintre boierii români.

Excesele Fanarioților, lipsa lor de credință față de Turcia au determinat pe Sultan să confirme ca domnitori ai Principatelor pe cei aleşi de opinia publică ca cei mai demni: Ion Sturdza în Moldova şi Grigore Ghica în Valahia.

O nouă fază în istoria Principatelor începea: ideia națională câştigase prima bătălie.

Acest articol este un fragment din cartea "Unirea națională, idee forță a României moderne, în perspectivă istorică şi în complexul politic european", apărută în editura "Carpații".

O SUTA DE ANI DELA UNIRE

Aceasta valoare a poporului român a fost înțeleasă de majoritatea națiunilor europene în 1859 când a acceptat Unirea şi în 1878 când a recunoscut Independența României. Această acceptare din partea unora, ajutor efectiv şi eficace din partea altora, era rezultatul înțelegerii pericolului ce-l reprezenta Rusia, nu numai pentru țările ce au frontieră comună cu ea, ci pentru întreaga Europă. Şi rezultatul a fost departe de a constitui o decepție. România a oprit în 1917 şi 1919 revărsarea pericolului asiatic—de astădată îmbrăcat în haină roşie—spre inima bătrânului continent. 1917 şi 1919 sunt două momente cheie, cărora Europa nu a voit sau nu a fost capabilă de înțelegerea necesară pentru a le acorda valoarea cuvenită. In 1917, când pe frontul Moldovei armata rusească intrase în descompunere, țăranul român s'a dovedit imun, oprind prin aceasta ca infecția să se reverse şi să cangreneze Apusul. Pentru aceasta nu a fost nevoie de oameni providențiali, de "medici sufleteşti ai națiunii", cum s,a întâmplat în alte părți; a fost suficient să i se promită un dram de dreptate, pentrucă țăranul român să reziste. Iar în 1919 când uneltele Moscovei implântaseră steagul roşu la Budapesta, tot țăranul român a fost acela care a tăiat din rădăcină concerul care ar fi constituit începutul sfârşitului, încă de acum 40 de ani.

Dar, forțe oculte, au făcut ca Europa din 1919, 1941 sau 1945, să nu mai fie aceiaşi din 1859 sau 1878. Aceste două merite—imunitatea ostaşului român pe frontul Moldovei şi sdrobirea lui Bela Khun—au fost trecute sub tăcere dacă nu au fost deadreptul condamnate. In 1919 armatele occidentale nu mai erau capabile de nici un efort; singur țăranul român mai avea tăria sufletească să se bată în Carpați şi în Pustă şi să cucerească Budapesta. Meritul acesta a fost recunoscut doar de Lloyd George, dar recunoaşterea a fost izolată şi de scurtă durată: la Versailles, Ionel Brătianu era nevoit să părăsească Conferința păcii.

Ceva se schimbase în bătrâna Europă! Calul troian intrase în cetate!

In 1941 şi 1946 sentinela Europei la Răsărit nu mai valora nimic, cel care trebuia să fie adulat şi îndestulut, era tocmai duşmanul ei de moarte.

Dar sentinela țăran sau țăranul sentinelă, nu a cunoscut nici în 1941 târgurile şi calculele, cum nu le-a cunoscut nici în fața celuilalt duşman—Islamul-care asalta citadela Europei. In simplitatea şi puritatea lui, țăranul român, în 1941, a fost convins că luptă nu numai pentru casa şi pământul lui, ci şi pentru Europa, pentru creştinătate.

Şi şi de data aceasta, „calul troian" i-a negat puritatea jertfei! Au trebuit să treacă aproape 20 de ani pentruca dreptatea acestui țăran simplu, căzut la Odesa, Stalingrad sau Nalcic, *pentru Christ*, să iasă ca untdelemnul deasupra apei.

Sunt 100 de ani de când Europa, văzând just, prin prizma intereselor ei, a ajutat la instalarea unui stăvilar în fața puhoiului asiatic. Sunt multe zeci de ani de când "calul troian" lucrează la dărâmarea stăvilarului şi sunt 14 ani decând stăvilarul a fost distrus.

Pentru noi Românii, împlinirea a o sută de ani dela gestul de înțelegere al Europei, împlinirea a o sută de ani dela Unirea Principatelor, prima piatră pe care s'a ridicat edificiul pe care cu orgoliu l-am numit România Mare, este un moment de reculegere. De reculegere şi de mândrie! N'am decepționat pe cei ne-au ajutat să ne ridicăm şi, noi am fost aceia care cu instinctul omului legat de glie, am văzut unde este pericolul şi nu ne-am lăsat amăgiți de "calul troian".

Astăzi, la 15 ani dela terminarea tragicei noastre *cruciade*, nu venim să cerem recunoaşteri; cei ce ne-au vândut cu atâta uşurință, au avut tot timpul să-şi dea seama de imensitatea erorilor comise.

La 100 de ani dela Unirea Principatelor, unire obținută grație unei clarviziuni politice ce anticipa în timp ideia de unitate europeană care-şi face loc astăzi, venim să cerem acestei Europe—cu fruntea sus—, să fie pe linia predecesorilor, ajutându-ne să-i fim din nou sentinelă la Răsărit.

Aceasta, pentrucă timp de o sută de ani, am dovedit că avem toate calitățile ce se cer unei sentinele!

ANGLIA SI UNIREA DIN 1859

Sultan în contra supușilor săi oprimați? Dece guvernul liberal englez refuza să aplice în Balcani principiile pe care le susținea în Italia?

Napoleon avea o viziune clară politică. El spusese odată lui Clarendon "marea greșeală a Congresului dela Viena a fost că a considerat numai interesele suveranilor, și nu acelea ale popoarelor". El voia să creeze din români o sentinelă latină între turci, slavi și unguri, o barieră în contra expansiunei rusești spre sud.

Palmerston era lipsit de viziune, dar și el voia o barieră în contra Rusiei, credea însă că o Turcie reformată cu țările balcanice sub stăpânirea ei, ar fi o mai bună piedică penetrației rusești.

Regina Victoria, cum am văzut înainte, era de părerea lui Napoleon III. Dar spre fericire nu era ea singura personalitate engleză care să desaprobe atitudinea de o "perversitate extraordinară"—cum o numește istoricul R. W. Seton-Watson—, a lui Palmerston. Explicația acestei concepții ne-o dă Ducele de Argyll în memoriile lui. El era unul din membrii primului guvern Palmerston și un liberal de marcă. "Nu era nimeni în Cabinet—zice el—care simpatiza cu Turcia, cu excepția poate a lui Palmerston, a cărui exercițiu mental nu-l împingea să aprofundeze, nici chiar să arunce o privire, asupra cauzelor morale mai profunde, care ating puterea și prepară căderea statelor".

Alți doi conducători, Gladstone și Lordul Robert Cecil s'au opus cu tărie și clarviziune în desbaterea din Camera Comunelor (4 Mai 1858) vederilor lui Palmerston, afirmând că unirea Principatelor "ar crea o mai mare barieră în contra Rusiei decât eventuala lor anexare de Austria sau Turcia". Desbaterea a fost inițiată de moțiunea introdusă de Gladstone pentru a "cântări cu dreptate" dorințele românilor. "Unirea este dorința aproape unanimă a întregei populații, un fapt cu rădăcini istorice, și oiectivul mare și unic", și Gladstone a rugat Camera "să judece bine înainte de a decide ca soarta celor două țări să fie hotărîtă de alte considerații decât binele poporului". Dacă vreți să opuneți un obstacol Rusiei—termina marele bărbat de stat—înarmați aceste popoare cu libertate și cu vigoarea și prosperitatea ce aduce libertatea".

In Aprilie 1880 când Gladstone a fost adus, prin victoria liberalilor în alegeri, a doua oară la guvern, el a formulat șase puncte, principii, care să fie baza politicei externe britanice, dintre care două (punctul V și VI) mai ales au pavat drumul pentru intrarea "principiului de autodeterminare" în dreptul internațional: V. "a recunoaște drepturile tuturor națiunilor"... și VI: politica externă să fie totdeauna inspirată de iubirea de libertate".

Ultima întrebare pe care vrem să ne punem este: care este motivul de bază pentru care problema Unirei era să provoace trei răsboaie în trei ani? Răspunsul suscint îl găsim în cuvintele Baronului de Talleyrand, "observatorul" Franței: "centrul de gravitate al Europei nu este nici la Paris nici la Petrograd, ci la gurile Dunării", la răscrucea Europei.

MIHAIL KOGALNICEANU

de C. XENI

CA și în riturile religiei calendarul politic al popoarelor își are și el marile lui aniversări, zilele sfinte în fața cărora se închină toate inimele. Așa e ziua "Unirii Principatelor" pentru noi Românii. Pe timp frumos sau pe furtună, ziua cea mare de acum o sută de ani, nu trebue uitată. Căci printre alte aniversări ce nu trebuesc uitate nici ele, socotesc că *24 Ianuarie 1859* e cea mai luminoasă dintre toate. Căci de acolo—din acea zi—a început prodigioasa curbă ascendentă a poporului nostru, a început stabilitatea Tronului prin Domnul străin, a luat ființă războiul pentru "neatârnare" din 1877, a urmat apoi proclamarea regatului din 1881, a venit în fine expansiunea crescândă a bogățiilor țărei, a energiilor ascunse în domeniul industrial ca și în arte și în cultură. Din acel ceas România urcă și urcă, tot mai sus, tot mai departe și se așează pe un scaun confortabil la masa marilor națiuni.

Toate au pornit dela *Unire* iar figura centrală a acelei epoci e fără îndoială *Mihail Kogâlniceanu*.

Nu eu—un exilat ca noi toți—pot avea aici documentarea necesară pentru a scrie despre el tot ce s'ar cuveni. Imi voi îngădui a evoca numai câte ceva din negura amintirilor. Era basarabean din naștere și a văzut lumina zilei în 1810 sau 1817. Dicționarele se comtrazic. A trăit 74 de ani și a închis ochii la Paris în urma unei operații. Suferea de piatră la bășică. Țara a fost consternată. A murit în 1891 în acelaș an cu Ion C. Brătianu.

Când era în plina lui strălucire nu l-am cunoscut. O singură dată un coleg de liceu mi l'a arătat pe stradă. Un om scurt și gros. O "țăcălie" după moda veche și o pereche de ochelari groși cum se poartă azi. Nimic care să exprime genialitatea omului. Și totuși în această siluetă trăia un erudit, trăia o foarte vie inteligență; o lacomă aviditate de a citi și a pătrunde; o excepțională pană de scriitor și ziarist; un dar oratoric cum puțini aveau; un dinamism politic fără oboseală și încă ceva, mai presus de toate: o caldă, o fierbinte, o excepțională *iubire a neamului românesc*. Din această iubire adâncă și fără astâmpăr a isvorît tot ce Kogălniceanu a dăruit patriei sale.

Tânărul moldovean setos de lumină o pornește de timpuriu în Occident. Era lucru foarte rar pe acea vreme. Studiază la Berlin și la Paris. La întoarcere e numit profesor de Istorie la Academia Mihăileană din Iași. Dar catedra e prea puțin pentru această bogată natură. Ii trebuie o catedră mai largă. Și alege presa. De o cam dată, începe a scrie la "Foaia Sătească" organ ce apărea la Iași între 1839 și 1851. Dominat de ideile liberale din Apus el vede numai de cât nevoia urgentă a marilor reforme cari nu mai puteau întârzia: starea mizerabilă a țărănimii lipsite de pământ; instrucția publică lipsită de organizare; legislația civilă și penală embrionară și fără unitate; și mai presus de toate lipsa de Unitate Națională, cu rivalitățile personale între Iași și București, rivalități cari împedecau întregirea neamului.

Pentru luminarea și câștigare opiniei publice el scrie și scrie unde poate. Și la *Progresul* ziar citit pe atunci și găsește timp să scrie și la *România Literară* a lui Vasile Alexandri și C. Negruzzi. Ba găsește timp să pledeze și cauza dezrobirei bieților țigani și scrie o carte specială. Inima lui largă și simțitoare la suferințele altora s'a înduioșat și de nenorociții nomazi, flămânzi și horopsiți, la cari nu se uită nimeni.

Dar profesorul și cărturarul Kogălniceanu nu s'a lăsat furat nici de catedra nici de viia lui activitate ziaristică. Cercetător de biblioteci el scrie încă de tânăr o "Istorie a Valahiei și Moldovei" pe care o tipărește la Berlin, apoi mai târziu în vârsta maturităței, publică trei volume de "Cronici moldovenești" și în fine în 1872 când se apropia de 60 de ani, "Letopisețele Valahiei și Moldovei".

SUNASE însă ceasul cel mare. Problema "Unirei" pregătită de o generație de patrioți, găsește în Kogălniceanu un făuritor de prima mână. Ani și ani pana lui elocuentă n'avea alt ideal. Activitatea lui ziaristică n'avea altă țintă. Dar cele două țări surori nu erau libere. Nu puteau face cea ce patriotismul le poruncea. Spiritele erau însă pregătite. Iar poetul putea scrie fără teamă:

"Hai să dăm mână cu mână
Cei cu inima română
Să'nvârtim hora frăției
Pe pământul României."

Și prin dubla alegere a colonelului Alex. Ion Cuza în Muntenia și în Moldova, românii își dau "mână cu mână" și "Sfânta Unire" devine fapt.

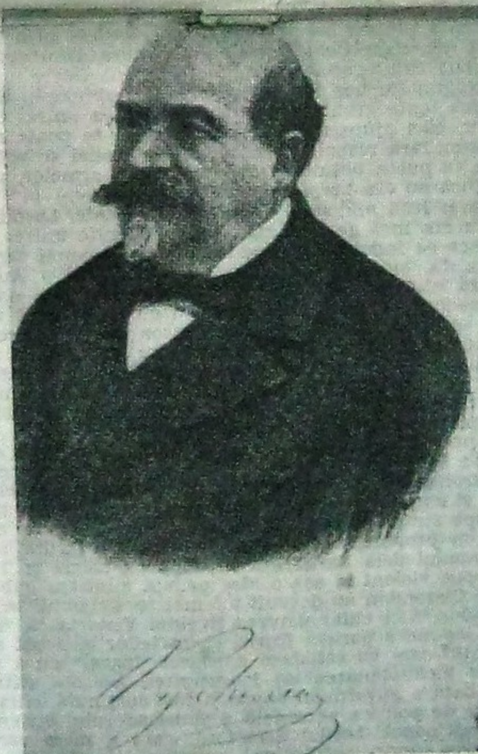
E ziua de 24 Ianuarie 1859!

Cuza era un democrat convins ca și Kogălniceanu. De aceiași vârstă și prieteni buni. Ușa înfăptuirilor politice se deschide larg în fața profesorului și ziaristului. Cuza îl face prim ministru în 1860. Nu depășise 45 de ani.

E curios și interesant a releva că revoluția din 1848 care s'a întins în Europa din țară în țară ca deobiceiu din Franța, revoluția aceasta care complecta pe cea din 1789 n'a lăsat indiferenți nici pe "libertarii" români. Refugiați în străinătate (și mai ales la Paris) așteptau și ei ceasul, adică izbânda firească a dreptăței, a logicei, a bunului simț.

Kogălniceanu a fost contimporanul a doi mari bărbați politici europeni: a lui Cavour și a lui Bismark. Și unul și altul aveau înaintea lor aceiași problemă ca și noi; cari visam sfârșitul suzeranităței russo-turcă și Sfânta Unitate a țărilor surori.

Kogălniceanu cunoscuse pe Cavour. Inimă caldă și la unul și la altul, temperamente profund liberale la amândoi, oratori pasionați și dinamici fără odihnă, italianul având în fața lui o sarcină mai complexă și mai grea

Mihail Kogâlniceanu.

de cât noi, el văzu izbânda tot în anul 1859 ca și noi. Viața lui agitată nu i-a mai dat însă de cât un an de viață. Kogălniceanu mai fericit îl supraviețuiește. Ba încă după moartea lui Cavour (1860), începe de abea perioada anilor mari a omului nostru de Stat.

Domnitorul Cuza are inteligența să dea primului său ministru mână liberă, cea mai liberă cu putință. E exact cazul lui Bismark cu împăratul Wilhelm I. Numai că la Berlin "concelarul de fier" era autoritar, despotic și vrășmaș hotărît al curentelor democratice, pe când cârmuitorul Principatelor Unite era exact la polul opus. Fără întârziere el începe opera de organizare a țărei unite. Repede. Ca și când prevedea că prielnica stăpânire a lui Vodă Cuza n'avea să dureze prea mult.

In câțiva ani o serie impresionantă de reforme fundamentale: reforma din temelie a învățământului primar, secundar și universitar; înființarea Universităței din Iași și din București, desființarea corvezilor țărănești; secularizarea averilor mânăstirești; introducerea Codului Civil și Penal francez; expropierea latifundiilor în folosul țăranilor, etc.

Iată însă că graba marelui reformator se dovedește justificată: Cuza e detronat în folosul Dinastiei străine.

Simpatia Domnitorului Carol I nu mai mergea spre Kogălniceanu ci spre Ion C. Brătianu care se întâmplase a fi tocmai acela care făcuse drumul până la Sigmaringen spre a aduce în țară pe noul Domnitor german. Kogălniceanu se înscrie în partidul liberal și desvoltă o mare activitate parlamentară. Ași fi dorit mult să pot da din frazele elocuente, calde și precise, exprimate într'o românească cu parfum de cronici, dar n'am posibilitatea.

Și iată de odată încă un eveniment: războiul ruso-turc din 1877/88: România e chemată de ruși să intervină. Războiul se sfârșește victorios. Armata română scrie pagini de glorie în Istoria neamului. In acele zile I. C. Brătianu prezida guvernul țărei, iar Ministru de Externe era Mih. Kogălniceanu.

Infrângerea Turciei aducea la ordinea zilei toate revendicările popoarelor balkanice. O nouă hartă urma să iasă în Balkani din viitoarea Conferință de pace, soluțiuni noui pentru vechile probleme dintre popoare trebuiau găsite. România avea și ea problemele ei. Areopagul cel Mare se adună la Berlin în vara lui 1878. Pe cine putea trimite țara noastră la Berlin de cât pe Mih. Kogălniceanu, ministrul ei de externe?

Se știe că Conferința a fost prezidată de Bismark personajul politic cel mai cu vază în Europa, [illegible] toate popoarele mici cari aveau ceva de cerut: Bulgaria, Serbia, Grecia, Armenia, Montenegro, Creta, România. Kogălniceanu nu s'a întors cu mâinile goale. El a dobândit independența *întreagă* a țărei sale adică sfârșitul total și definitiv a vechilor legături de suzeranitate sau imixtiune fie turcești fie rusești. Am devenit o țară "liberă și independentă". Vis mare și vechiu ca și Unirea țărilor surori.

In 1881 România se proclamă Regat iar Kogălniceanu părăsește Ministerul de Externe.

S'ar părea că el însuși a considerat misiunea lui ca terminată. Conducerea partidului liberal era și a rămas lui Ion Brătianu care se bucura de simpatia și încrederea Regelui Carol I.

Strălucita lui carieră politică se închide. El continuă încă aproape zece ani să participe la activitatea parlamentară. Ia cuvântul adese ori, face uneori dificultăți guvernului Brătianu și-și caută parcă un loc în nouile formațiuni politice, căci a tot puternicia liberală luase sfârșit. Prodigioasa lui activitate pe care Providența o încununase cu toate succesele se oprește atunci când se apropia de 70 de ani, vârsta Evanghelistului...

CA om, "conul Mihalache", cum îl numea publicul, era plin de însușiri plăcute. Cât era de prins în studiile lui și mai apoi în covârșitoarea activitate politică, el găsea întotdeauna timp și pentru plăcerile vieții. Nu semăna cu contimporanii săi cărora educația familială le imprimase factura și prejudecățile arhaice. El era un occidental în toată puterea cuvântului.

Iubea călătoriile în Apus. Nu se potrivea nici aici cu Ion Brătianu care se mulțumea a călători numai între București și Florica, mica lui moșioară de lângă Pitești. Kogălniceanu era un rafinat, un sibarit care iubea și prețuia viața prin tot ce-i putea oferi mai plăcut.

Casa lui din Șoseaua Kiseleff, casă veche boierească, fără etaj, în fundul unei curți imense devenise un adevărat muzeu. Antichități, tablouri, covoare vechi, portrete istorice erau cadrul în care sufletul său se simțea bine.

Ii plăceau mesele bune. Și ar fi exagerat a spune că disprețuia sexul frumos.

Avea humor și îi plăcea gluma. Odată se găsea într'o inspecție ministerială prin Moldova. Toate autoritățile la prefectură plus școlile. Kogălniceanu trecând în revistă și profesoarele observă una mai curățică și dând să-i întindă mâna o întreabă:

—Doamnă? Domnișoară?

—Cum doriți, domnule Ministru, răspunde profesoara emoționată.

—Nu cum doresc eu. Cum te simți dumneata.

Am vorbit deseori cu Take Ionescu despre ilustrul orator și patriot. Se bucura de toată admirația lui. Ii plăceau la el până și unele slăbiciuni. "Am și eu un punct de asemănare cu el: și el cheltuiește mai mult decât are."

Dar mi-a spus încă o vorbă care parcă o aud și azi: "Kogălniceanu a fost cel mai mare dintre toți oamenii politici ai țărei noastre".

Lausanne, 1958, Novembre.

MARSUL IN BASARABIA

(Fragment dintr'un jurnal de razboi)

de Ion V. Emilian

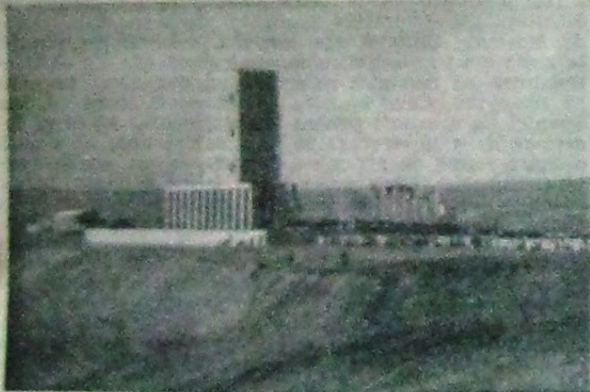
U prea înţelegem de ce ni s'a ordonat să oprim înaintarea, tocmai acum când, după toate aparenţele, contactul cu inamicul a fost rupt. Cu ani în urmă, pe Câmpul de Carieră dela Târgovişte, învăţasem altfel. Este drept, pe vremea aceea inamicul venea, invariabil, dela satul Ulmi şi era reprezentat, de cele mai multe ori, prin nişte panouri... Acum, despre inamic nu ni s'a spus încă nimic, simţim doar cum ne împroaşcă cu foc ucigător când îi vine lui la socoteală. Nici susţinere de artilerie n'avem... Ştim însă că undeva, pe islazul din faţă sau dincolo de acest islaz, vom fi nevoiţi să-l scoatem din bârlog prin luptă corp la corp. Până la Nistru nu mai sunt decât 2 km. şi ceva...

Soldaţii sapă de zor, fără să-i îndemne nimeni. Mazilu îmi aduce o lopată, rusească, copie fidelă a lopeţii germane. Şi grenadele sovietice, pe care şi le-a înfipt în cingătoare în chip de iatagane, seamănă leit cu cele germane.

La orizont, ceva mai la dreapta, se profilează acoperişul ţuguiat al unei case. Mai la vale: câţiva nuci bătrâni şi cumpăna unei fântâni. In stânga noastră, terenul este —cum se spune în termeni militari—compartimentat. Nu se poate vedea decât până în flancul Plutonului 3 care, lipsit de ofiţer, a trecut şi el sub comanda mea (1). Mai la stânga şi mai înapoi, la vreo 4 km. depărtare, Pădurea Rucsin acoperă înălţimile. De-acolo se aude zgomot de luptă: împuşcături, păcănit de mitraliere, bubuituri înfundate de branduri... Se trag necontenit rachete: albe şi roşii. Atacă Vânătorii de Munte...

Desfac harta şi o întind pe iarbă. Suntem prinurmare în apropiere de locul zis "La Patru Cârciumi". Loc istoric... Pe semne că aici făceau popas Cazacii "care se îndulciseră la Moldova" şi care, spre sfârşitul secolului al 16-lea, treceau mereu Nistrul, fie aducând cu ei alt pretendent la tron "şi moştenitor adevărat", fie doar "cu gând de prădăciune"... Dar cine poate oare, chiar şi sub zidurile Hotinului, să se gândească la trecutul istoric, când bubuie tunul şi când păcănesc mitralierele... Oricum, numele "La Patru Cârciumi" va rămâne legat de ziua de astăzi şi de destinul multora dintre noi... In "Registrul istoric" al Regimentului se va face poate menţiune în dreptul câteunui nume: **"A căzut La Patru Cârciumi".**

Inlăturând egoist posibilitatea de a sfârşi chiar eu aici, "La Patru Cârciumi", îl caut cu privirea pe Garbis, cel mai bătrân dintre ostaşii Plotonului. Il zăresc lungit în "masca" săpată artistic. Parcă s'ar afla undeva la plajă. Nu lasă deloc impresia că ar fi muncit de vreun gând sau că ar fi cuprins de nelinişte... Il privesc şi-mi pun

Turnul Libertăţii de lângă Chişinău.

întrebarea dacă n'ar fi mai cuminte să-l trimit la "ţinecai" şi să-l aduc, în locul lui, pe Vărzaru. A făcut destul astăzi, Garbis. Aş vrea să-l pun la adăpost de alte riscuri. Dar am oare acest drept? Pot schimba chiar eu o rânduială pe care toţi o respectă? Mă întorc spre el şi-l strig: "Garbis, vin-o la mine!". Se ridică proptindu-se în palmă, se scutură de ţărână pe pantaloni, îşi potriveşte casca şmechereşte şi se'ndreaptă spre mine, cu carabina în cumpănire, se opreşte la trei paşi şi pocneşte din pinteni: "Ordonaţi!". In definitiv, de ce l'am chemat? Ii fac semn să se aşeze, oferindu-i o ţigare. "Regale-RMS—zice el—d'astea fumam când eram la Galaţi, la Matei Căciulă". Că fusese şi la Matei Căciulă, n'o ştiusem până acum. Comandantul de escadron îmi spusese multe despre el, în ziua când i-am cerut să-l fac Caporal: "Pe cine-mi ceri să-l fac Caporal, pe Garbis? Auzi, Dom'le, pe derbedeul ăla, care a fost la circ, barbugiu, dansator de cabaret. Nu-se-poa-te! Imposibil!". Dar tot s'a putut, după ce l'am sunat de vreo cinci ori pe Căpitan la telefon—eram la Frătăuţii Noi pe vremea aceea—şi după ce l'am pierdut pe Sergentul Smărăndache. "Iţi fac hatârul—mi-a spus Căpitanul—dar să ştii, Garbis are fişă, i-a făcut Siguranţa din Corabia fişă. Stop!". N'am insistat atunci şi nici nu m'am mai interesat, deşi aş fi fost în drept s'o fac. Hai să'ncerc acum, să aflu ce-i cu fişa chiar din gura lui Garbis, înainte de a porni spre Patru Cârciumi.

Il întreb: "Cunoşti pe cineva la Siguranţa din Corabia, Garbis?".

"Mai de aproape nu-l cunosc decât pe unul—îmi răspunse el—care făcea serviciu în port, unde eu eram mijlocitor de cereale. Credea el că-i mare şmecher şi că poate pungăşi lumea la table. I-am făcut bucata, dar şi el mie... Atenţie, Dom'le Locotenent! Culcat!".

Vjjjj-zdup! In spatele nostru, dincolo de porumbişte. Şi iarăşi: Vjjjj-zdup! Mai departe de data aceasta, în direcţia satului Nedăbăuţi. Bolşevicii bat acum şoseaua principală, dar după 15 minute tunurile lor tac. Mai pe brânci, mai pe vine, mai pe aplecate vine spre noi un căpitan de artilerie, urmat de un teterist şi de soldaţi care întind fire telefonice. Este comandantul unei baterii de Obuziere de Munte care vrea să-şi instaleze observatorul pe linia plutoanelor noastre. Dela căpitanul acesta, moldovean simpatic şi vorbăreţ care şi-a lăsat să-i crească ciocul ca mai toţi artileriştii, aflăm că mai multe baterii au ocupat poziţie în spatele nostru şi că în cel mult o jumătate de oră vom porni din nou le atac. Căpitanul Constantinescu Emil, comandantul escadronului nostru, vine şi el împreună cu tot grupul lui de comandă. Vom ataca în direcţia Est şi nu ne vom opri decât la malul Nistrului, ceva mai la Sud de Hotin. Escadronul va înainta cu flancul drept *refuzat*, adică boltit spre înapoi; grupa de mitraliere îşi păstrează locul, dar nu mai are în dreapta ei decât o singură grupă de puşcaşi din Plutonul Barbu.

La ora "H", Căpitanul îmi comunică laconic: "Dă-i drumul!". *"Inaintarea!"*. Arăt grupelor direcţia cu lopata de care sunt decis să nu mă mai despart. Fără să spună un cuvânt, se apropie de mine Caporalul Băcanu Rafail. In tovărăşia lui, prind mai mult curaj. Băcanu-i doar cel mai bun puşcaş-mitralior al Brigăzii. La vreo 50 de paşi în dreapta, îl văd pe Caporalul Guţă dând mereu ajutor trăgătorului dela prima piesă a Grupei de mitraliere. Trăgătorul merge clătinându-se, pare istovit...

Pe măsură ce înaintăm, în stânga noastră câmpul de vedere se lărgeşte. Dincolo de şoseaua principală se văd soldaţi trudindu-se să împingă la deal un tun anticar. Grupe de puşcaşi ies din porumburi. In Pădurea Rucsin focurile s'au înteţit. In direcţia Nord/Est se pot distinge acum primele case ale Hotinului. Deasupra oraşului se înalţă nori groşi de fum: au fost incendiate deposite...

Pe neaşteptate şi fără vâjâiala obişnuită, patru proiectile de artilerie se sparg în faţa noastră. Apoi alte patru proiectile fac explozie în spatele nostru, în zgomot asurzitor. *"Culcat!"*. Mă lipesc de pământ şi încep să scormonesc cu lopata. In stânga mea, Băcanu sapă cu nădejde. In dreapta mea, Mazilu şi-a îngropat capul într'un muşuroi de cârtiţă. Il aud pe Guţă strigând: "Vine una mare, măă fraţilor!". După o zecime de secundă am avut impresia că a cazut din cer un vagon de cuie. S'a cutremurat pământul... Parcă m'a apucat cineva de umeri şi m'a zgâlţâit puternic... Am simţit pământ în gură, în urechi, pe ceafă... Fum negru şi miros de pucioasă...

"Sunteţi rănit, Don Locotenent ", a întrebat Băcanu.

—"Nu, nu sunt rănit. Mazilu, ce faci Mazilule?"

Incurajaţi de faptul că toate celelalte proiectile se spărgeau acum la câteva sute de metri în spatele nostru, am alergat spre Mazilu. Pe jumătate acoperit cu pământ, Mazilu nu era rănit, dar îşi pierduse cunoştinţa. Mai la dreapta însă, mitraliera fusese pur şi simplu pulverizată, cei patru servanţi zăceau sfârtecaţi... Ici şi colo, răsfirate prin iarbă: bucăţi de carne şi zdrenţe înroşite de sânge. Doar Caporalul Guţă, al cincilea mort, s'a prăbuşit în genunchi cu capul despicat ca de secure... In faţa unui asemenea cutremurător tablou, tu om te faci mic, cât o furnică... Ai vrea să răspunzi la întrebările ce ţi le pui singur, dar n'ai timp. Inamicul nu-ţi dă răgaz, aşa cum face acum, deschizând din nou focul şi trăgând asupra noastră cu toată bateria. Trage şi el în disperare, cam împrăştiat, spre marele nostru noroc. Purtaţi ca de vânt, din instinct sau din inconştienţă, sărim din groapă'n groapă, julindu-ne genunchii, zgâriindu-ne mâinile, pierzând nasturi şi sfâşiindu-ne uniformele. Dar alergăm mereu înainte, numai înainte, ştiind că ne vom opri doar atunci când nu vom mai simţi deasupra capetelor noastre înfiorătoarea fluturare a morţii...

Intr'o groapă, am sărit peste Garbis care sta chircit: "Să trăiţi, Don Locotenent! Aş vrea să-l văd acum p'ăl dela Corabia, sărind ca un ţap turbat... siguranţa mamii lui... Să ştiţi că am scăpat de buşumeală. Bolşevicii sunt cu muniţia pe terminate".

Intr'adevăr loviturile încep să se rărească. In cele din urmă nu mai cade câte-un proiectil decât la lungi intervale şi tot mai la stânga...

"Inaintarea!". Docili, ostaşii se ridică unul câte unul. Fiecare-şi caută locul. Abia acum îmi dau seama cum s'au amestecat plutoanele şi câţi lipsesc... Din grupa de mitraliere a Sergentului Galan au mai rămas 3 oameni, cu sergent cu tot. Grupul de comandă al Escadronului nu se zăreşte nicăeri. Pe Sublocotenentul Barbu îl văd, urmat de acelaş soldat căruia i-a dat în păstrare mantaua de ploaie. Cei din jurul meu înaintează tăcuţi, cu privirea încruntată... Sunt doar atâţia'n Escadron care se'nrudesc între ei!...

Deodată, dinspre Nedăbăuţi, ca nişte trâmbiţe de biruinţă, răsună în bubuit metalic, glasul tunurilor noastre. "Şapteşcinciul", strigă unul triumfător (2) "Călăreaţa noastră, măă" strigă altul. In alt ton, asemenea clopotului dela Mitropolia din Bucureşti. "Greaua" intră şi ea în concert... (3). Intervenţia aceasta masivă a Artileriei —care, de fapt, nu trage în sectorul nostru de atac, ci asupra marginei de Sud a Hotinului şi în regiunea punctului de trecere peste Nistru—are efectul unui balsam asupra lanţului de trăgători: nimeni nu mai merge cu capul în pământ, fiecare ostaş îşi saltă carabina şi se pipăie la cartuşiere... Grupele se refac din mers...

Generalul Cealîc, Comandantul Corpului de Cavalerie, decorând Ofiţeri şi soldaţi aliaţi.

Trecem prin lucernă şi ajungem în faţa unui drum în săpătură. In dreapta noastră: un lan de secară. Câţiva dela plutonul 3 încep să coboare râpa şi vor să treacă drumul, dar sunt siliţi imediat să se trântească la pământ. Drumul este bătut cu foc de mitraliere care trag din dreapta noastră, dela o casă izolată ce se află dincolo de lanul de secară. Problema trebue rezolvată repede. Ne-ajunge atâta hărţuială. Ocupăm deocamdată poziţie dincoace de dâmb. Mă sfătuiesc întâi cu Raicea ş'apoi cu Sergentul Basangiu dela Plutonul 1 care, dela trecerea prin barajul de artilerie, a rămas agăţat de noi, cu toată grupa lui. Hotărîrea a fost luată: ne vom strecura 10-12 prin lanul de secară şi îi vom "neutraliza" pe cei din casă. In acest timp, Sergentul Pistol dela Plutonul 3, care devine comandantul "grosului", îi va obliga pe bolşevici să bată mereu drumul: Caporalul Garbis va comunica intenţiile noastre Sublocotenentului Barbu şi celor dela observatorul de artilerie.

Nu simt nevoia să fac vreun apel special la voluntari. Nici nu-i timp. Mă gândisem doar la grupa lui Raicea şi la Băcanu, bine'ţeles. Aventura are darul să-i atragă însă şi pe alţii. Nu prea îmi place că din grupul acesta "expediţionar" fac acum parte patru sergenţi: Raicea, Basangiu, Datcu şi Busuioc, dar... minutele se scurg şi trebue să trecem la acţiune. Cu Raicea în frunte, prin flanc câte unul, intrăm în lanul de secară... Pistol începe "demonstraţia", deschizând foc cu două puşti-mitraliere...

Adăpostiţi şi de terenul în pantă, înaintăm pe aplecate, dar în cadenţă vie. Parc'am merge la furat struguri. Numai să nu ne simtă "prietenii"...... Am luat cu noi multe grenade şi două pistoale de rachete. Terenul este acum şi mai înclinat, spre binele nostru... Apoi? O viroagă, un salcâm şi o surpriză: la umbra salcâmului stau la sfat 2 ostaşi de-ai noştri, de la Vânătorii Călări (4). Raicea îi ia la zor: "Ce-asteptaţi mă aici, concediul de Crăciun?".

(Urmează pagina 10.)

MARSUL IN BASARABIA

încearcă unul dintre ei să explice cum s'au rătăcit azi noapte și nu știu cum să ajungă acum la unitate... La urma urmelor, s'or descurca ei față de șefii lor, când s'o termina tămbălăul ăsta. Băeții fac o bună impresie și au și carabine... Îi luăm cu noi. *"Inaintarea!"*.

După vreo 50 de metri, urmând exemplul lui Raicea, începem să înaintăm pe brânci. Ne apropiem de casă. Mare minune că inamicul nu și-a luat niciо măsură de siguranță în partea asta! Raicea se târăște sprijinindu-se în coate și ne face semn să ne apropiem. Suntem chiar în spatele casei. In bătătura ei neîngrădită: un camion. Pe rotițe și cu țeava încadrată de scut, ca niște tunuri de jucărie, mitralierele sovietice sunt instalate în stânga casei, exact la cotul drumului. Putem număra și servanții: sunt șase, doar unul singur cu cască, ceilalți cu bonete. Dar și'n casă trebue să mai fie de-ai lor. Acum, cum o da Dumnezeu!

Ai noștri pun baioneta la armă, se ridică toți de-odată și, în iureș nebun, dau năvala: Uraa! Uraa! Ca la Grivița... Nimănui nu-i mai vine în minte să arunce grenade... Alerg și eu spre casă, în a cărei ușă Băcanu izbește cu pușca lui mitralieră. Dar tot Raicea intră primul... Cei din interior, un ofițer și 3 soldați nu încearcă să opună niciun fel de rezistență. Ridică toți mâinile în sus, cu palma deschisă spre noi. Mă îndrept spre ofițer, îi iau revolverul cu butoi și geanta de corespondență. Il întreb: "Pihotă?". Imi răspunde fără ezitare: "Njet! Sapiior-Starși-Litinant", adică: Locotenent-Major de Pioneri. Soldații sunt însă toți infanteriști. In timp ce Raicea îi perchiziționează, cam prea energic, ochii lor exprimă rugă și îndurare. Unul dintre ei tremură din toate mădularele.

Băcanu vrea să-l liniștească, bătându-l prietenos pe umăr. "Te pomenești că ți-e rudă", mormăie Raicea fulgerându-l pe Băcanu cu o privire...

Ieșim în curte. Sergentul Datcu trage mereu rachete albe (Suntem aici!). Afară a fost oarecare învălmășeală. Doi ruși au fost răniți de baionetă, dar numai unul ceva mai grav. Când făceam inventarul prăzii, ieșind din tufe se prezintă un alt ostaș sovietic, al unsprezecelea prizonier deci. Este șofeurul camionului, tătar din Taschkent" (5).

Cu ajutorul lui Datcu care, fiind și el tot din Corabia, știe ceva bulgărește, aflu dela ofițerul sovietic că, după executarea acestei misiuni de "întârziere" a înaintării noastre, ei s'ar fi retras, cu camionul, la Chelmenți, adică la vreo 24 km. spre Est. Să nu mai fie oare nicium rus până la Chelmenți? Bine-ar fi să fie așa!...

In huruit de șenile, își face apariția o tanchetă; în deschizătura turelei: Locotenentul Damaschin (6). Mă bucur că am acum ocazia să rezolv problema escortării prizonierilor. Il rog pe Damaschin să ia el în primire pe cei 8 soldați sovietici valizi și să-i ducă la Brigadă. Acceptă. Pe Raicea îi trimit la Colonelul nostru, cu camionul, cu șofeurul din Taschkent, cu ofițerul "sapiior", cu cel rănit mai serios și cu armamentul capturat. Cu acelaș camion pleacă și cei doi vânători. Le dau și o dovadă că au participat la acțiune.

Cu inima ușurată, noi ceilalți plecăm spre Escadron și spre Nistru.

---

(1) In 1941, plutoanele noastre de cavalerie erau alcătuite astfel: un ofițer, un subofițer încheetor, 3 agenți și 3 grupe de luptă, fiecare grupă având un comandant (sergent) și 12 oameni. Cum după descălecarea pentru lupta pe jos, încheetorul și cu 13 oameni (câte 4 de fiecare grupă plus un agent) constituiau "eșalonul cailor la mână", plutonul propriu zis era redus la un ofițer, 3 sergenți și 26 oameni de trupă. Fiecare grupă dispunea de o pușcă-mitralieră. O pușcă-mitralieră avea și fiecare grup de comandă de escadron.

(2) Bateriile noastre de Artilerie Călăreață erau dotate cu tunuri de 87 mm., material excelent. Regimentele A. C. erau dealtfel foarte bine încadrate.

(3) Obuziere "Skoda" de 150 mm., foarte apreciate și mereu folosite de Comandamentul german. In acțiunea dela Hotin este vorba de Divizionul 57 A. G., comandat de Lt. Colonel Codreanu.

(4) Vânătorii de Munte aveau propria lor cavalerie, câte-un escadron de fiecare brigadă. Unitatea de bază a Vânătorilor Călări era la Dumbrăveni.

(5) Tătarul acesta a rămas șofeur la noi la regiment până în Calmucia, unde și-a aflat moartea luptând în rândurile noastre.

(6) In 1941, fiecare brigadă românească de cavalerie dispunea de un escadron moto-mecanizat (6 tanchete și vreo 20 de motociclete). La epoca aceea, Escadronul 44 moto-mecanizat, acel al brigăzii noastre, era comandat de Căpitanul Saru.

OAMENI, FAPTE, IDEI

UN PRIETEN AL ROMANILOR: AMBASADORUL PRAT Y SOUTZO, MARCHIZ DE NANTOUILLET

de PAMFIL SEICARU

OCURILE și oamenii ne-au asigurat totdeauna acele prietenii de o emoționantă fidelitate. Mi s'a trimis copia unei scrisori trimise fostului lui elev pornit în pribegie, de un Francez care fusese douăzeci de ani profesor la liceul din Sibiu. Nu am citit nimic mai înduioșător decât acea confesiune pe care o făcea acel Francez. Venit imediat după războiu să predea limba franceză la un liceu în România, cu anii nu s'a mai simțit un străin, sentimentul de provizorat a încetat și sufletul lui a prins acele nevăzute rădăcini care ne leagă pentru toată viața de locuri și de oameni. Când regimul comunist i-a silit să plece, toți acești profesori întorși în Franța s'au simțit desrădăcinați. Sunt mistuiți de nostalgia meleagurilor românești, a acelui climat spiritual în care se îmbină așa de original exuberanța latină cu adierile de melancolie ale orientului, luciditatea spiritului critic cu acel leit-motiv liric al viziunii românești asupra vieții. Nici un Român în exil nu a atins emotivitatea cu care Marcel Fontaine evoacă Turnu Severin; îți dă sentimentul că între cuvinte se stăpânește un plânset. Acei oameni isgoniți s'au smuls și imaginea țării noastre continuă să fie prezentă, obsedantă, o bună parte din sufletul lor a rămas pe meleagurile românești.

Acești profesori aduc o prețioasă mărturisire a puterii pe care o au oamenii și pământul românesc de a lega sufletește pe oameni. Toți acești Francezi care se simt ca și noi pribegi, se integrează unei tradiții de neștiută cucerire românească a tuturor cari au poposit în țara noastră. Cine a citit pe contele de Hauterive își dă seama de puterea de a lega sufletește pe care o avem și noi o ignorăm.

Prin natura misiunii lor, diplomații sunt mai reținuți, caută să pună între sensibilitatea lor și țara în care sunt trimiși, recea judecată, evaluând oamenii, situațiile, cu obiectivitatea unui cântar. Și totuși în climatul românesc, s'au simțit, în loc de spectatori indiferenți, părtași, identificându-se cu cauza românească.

Incepând dela Revoluția franceză și până la Unire, o serie de consuli francezi, Cara Saint-Cyr, Flury, Parant, Saint-Luce, Voctor Place, au fost pasionați avocați ai cauzei Românilor. Fără acești apărători neosteniți, nu am fi putut să străbatem printre atâtea obstacole spre unire.

Și cine nu a citit cu emoție paginile (două sute de pagini din 792) consacrate României de către Contele de Saint-Aulaire în "Confession d'un vieux diplomate"? Cauți zadarnic în aceste pagini pe diplomat și nu găsești decât pe om identificat în așa măsură cu poporul român că nu-l mai poți deosebi. A trăit cu intensitate războiul, a suferit, a sperat ca oricare dintre Români. Iubindu-ne a isbutit să ne câștige inimile și să ne înțeleagă, pentru a ne da această mărturisire: "Poporul român este un adevărat gentleman colectiv... exact la întâlnirea din 26 August 1916 (intrarea în războiu) el își ține mai mult decât făgăduiala, rămânând singur după părăsirea aliaților lui. El aparține înaltei nobilimi, dacă nobleța consistă să ai mai multe datorii decât drepturi".

Contele de Saint Aulaire a venit să înlocuiască pe Blondel ministrul Franței la București. Schimbarea, cum o explică Saint Aulaire, se datora faptului că Blondel era prieten al lui Deschanel, președintele Camerii deputaților iar Berthelot puternicul secretar general al ministerului de interne, ținea să-i pricinuiască o amărăciune lui Deschanel.

In loc să se întoarcă în Franța, Blondel a rămas în România până la sfârșitul vieții. Așa s'a simțit de legat de România care îi devenise a doua lui Patrie, că a cerut să fie îngropat în pământul românesc. După războiu, în 1919, unica lui fată s'a căsătorit cu un ofițer român, Postelnicu, nepotul scriitorului D. Iov. Dar nu numai Francezii s'au simțit legați de România și de poporul român. Cu foarte rare excepții, diplomații străini cari au fost în post în București, au păstrat, după ce au fost schimbați, o nostalgie pentru țara noastră.

In 1918 am cunoscut la Iași, în casa unor prieteni, pe ministrul Spaniei Moltedo y Cortina. Era în lunile grele, după armistițiu, când eram striviți între forțele Puterilor centrale și anarhia deslănțuită în Rusia de revoluția bolșevică. Moltedo y Cortina, bătrân, de o frumoasă formație intelectuală, de un gust literar ales, se bucura de o mare autoritate în cercurile diplomatice; autoritatea lui personală era sporită prin faptul că reprezenta o țară neutră. Nici un Român nu putea să simtă mai intens tragedia României, decât o trăia ministrul

Ambasadorul Prat y Soutzo, vorbind la o manifestare românească în Madrid.

Spaniei. Aveai impresia că rănile țării erau rănile inimii lui. Secretarul legației Spaniei era Ramón de Basterra y Zabala, poetul de mare bogăție lirică și densitate de gândire, a cărui operă, "La Obra de Trajano" este una din cele mai frumoase cărți scrise asupra țării și poporului român. La fiecare pagină simți cum se alternează o adâncă înțelegere a poporului român cu o intensă iubire care se exteriorizează în ritmul liric al unei admirabile proze. Fără îndoială că bătrânul Moltedo y Cortina a contribuit să-l determine pe Ramón de Basterra y Zabala să scrie "La Obra de Trajano".

La 1 Decembrie 1958 am ascultat la Madrid acea scânteetoare conferință a poetului și ambasadorului spaniol Conde Agustin de Foxá, o pledoarie pentru România, făcută cu o căldură în care simțeai amintirea anilor trăiți la București. O vervă în care ironia se întrecea cu fantezia poetului, se înverșuna să prezinte în toată goliciunea pe groparii României: Roosevelt și Churchill. Cuvintele păreau că țintuiesc pentru posteritate pe vinovații desastrului de azi ai Europei, sarcasmul biciuia cu înverșunare jalnica postură a celor cari în numele libertății au predat popoare libere Rusiei sovietice.

Pentru sufletele noastre necăjite de pribegi, toate aceste mărturii de statornică iubire pentru România, sunt mângâieri, înviorări ale speranțelor care adesea tânjesc.

Și între atâția prieteni, simțim prezența celui mai tenace, mai neostenit în activa lui iubire pentru poporul român: ambasadorul Prat y Soutzo, marchiz de Nantouillet.

Prietenia lui activă și discretă, sinceră și hotărîtă o simți prezentă ori unde este o cauză românească de apărat, un Român de ajutat. Atitudinile lui sunt totdeauna clare, profilând gestul calm, superb al unui cavaler medieval, amator de risc, sfidând pericolele, complăcându-se în [illegible] care o menține mereu linia și vigoarea curajului.

Imi amintesc de 18 Iunie 1936 când s'a început în Spania lupta împotriva regimului de teroare instaurat de Moscova. Situația era confuză, telegramele primite la ziare erau reticente, abia după două zile s'a știut la București că revoluția natională s'a deslănțuit împotriva regimului. Când situatia s'a limpezit, reprezentantul Spaniei nu a ezitat; pentru temperamentul lui orice încercare de a se strecura pe linia echivocului, de a ocoli o luare fermă de atitudine echivala cu un act de lașitate. Nu și-a făcut nici o iluzie în ce privește durata revoluției, nici asupra îndârjirii cu care regimul se va apăra; orice războiu civil deslănțuie pasiuni, mobilizează energii, încarcă atmosfera de uri cumplite și nimeni nu poate să prevadă sfârșitul când atâtea imponderabile intră în joc. Toate aparențele erau în favoarea republicii roșii. La 4 Iunie 1936, în Franța, Sarraut a prezentat demisia guvernului și Leon Blum, șeful frontului popular forma noul guvern. Printr'o notă cu data de 5 August, adresată de Leon Blum tuturor națiunilor interesate, preconizează principiul neamestecului în afacerile Spaniei. Bineînțeles că dorința lui Leon Blum era să vină în ajutorul unui guvern al frontului popular, furnizând material de războiu. La 10 Iulie 1936 Fernando de los Ríos a avut o întrevedere cu Leon Blum. Scrisoarea adresată lui José Giral, șeful guvernului spaniol, în care Ferdinand de los Ríos reda convorbirea avută cu șeful guvernului fancez, a fost fotocopiată de un consilier al ambasadei Spaniei la Paris și dată ziarului "l'Action Française", care a publicat-o în numărul dela 28 Iulie 1936, deslănțuind o adevărată furtună în opinia publică franceză. José Giral care prezida un guvern de salvare publică a cerut printr'o telegramă cifrată, adresată lui Leon Blum, avioane, arme, muniții. O indiscreție s'a s'a produs și "l'Action française" a început o campanie violentă contra lui Pierre Cot, ministrul aviației. Revelațiile ziarului monarhist, articolele lui Charles Maurras și Leon Daudet au antrenat și alte ziare franceze în frunte cu "Le Matin". Președintele republicii, Lebrun, neliniștit, temându-se de complicații a chemat pe Leon Blum. Dintr'o scrisoare a lui Fernando de los Ríos către Giral, avem ecoul acestei audiențe a primului ministru francez la președintele republicii:... "Când azi dimineață Blum s'a dus să vadă pe președintele republicii, l'a găsit adânc neliniștit și într'o așa stare de îngrijorare că ar fi zis: "Ceiace este pe cale să se facă, această predare de armament Spaniei poate să ne ducă la războiu sau la revoluție în Franța".

Dacă Leon Blum mai avea unele scrupule juridice, comuniștii francezi cereau o intervenție francă și decisivă. In compoziția Camerii comuniștii aveau 93 de deputați, socialiștii 121 și radicalii 93. Reprezentanții Comitetului mondial contra războiului și "fascismului" se duc la Londra pentru a lua contact cu Winston Churchill, Attlee, sir Archibald Sinclair. La întoarcerea lor în Franța decid să convoace pentru luna Decembrie o conferință franco-engleză, în vederea măsurilor cari trebuiesc luate pentru a susține în mod eficace pe roșii din Spania.

(*Urmează pagina* 11.)

OAMENI, FAPTE, IDEI

Această acţiune a partidelor de stânga a avut repercursiuni în presa românească care, cum era firesc, s'a împărţit în două. Ministrul Spaniei şi toată legaţia s'a declarat din ziua de 20 Iunie pentru Franco.

Situaţia legaţiei Spaniei era cu atât mai delicată cu cât România aliată a Franţei trebuia să ţină seama de politica guvernului francez. Gubernul român nu recunoscuse guvernul pe care generalul Franco îl constituise, deci legaţia Spaniei naţionaliste nu mai avea o valabilitate diplomatică. Şi totuş în această situaţie, ministrul Prat y Soutzo a devedit însuşirile lui de diplomat: tact, suflet, inteligenţă plină de nuanţe, arta de a cuceri simpatii. Pentru poporul român, Spania avea un ministru la Bucureşti, era Prat y Soutzo, marchiz de Nantouillet.

In 1938 guvernul român trimitea la Burgos, unde era capitala Spaniei naţionaliste, un observator. Era primul pas către recunoaşterea guvernului naţionalist spaniol.

In acesti ani când Spania era sfâşiată de războiul civil şi privirile Spaniolilor residenţi în Bucureşti urmăreau pe hartă linia frontului, tineri plecau pe rând voluntari. Am asistat la unica festivitate dată de ministru pentru unul dintre funcţionarii legaţiei, care ceruse să plece ca voluntar. Toţi erau emoţionaţi dar îşi dominau emoţia, aveai sentimentul că se oficiază o taină religioasă, marea taină a religiei Patriei. Pe faţa ministrului Prat se citea efortul pe care îl făcea de a-şi stăpâni tumultul sentimentelor răscolite de plecarea unui colaborator spre necunoscutul destin al frontului. Când cineva pleacă pe frontul de luptă este implicit un candidat al morţii; în fiecare zi, în fiecare oră, minută, clipă, viaţa lui stă în strânsă legătură cu moartea; este un aspirant al morţii. Şi războiul civil este mai aprig, inamicul este mai neîndurat; în ziua aceia toţi la legaţia Spaniei erau stăpâniţi de acest adevăr. Nimic retoric în cuvinte, în gesturi; această ceremonie a despărţirii s'a desfăşurat într'o tonalitate sobră, cu naturaleţă.

Când în Aprilie 1939 trupele naţionaliste defilau în Madrid, am fost să-l felicit pe ministrul Spaniei, ochii lui albaştri erau iluminaţi de o intensă bucurie; pentru el victoria era încetarea războiului absurd, era regăsirea Spaniei cu toate comandamentele ei spirituale de către cei care se lăsaseră prinşi în mrejele lozincelor mincinoase. Sunt douăzeci de ani de atunci, când ministrul Spaniei la Bucureşti îmi făcea bilanţul revoluţiei naţionale, proectând în viitor speranţele pe care le îndreptăţea o victorie a afirmării naţionale asupra renegării naţionale. M'a impresionat cuprinzătoarea lui judecată asupra situaţiei şi nu uit ceiace mi-a spus, rezumând după un examen al politicii internaţionale: In conflictul pe care îl văd venind, Spania nu are decât o politică de făcut: să păstreze cu orice preţ neutralitatea spre a-şi putea cicatriza rănile şi reface pustiirile războiului civil".

Anexarea Cehoslovaciei de către Hitler; garanţiile oferite de Anglia României erau indicaţii precise că al doilea războiu european era inevitabil. Şi România intra în faza grelelor încercări, neputând să scape decât printr'o savantă politică de echilibru pentru a-şi asigura neutralitatea. Mica antantă nu mai exista odată Cehoslovacia ocupată şi Yugoslavia prin politica lui Stoiadinovici intrată în sfera de influenţă a Germaniei; de fapt România se găsea izolată cu trei frontiere primejduite: frontiera Nistrului, a Sudului Dobrogei şi frontiera spre Ungaria. Incepând din Septembrie 1938, ministerul de externe făcea tot posibilul ca să saboteze o politică de neutralitate, aceiaş pe care Ionel Brătianu o făcuse cu succes între Septembrie 1914 şi August 1916.

Il vedeam adesea pe ministrul Spaniei, totdeauna bine informat, emiţând judecăţi asupra situaţiei, ulterior confirmate de înlănţuirea precipitată a cauzelor. Era îngrijorat de poziţia României, de perspectivele posomorite ale viitorului. Comentasem într'un articol un discurs rostit de Hitler la 5 Aprilie în care, pentru prima oară nu făcea nici măcar aluzie la Rusia sovietică şi puneam, cu o îndreptăţită sfială, ipoteza unei înţelegeri germano-sovietice. Ministrul Spaniei, vorbindu-mi de acest articol, mi-a rezumat opinia lui: "Tare mă tem ca această ipoteză să nu fie confirmată". Erau ultimele săptămâni în care se putea salva o politică de neutralitate. Dar erau aşa de puţini cei cari se gândeau sincer la o politică de neutralitate. Recitind, după douăzeci de ani, contribuţia pe care ministrul de externe al României în Aprilie 1939, o aduce pentru istoricul de mâine "Ultimele zile ale Europei", avem o explicaţie a tot ce s'a petrecut, acea fatală înlănţuire de evenimente în care am fost prinşi ca într'un vârtej. Capitolul VIII cuprinzând întrevederea lui Grigore Gafencu cu comisarul poporului adjunct, Potemkin, în Mai 1939, este uluitor ca naivitate. Ministrul de externe al României a fost o pradă facilă printr'o sinceritate care nu-şi avea locul când vorbea cu Potemkin trimisul lui Stalin: "Nu i-am ascuns speranţele pe care le legam de un acord între Puterile occidentale şi Rusia pentru apărarea securităţii generale". Şi naivul ministru de externe, care ignora cu o totală uşurinţă istoria raporturilor României cu Rusia, nu a înţeles nimic nicicând "comisarul adjunct a dorit să-mi pună o întrebare, de caracter mai delicat, cu privire la tratatul de alianţă polono-român".

Sancta simplicitas!

Ministrul Spaniei, prieten cu Gafencu, îşi dăduse seama cu ce seninătate acesta angaja politica externă a României, făcând imposibilă o poziţie de neutralitate. Cu câtă tristeţă citim în "Ultimele ziele ale Europei", această frază: "Trecerea lui Potemkin a reînseninat atmosfera; părea că o lumină de speranţă se ridica din partea Moscovei" (dau pagina, 203, deoarece s'ar părea că este o infamă născocire a unui detractor).

Abia după ce am citit nefericit inspirata carte "Ultimele zile ale Europei", am putut avea explicaţia neliniştii pe care o manifesta în 1939 Prat y Soutzo, în ce priveşte perspectivele României. Era mai neliniştit decât imensa majoritate a oamenilor politici români...

19 August 1939, acordul comercial germano-sovietic: România era prinsă în cleşte.

1 Septembrie 1939, Hitler atacă Polonia. Era o zi frumoasă de sfârşit de vară. Ministrul Spaniei veghiase, împreună cu colaboratorii lui, toată noaptea, ascultând posturile de radio, descifrând telegrame, aşteptând o eventuală intervenţie a lui Mussolini, care să împiedice rostogolirea în abis.

Ca să poată găsi acea linişte care înlesneşte o punere în ordine a gândurilor răvăşite, ministrul Spaniei s'a dus cu colaboratorii lui la Snagov. Puţină lume care să spintece suprafaţa calmă a lacului, în mişcările ritmice ale [illegible] Grigore Gafencu şi soţia lui i-au ieşit în întâmpinare. Ministrul Prat dominat până la obsesie de ceiace vedea clar că va urma, a ţinut să spună câteva cuvinte de îmbărbătare prietenului lui, ministrul de externe al României. Spre marea lui surprindere, faţa lui Gafencu era inundată de lumina unei intense satisfacţii.

— Insfârşit *Boşii* vor fi nimiciţi. De când aştept acest moment, Hitler să treacă Rubiconul.

Uimit, ministrul Spaniei a întrebat: "Dar Rusia sovietică cum o poţi uita?"

Şi fără să lase pe soţ să răspundă, dna Gafencu a rostit aceste cuvinte pe care le însemnăm, deoarece evenimentele le-au dat o valoare profetică: "Grigore rezervă ţării sale rolul calului într'o corridă". Era Franceză dar se situa, în judecata evenimentelor, din punct de vedere românesc, ceiace ministrul de externe era incapabil s'o facă; rămăsese la 1914.

23 August 1944, Prat y Soutzo ambasador al Spaniei la Stockholm. Urmărise cu atenţie negocierile pe care le ducea de mai multe luni guvernul mareşal Antonescu la Stockholm cu Rusia sovietică prin intermediul ambasadoarei Kolontai. Lovitura de Stat dela Bucureşti îl buimăcise: ascultase radio Moscova şi avusese timp să aibă toate informaţiile. Cu inima năpădită de amărăciune s'a dus la legaţia României să spună un cuvânt de mângăiere, să născocească o iluzie întremătoare pentru nişte fiinţe încovoiate sub lovitura primită.

Birourile luminate. Bieţii Români, gândea Prat, caută să afle o explicaţie, să svârle în negura viitorului patrulele gândurilor. A fost primit de întreaga legaţie, veselă, exuberantă de fericire, sărbătorind capitularea fără condiţii, cu şampanie. Lui Prat y Soutzo, marchiz de Nantouillet i s'a părut că visează...

Ruunt in servitutem...

Şi în faţa ambasadorului Spaniei s'a proiectat tragic calvarul pe care România începea să-l urce. Impresionat de acel accent de pasionat interes pe care îl punea în 1939, 1940, ministrul Spaniei în toate problemele externe ale României, am căutat o explicaţie. Observasem la el ceva mai mult decât o simpatie, o afecţiune mai profundă, care singulariza pe acest prieten al României. Explicaţia mi-a dat-o într'o zi prea cunoscutul autor al acelor "Trecute vieţi de Doamne şi Domniţe", Constantin Gane şi mai puţin cunoscutul autor al celei mai bune monografii asupra lui Petre P. Carp, care nu are egal decât "Istoria Junimismului" de E. Lovinescu. Constantin Gane conducea în 1939 ziarul meu "Evenimentul". Om de temeinică cultură, trecuse în 1912 doctoratul în Drept în Germania, pasionat de trecutul românesc, aducea în examinarea oricărei probleme o judecată solidă rezimată pe bogăţia unei vaste culturi, unită cu farmecul ideaţiei moldoveneşti. Intr'o zi mi-a făcut un foarte complicat arbore genealogic al marchizului de Nantouillet, ministrul Spaniei la Bucureşti. Descinde din Sultana Muşat, nepoata lui Ilie Muşat, ultimul prinţ din dinastia moldovenească a Muşatinilor. Această domniţă Sultana Muşat s'a căsătorit, prin 1654, cu Alexandru Mavrocordat, negociatorul tratatului dela Karlowitz.

Când îl văd pe ambasadorul Prat y Soutzo, punând atâta suflet în tot ce priveşte România, mă întreb adesea dacă nu este un ecou îndepărtat, nedesluşit poate, a acelei Sultana, nepoata lui Ilie Muşat, ultimul prinţ din dinastia Muşatinilor.

Cine poate să se orienteze cu precizie în marele mister al eredităţii!

Ambasadorul Prat y Soutzo, marchiz de Nantouillet, este oare numai un prieten al României cum a fost ambasadorul de *neuitată amintire Contele de Saint Aulaire*?

Adesea mângâi speranţa că şi marchizul de Nantouillet va scrie într'o zi "Spovedania unui bătrân diplomat".

Am avea cea mai preţioasă mărturie asupra României Mari.

Să-l inspire Muşatinii!

NOTE PE MARGINEA CARTILOR

Germaine Lebel: La France et les pricipautes danubiennes

TITLUL de mai sus este al unui studiu publicat de d-na Germaine Lebel în 1955 în la "Presses Universitaires"; de o bogată, am putea spune chiar excepţională documentare, acest studiu a trecut aproape neobservat, în afară de numărul restrâns al pasionaţilor pentru studii istorice. Autoarea a consacrat aproape zece ani de intensă activitate, stând la Bucureşti între 1939 şi 1948, pentru cercetarea vastei documentări pe care Academia Română i-a pus-o la dispoziţie.

La început, d-na Germaine Lebel îşi propusese să studieze revoluţia lui Tudor Vladimirescu, deoarece f u s e s e cucerită de acea epocă de viaţă intensă, de un dinamism impresionant. Adâncind studierea epocei lui Tudor, şi-a dat seama că spre a înţelege complexul politic şi social al revoltei lui ar trebui să se adâncească în trecut, să cunoască istoria românească din momentul în care protectoratul turcesc a luate forme de suzeranitate. Aşa a ajuns să conceapă o lucrare mai vastă, totuş de sinteză, cuprinzând "evoluţia politicei franceze faţă de Principatele române, politica a cărei orientare începe în secolul al XVI-a".

Observând ca "perioada anterioară lui 1815 n'a fost niciodată studiată în totalitatea ei", d-na Lebel şi-a concentrat toată activitatea asupra acestui aspect al istoriei Principatelor. Observăm cu admiraţie că d-sa a epuizat—fără exagerare—toate izvoarele de informaţie, erudiţia însă folosind-o ca un mijloc, nu ca scop în sine. Critica sa excelează în a scoate dintr'un document tot ce este valabil pentru istorie propriu zis. Pătrunsă de complexitatea faptelor istorice, autoarea se fereşte de afirmaţiile categorice, sforţându-se să reducă la minimum tot ce ar putea să fie ipotetic din confruntarea textelor. Este de remarcat că d-na Germaine Lebel nu a separat, în documentata sa lucrare, nici un moment istoria de ceace Camille Julian numea "geografia umană". Cele 56 de pagini cu note care întovărăşesc 341 pagini de text, aduc o impresionantă mărturie asupra intensităţii şi extensiunii cercetărilor făcute.

In prefaţa la "Inscriptions romaines de Bordeaux" (vol. II), Camille Jullian informează cititorul de grija cu care s'a ferit să i se reproşeze că interpretarea inscripţiilor a făcut-o în spirit de parţialitate, că a judecat oamenii şi evenimentele după opiniile lui personale, urmând fluctuaţiile sentimentelor. "Un istoric care are pudoarea şi mândria adevărului, îl va spune fără teamă de a'şi combate aliaţii sau de a şi măguli adversarii; istoricul nu'şi mai aparţine din clipa în care scrie". "Este, în orice caz, o datorie pentru istoric să scrie despre forţele sociale, aşa cum fizicianul se interesează de forţele naturii fără mânie şi fără dispreţ", scria Camille Jullian, dând-o ca normă obligatorie pentru istoric. Această normă de o severă obiectivitate a păstrat-o d-na Germaine Lebel dealungul paginilor consacrate relaţiilor dintre Franţa şi Principatele române, fără să dee, însă, obiectivităţii o uscăciune, o indiferenţă de grefier preocupat să înregistreze impasibil enenimentele. La fiecare pagină se simte interesul, o discretă căldură emoţională, convingându-ne că toate izvoarele de informaţie, cu cât sunt mai atent studiate cu atât deşteaptă în sensibilitatea istoricului sentimente de reală simpatie. Dacă un istoric nu este cucerit de subiectul pe care îl tratează, fatal nu va străbate dincolo de recea înregistrare a faptelor, nu va ajunge să înţeleagă acel tumult de viaţă umană care, odată intuit, înlesneşte o mai exactă interpretare a textelor. Credem că nici erudiţia, nici critica pătrunzătoare a documentelor şi nici concluzia logică trasă din confruntarea textelor nu pot fi suficiente istoricului. El mai are nevoe şi de înţelegerea profundă a vieţii dispărute şi această înţelegere se alimentează, totdeauna, dintr'un sentiment dintr'o legătură care se stabileşte între istoric şi epoca pe care o studiază. Cum imponderabilele fac şi ele parte din realitatea istorică, adevărul istoric cuprinde, nu numai exactitatea faptelor şi justeţa ideilor care domină aceste fapte, ci şi mişcarea oamenilor cari însufleţesc evenimentele şi le dă o intensitate şi o valoare istorică.

Prin natura ei erudiţia este oarecum obositoare, lectura devenind adesea descurajantă pentru nespecialist. Marele merit al d-nei Germaine Lebel est de a stimula, prin limpezimea stilului, interesul la fiecare pagină. Cel familiarizat cu studiile istorice va admira siguranţa cu care autoarea se mişcă printre izvoarele de informaţie, adesea contradictorii, precizia cu care ştie să aleagă din confruntarea relatărilor, informaţia cea mai aproape de adevăr. Prin felul său de a scrie, d-sa se găseşte în tradiţia istoricilor francezi cari unesc cea mai severă metodă ştiinţifică de cercetări, bogăţia documentării, exactitatea interpretării cu magia expunerii.

Jules Michelet, Fustel de Coulanges, Ernest Renan, Camille Jullian, René Grousset, Hanotaux, Jérôme Carcopino au creiat un stil istoric, specific francez, menit să lărgească cercul celor cari arată interes studiilor istorice, în afară de cei cu o preparaţie de specialitate.

Cu prilejul centenarului unirii celor două Principate, se cuvenea să atragem atenţia asupra lucrării "LA FRANCE ET LES PRINCIPAUTES DANUBIENNES" de Germaine Lebel, lucrare pe care o recomandăm tuturor Românilor.

Fără îndoială o carte de istorie, dar pentru Români este mărturia unei profunde, emoţionante simpatii care străbate cu o discretă eleganţă fiecare pagină. In actualele împrejurări tragice, orice manifestare de simpatie pentru neamul românesc ne mângâie amărâtele noastre suflete.

P. Ş.

J. MARITAIN: CHRISTIANISME ET DEMOCRATIE

INCONTESTABIL că una dintre marile figuri umanitariste după moartea lui Romain Roland rămâne dl Jacques Maritain, filosof de frunte şi literat valoros. Este o figură plăcută mult, tocmai prin ţinuta creştină pe care o are, un creştinism care-l împinge spre apostolat biblic şi, credem noi, chiar la jertfă, dacă ar fi să i se ceară. Un singur lucru însă, nu pot pricepe la acest mare gânditor, care este de bună credinţă, fără îndoială, şi care-şi iubeşte aşa de mult pe aproapele. Lipsa de obiectivitate. O naivitate de copil. Neglijarea realităţilor cu caracter politic, cari sunt dăunătoare unei umanităţi, dacă nu sunt privite în chip normal. Pe aceste trei puncte aş vrea să discut, cât se poate de sumar, un capitol important din această sugestivă carte şi anume capitolul VII cu privire la problema comunistă.

Până să atingă, în plin, problema aceasta ce pare să-i fie scumpă, discută o seamă de fapte contimporane cu prilejul celui deal doilea război mondial, şi insistă asupra "monstruozităţilor" săvârşite de naţional-socialiştii germani în Rusia şi pretutindeni, asupra necesităţii umane ca să biruie democraţia "care este de natură divină". Mai spune că însuş Iisus a avut tendinţe democratice pe care le-a manifestat biruitor, dar oamenii nu vor să păşească pe urmele evangheliei. Apoi aduce citate din Walter Lippman, H. Bergson, H. A. Wallace, etc., prin care susţine... creştinismul democratic (bravos citate, parcă ar fi scrise de feţe bisericeşti).

Până acuma, noi ştiam că Naţiunile Unite doar încurcă lucrurile şi temporizează adevăratele chestiuni de discutat, sau că se ocupă doar cu "Drepturile" unor anumiţi oameni, sau cu lingoarea macacilor din Borneo sau cu traficul de morfină din India, sau statistica pescuitorilor de perle din golful Persic... Dar nu! Naţiunile Unite lucrează la instaurarea unei ordini internaţionale în lume în spiritul lui... Christos (?!) care să conducă oamenii şi naţiunile (Aşa spun citatele autorilor de mai sus, la care se adaugă şi un articol al episcopului american publicat în "Catholic News" din 17-I-1942. După acea, faptul că Imperiul Roman era oarecum "totalitar" (să-i zicem şi-aşa) şi primii creştini au fost bieţii pescari de pe malul Ghenisaretului, înseamnă că democraţia este de origine evangelică, şi fiindcă numai datorită subminării de către creştini s'a prăvălit cea mai uriaşe împărăţie a pamântului (ca şi când n'ar mai fi fost şi alte cauze!) trebue să credem că democraţia adevărată stă la bazele ciolovecilor dela Răsărit şi deci să fim cu ei... Nu-l credem nici pe domnul W. Lippman, şi nici pe domnul Bergson, care a plesnit înainte să fi văzut Katynul, Cortina de fier, grozăviile blânzilor şi bunilor Muscali pretutindeni unde şi-au întins labele puturoase. Şi Dlor nu sunt nici visători nevinovaţi, nici indiferentişti, nici sinceri. Sa ne ierte.

Creştinismul n'are nimic cu democraţia. Cea mai reprezentativă expresie a democraţiei, aşa se pretinde, Rusia sovietică, prigoneşte crestinismul şi formula de pe frunte e: democraţie. Nu i-a contestat-o nimeni, căci o păteşte, dacă o face.

Bergson spune—o relevă Maritain—că *democraţia este esenta care are ca motor iubirea.* Care o fi aia? Unde o fi? Cam ce fel de iubire manifestă Ruşii, "democraţi"? O spun, plângând, sute şi zeci de mii de fete şi femei, care au mai supravieţuit după acea iubire "democratică"!

Mai toţi cei sus citaţi împreună cu autorul plâng după dreptate, libertate şi generozitate, pe care nu le au în ţările lor şi că doar în lumea viitoare democratică o să le capete cu vârf şi îndesat. De ce nu s'or duce în Rusia sovietică să le vadă acolo? Au mai fost şi alţi gazetari şi scriitori şi fiindcă au fost sinceri s'au lecuit definitiv de democraţia rusească. Se plânge domnul Maritain că n'ar avea această libertate şi generozitate în admirabila Franţa? Vai de noi! Se plânge domnul W. Lippmann ca n'are libertate, generozitate, etc., în Statele Unite, dar Dsa le poate avea pretutindeni chiar şi în Rusia, numai dacă vrea. De ce râvnesc spre democraţia roşie dela Moscova, căutând s'o prezinte ca pe-o stofă de preţ, bună de îmbrăcat, ca sa ne ţină cald? De ce nu se duc acolo, şi mai plâng toată ziua după libertatea moscovită? Dar de ce nu vor să scrie niciunul dintre Dlor o carte despre tragedia democratică din Ţările din dosul Cortinei de Fier? Ar avea material să scrie toata vieaţa lor nenorocirile se s'au abătut asupra acestor biete ţări blestemate de Dumnezeu să sufere tirania celui mai odios stăpân mongoloid... N'o fac, de ce? Din nesinceritate. Ne vorbeste iaraş mereu la diferite pagini despre totalitarismul naţionalist, dl Maritain, şi se'ngrozeşte de cele ce-au făcut fasciştii (luaţi în general toţi naţionaliştii) pretutindeni pe unde i-a împins războiul. Au împuşcat, au dărămat, au bombardat, au omorît Evrei (aci e toata buba!) au furat, etc., etc. Dar ce-au făcut celelalte trupe de ocupaţie în Europa? N'au împuşcat oameni (unii nevinovaţi) cari şi-au făcut datoria apărându-şi Patria, ca ostaşi? N'au *spânzurat* militari superiori, şefi de armate, cari depuseseră jurământ să-şi apere Ţara de duşmani (lucru nemaipomenit decât în antichitate)? N'au dărămat toate fabricile din Germania pentru că fabricase armament (aşa zisul demontaj) în timp de războiu? N'au bombardat oraşele şi satele, femeile, bătrânii şi copiii, căutând să extermine un popor despre gloria căruia se va vorbi în vecii vecilor? De furat nu mai vorbesc, căci pot mărturisi cu mâna pe cruce, că am văzut cu ochii mei cum se trimeteau lăzi, butoaie, cutii, etc., cu alimente furate din Germania, din gura poporului, ca să fie vândute *fără cartelă*, în Anglia. Camioane cu mii de telefoane, aparate de radio, aparate de fotografiat, biciclete sburau peste Canalul Mânecii. Iar pe deasupra dacă te întâlnea vreum ostaş englez, noaptea şi singur, te buzunărea şi-ţi lua ceasul (mi s'a întâmplat mie în oraşul Lubeck asemenea galanterie!).

Şi mai spune ceva Dl Maritain că în 1945 Europa a fost eliberată. De cine? De libertate, poate. Nu înţelegem de loc. Dimpotrivă, Europa jumătate a fost înfiorător subjugată aliaţilor Dsale dela Moscova, iar cealaltă jumătate împănată cu agenţi provocatori, cu tot soiul de elemente dubioase, cu spioni diverşi, cărora li s'a dat ospitalitate pretutindeni fiind susţinuţi de unii vizionari ca şi Dsa, au ajuns la diferite posturi, ca pe urmă să stabilească reţele de spionaj în favoarea aceloraş amici roscovani.

Domnul Maritain vede în elementul creator naţionalist, care-i prin definiţie democrat, de pildă fascismul, naţionalsocialismul, legionarismul, falangismul, etc., duşmanul implacabil al democraţiei. De ce? Fiindcă comunismul, respectiv bolşevismul rusesc, respectiv panslavismul ţarilor delą Petru cel Mare până la 1917, şi cu filiaţie până în zilele noastre la hoardele lui Hruşciov, şi-a pus emblema pe frunte: democraţie. Acum nu ştiu. Ştie asta, dl Maritain, sau nu?

Nu ştiu dacă îşi aduce aminte dl Maritain că democratul Stalin a omorît, prin foamete, peste 30 milioane de Ucrainieni, sigur, duşmănoşi politicii comuniste, cari au devenit canibali între ei, au înnebunit, s'au omorît membrii familiilor între ei, etc. Asta este iubire democratică? Nu? Hitler este considerat de Dlor ca un monstru cu mai multe capete. Sigur, că sunt liberi, să creadă ce vor. Nu-i împiedică nimeni şi nimica. Dar de ce nu-şi pun întrebarea de ce imaginea acestui "monstru" luminează mereu sufletele Germanilor şi comunismul nu face niciun progres în Germania ba dimpotrivă câţi au putinţa să fugă din zona de ocupaţie rusă, fug fără să se mai uite îndărăt. Ei nu pot uita, în special lumea muncitorească, care formează majoritatea Ţării, acele construcţii rămase "de roşu" şi acuma, dar în care stau familiile la adăpost, şi care şi astăzi plătesc micuţa rată impusă din vremurile acelea. Sigur că lumea bancherilor, a industriaşilor şi a bogătaşilor nu vrea să mai gândească la aşa ceva. De ce? Ştim cu toţii.

Stimate Domnule Maritain, aceia era adevărata democraţie a poporului. Poporul trăia vremurile saturnice, şi nu-l interesa altceva decât să trăiască, să muncească, şi să creieze ceva. Dar "alţii" au voit altfel şi deaci, tot răul, cu urmările lui...

In capitolul VII atinge cu multă precauţie problema comunistă, dar ca să înjure pe "nazişti", cu toata puterea. Sigur că aceştia din urmă sunt vinovaţi de tot ceeace săvârşesc mieluşeii rosii. Vorbeşte de crearea unor elite noui (dar nu spune cine să fie, trebue să rămână tăinuite, c'aşa scrie la cartea veche) şi se'ntreabă cum s'ar înţelege aceste elite cu comuniştii? Noi răspundem. Depinde de cine sunt elitele. Se pot imediat înţelege sau nu. Dacă sunt formate din aceleaşi elite cari mai sunt încă multe la Sovietici, ca şi la Americani, apoi se'nţeleg perfect, cum se'nţeleg şi-acuma. Dacă elitele sunt altele, elite cari nasc din reavănul pământului, la vremuri de răscruce epocală, elite legendare, etc., apoi nu se'nţeleg deloc şi rezultatul este războiul. Şi iarăşi toate felurile de democraţii se unesc în mănunchiu şi iaraşi se iau la luptă inegală şi ilegală cu acele elite ori cari-ar fi ele.

După domnul Maritain, poporul rus este un popor eroic şi a făcut sacrificii de necrezut. De ce, fiindcă a rezistat contra campaniei din 1939-1940, contra Germaniei şi aliaţilor ei. Şi mai ales a suferit din partea duşmanilor. (Săracii de ei, au trebuit să se revanşeze pe jumătatea Europei de Est ca s'o sfărâme prin foamete, furturi, ucideri, violuri, etc.), Recunoaşte că sunt atei şi ireformabili, din cauza concepţiei lor materialiste. Mai crede însă dl Maritain, că ar putea comunismul rusesc să fie transformat într'un comunism creştin, adică aşa cum era organizat în vremea evangelică grupul de pescari de oameni, cu familiile lor, cu amicii lor, etc., şi cari trăiau mistica lor, chiar dacă persecuţia era în toiul ei. Oamenii aceia curaţi la suflet, cari aveau ultima lor nădejde în Invăţătorul lor, buni la nesfârşit, incapabili de răutate omenească, fără arme de apărare, decât cântecul şi rugăciunea caldă, sunt comparaţi cu zapciii Kremlinului, cu mâinile pline de sânge, cari şi-au batjocorit bisericile şi-au ucis mii de preoţi, jefuind sfintele altare, bandiţi şi criminali înnăscuţi, cari la urmă se ucid între ei, neştiind ce este cuvântul, onoarea, sinceritatea, bunătatea, sau măcar Dumnezeul nostru al tuturora să-l cruţe. Hoarde de fiare bipede, monştri cu chipuri antropoide, fără suflet, fără ideal decât acela de a ucide ce nu este comunist. Nici măcar iertarea nu ştiu ce este. Pe aceştia ar vrea să-i... convertească Domnul Maritain la... creştinismul primitiv.

In alt alineat al capitolului aflu că rasismul ar fi un *impuls antidemocratic bazat pe adorarea violenţi şi a negaţiei unităţii neamului omenesc.* N'am ştiut până acuma aşa ceva. Dar să l scuzăm pe domnul Maritain căci la aproape optzeci de ani ai Dsale mai greşeşte omul... Solutia Dsale este aceia de a se'nţelege toate popoarele lumii, să sfărâme armatele Germaniei şi apoi să ajute poporului rus să intre în comunitatea de gândire occidentală, într'o democraţie renovată. Să li se dea Ruşilor măcar un semnal de înţelegere creştină, acestor oameni cari din cauza mizeriei umane au înclinat spre comunism, distrugerea bisericii, etc. (nici o sinagogă n'a fost distrusă, ba la Arhanghelsh s'a înălat o statute lui Lucifer, ca primul rebel). Cum îi captăm pe comunişti, spune dl Maritain? Avem trei posibilităţi: Exterminarea lor în lagărele de concentrare nemteşti, şi asta nu se poate; al doilea, să fie încadraţi într'un front politic unic, dar şi aceasta nu se poate că poate avea existenţă efemeră; si al treilea în fine, să-i acceptăm ca, comunişti, să nu acceptăm comunismul lor şi pentru jertfele lor să convieţuim (de-aci "coexistenţa") cu totii, dar să existe lege care să pedepsească pe cei nu se'ncadrează sincer în această cooperaţie, ca tovarăşi de luptă (luptă contra cui? de sigur că contra Germaniei!).

Acuma să recurgem la opera Sanctităţii Sale Papa Pius XI. şi anume "Divini Redemtoris", care dela început până la sfârşit este cea mai puternică epistolă scrisă contra Draconului dela Răsărit. Fiindcă nu putem să facem citate, cum vrem noi, din această celebră lucrare papală, ne vom mărgini să spicuim cele mai evidente lucruri. De pildă: comunismul ateu, cum apare în forma bolşevică, contrazice prin atâtea principii false, luminoasa doctrină a Bisericii... civilizaţia creştină, *civitas humana* poate să ne salveze dela acest satanic flagel... comunismul este un pseudoideal de dreptate, de egalitate, de fraternitate... misticism fals cu care înşeală mulţimele prostite, care se vor vedea înşelate... promotor de mizerie economică... întrebuinţarea metodelor brutale pentru executarea lucrărilor uriaşe fără să coste mult... distrugerea proprietăţii particulare, ca izvor principal al "sclavajului economic"... distrugerea familiei, cu caracter sacru şi spiritual, depărtarea femeii de altarul familiar, şi împingerea ei spre vieaţa publică şi munca de fabrică, creşterea copiilor în comun, ca să nu-şi mai recunoască pe părinţi, dreptul la educaţie avându-l numai Statul comunist... munca colectivă pentru toată lumea... întronarea unei epoci noui, a unei civilizaţii noi, fructe ale unei evolutii oarbe: omenire fără Dumnezeu!

Mai departe, epistola atrage atenţia asupra propagandei veninoase care se face sub toate formele... conspiraţia tăcerii prin presă... promisiuni mincinoase şi nebuneşti... războaiele civile din Rusia, Mexico, Spania şi China... terorismul...

Pe urmă urmează doctrina creştină a bisericii, cu realitatea supremă: Dumnezeu.

Ce face insa dl Maritain? Publică nişte cuvinte spuse de Sanctitatea Sa şi publicate în *L'Aube* din 15 Decembrie 1937. Se adresa episcopilor Franţei spunându-le că desigur dacă o mână prietenească ţi se'ntinde, n'o refuza ci primeşte-o făcând aluzie la regimul comunist. Dar asta se'ntâmpla în 1937, dl Maritain şi-a publicat cartea în 1942, iar epistola mareaţă *Divini Redemptoris* apăruse deja in Martie 1937, şi nici o instructiune de felul acesta de mai sus nu se vede printre rânduri măcar

Şi acum mai e întrebarea, dacă acea mână care ţi se'ntinde este curată şi nu este năclăită de sânge, si dacă cea stângă nu cumva ţine un cuţit bine ascuţit, poţi să mai dai sincer mâna, tu, om curat la suflet şi cinstit în gânduri? Poate întinde mâna dl J. Maritain unui ucigaş de rând cu gândul să-l facă creştin bun şi milos întru Domnul, când el a ucis atâtea şi atâtea vieţi omeneşti? Noi credem altfel. Şi Dsa ştie ca şi noi de bine că zeci de milioane de oameni au pierit din cauza monstruozităţii bolşevicilor rusomongoloizi şi a comunismului lor nefast...

Dacă însă crede Domnul Jacques Maritain că aceşti sălbatici dela Moscova pot să aducă fericirea şi civilizaţia în Europa şi lumea înreagă să creadă Dsa şi să ne lase în pace cu răspândirea unor glume de rău gust, cari la unii mai slabi de înger pot să prindă. Aşa că pot fi chiar periculoşi filosofii umanitarişti ce propagă principii creştine ideale folosind răspândirii comunismului—sigur fără vrerea lor—care este prezentat de oameni cu platforme mari în fără o înţelegere mai temeinică a rosturilor solide ale lumii se lasă furaţi de undele şopotitoare ale unei proze alese şi iacă-i, simbriaşi fără de voie în slujba comunistă, pe oameni cu virtuţi tari şi cu concepţii serioase şi sincere întru realizarea unei lumi mai bune.

I. G. D.

CARPATII
Revistă Culturală
Director: ARON COTRUS
Redactor: TRAIAN POPESCU

Redactia şi Administraţia:
Calle Villanueva, 43, Madrid.
Abonamente:
Anual: 5 dol. U. S. A.
Pentru instituţii: 12 dol. U. S. A.

ES MANUSCRITO.—MARSIEGA, S. A.